

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU EKONOMİSİ ANABİLİM DALI**

**ORTODOKS İKTİSAT TEORİSİNİN MALİYE POLİTİKASI
ANLAYIŞINA POST-KEYNESYEN TEORİNİN ELEŞTİRİLERİ**

Yüksek Lisans Tezi

Murat AYDIN

ANKARA-2017

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU EKONOMİSİ ANABİLİM DALI**

**ORTODOKS İKTİSAT TEORİSİNİN MALİYE POLİTİKASI
ANLAYIŞINA POST-KEYNESYEN TEORİNİN ELEŞTİRİLERİ**

Yüksek Lisans Tezi

Murat AYDIN

**Tez Danışmanı
Doç. Dr. Ceyhun GÜRKAN**

ANKARA-2017

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU EKONOMİSİ ANABİLİM DALI

Murat AYDIN

**ORTODOKS İKTİSAT TEORİSİNİN MALİYE POLİTİKASI
ANLAYIŞINA POST-KEYNESYEN TEORİNİN ELEŞTİRİLERİ**

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Ceyhun GÜRKAN

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı

İmzası

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim (09/10/2017)

Tezi Hazırlayan Öğrencinin

Adı ve Soyadı : Murat AYDIN

İmzası :

Başımızı derde sokan bilmediğimiz şeyler değil, başımıza asla gelmeyeceğinden emin olduklarımızdır.

Mark Twain

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın tamamlanmasında değerli katkılarından dolayı başta Eşim ve Oğlum olmak üzere aileme; tez çalışmam boyunca sunduğu değerli eleştiri ve önerileri için Özlem ALBAYRAK ve Ceyhun GÜRKAN’a; son olarak kıymetli jüri üyelerim Ç.

Berna KOCAMAN ve Özgür TEOMAN’a teşekkürü borç bilirim.

Tezdeki muhtemel eksiklik ve hatalar bana aittir.

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR.....	i
İÇİNDEKİLER	ii
TABLolar LİSTESİ.....	v
KISALTMALAR LİSTESİ	vi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1970 SONRASI İKTİSAT VE MALİYE POLİTİKALARINDA DÖNÜŞÜM

1.1. FİNANSALLAŞMA.....	5
1.2. TİCARETİN LİBERALLEŞMESİ.....	10
1.2.1. Washington Uzlaşısı.....	10
1.2.2. Krizlerin Benzeşmesi	12
1.2.3. Ticaretin Liberalleşmesi, Çok Uluslu Şirketler ve Küreselleşme	12
1.2.4. Ticaretin Liberalleşmesinin Ulus Devletlere Etkisi	13
1.2.5. Özelleştirmeler	14
1.3. MALİYE POLİTİKASINDA DÖNÜŞÜMLER	15
1.3.1. Mali Kural	15
1.3.2. Mali Uyum	21
1.3.3. Otomatik İstikrarlandırıcılar	21
1.3.4. Mali Sürdürülebilirlik.....	24

İKİNCİ BÖLÜM

YENİ EKONOMİK UZLAŞI VE MALİYE POLİTİKASININ TEKRAR YORUMLANMASI

2.1. MALİYE POLİTİKASINA GETİRİLEN ELEŞTİRİLER	26
2.1.1. Maliye Politikasının Talep Yanlı Etkileri	27
2.1.2. Maliye Politikasının Arz Yanlı Etkileri.....	29
2.1.3. Maliye Politikasının Kurumsal Etkileri.....	30
2.1.4. Maliye Politikasına Parasalcı Eleştiriler.....	30
2.2. TAM İSTİHDAMA BAKIŞ AÇISININ DEĞİŞMESİ VE NAİRU	31
2.3. YENİ EKONOMİK UZLAŞI'NIN (YEU) TARİHSEL KÖKENİ	34
2.4. YEU MODELİ.....	35

2.5. ENFLASYON HEDEFLEMESİ VE MERKEZ BANKASI BAĞIMSIZLIĞI	41
2.6. YEU MODELİNDE MALİYE POLİTİKASI	44
2.6.1. Maliye Politikası Kuralında Yapılabilecek Değişiklikler.....	46
2.6.2. Maliye Politikasının Rolünde Yapılabilecek Değişiklikler	47
2.7. YEU'DAKİ MALİYE POLİTİKASININ ELEŞTİRİSİNE DOĞRU	48
2.7.1. İçerdekilerin ve Dışardakilerin YEU'ya Eleştirisi	48
2.7.2. Dışlama Etkisinden Kaçınılabılır Argümanı	50
2.7.3. Dışlama Etkisini Ortadan Kaldırabilecek Kurumsal Unsurlar	52
2.7.4. YEU ve Borcun Sürdürebilirliği.....	54
2.7.5. GÜ ve GOÜ Üzerinden Maliye Politikası Değerlendirilmesi	54
2.7.6. Kamu Borcunun ve Kemer Sıkma Politikalarının Eleştirisi	57

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ORTODOKS MALİYE POLİTİKALARININ POST-KEYNESYEN ELEŞTİRİSİ VE ÖNERİLEN POLİTİKALAR

3.1. MALİ KURAL VE SIKI MALİYE POLİTİKASINA GETİRİLEN ELEŞTİRİLER	63
3.1.1. 2008 Ekonomik Krizi Öncesi Getirilen Eleştiriler	63
3.1.2. 2008 Ekonomik Krizi Sonrası Eleştiriler	64
3.2. FONKSİYONEL FİNANS YAKLAŞIMI.....	65
3.2.1. Toplam Talep Yoluyla Fonksiyonel Finans (TTFF)	67
3.2.2. Doğrudan İş Yaratımı Yoluyla Fonksiyonel Finans (DİYFF)	69
3.3. TTFF VE DİYFF'NİN TAM İSTİHDAMA BAKIŞI	71
3.3.1. TTFF'nin İstidam Yaklaşımı.....	71
3.3.2. DİYFF'nin İstidam Yaklaşımı.....	72
3.3.3. İş Yaratma Yoluyla Tam İstihdam Yaklaşımları.....	72
3.3.4. İş Garantisi Yoluyla Tam İstihdam Yaklaşımına Getirilen Eleştiriler .	76
3.4. TTFF ve DİYFF'NİN KAMU FİNANSMANINA BAKIŞI	78
3.4.1. Neo-Chartalistlerin Kamu Finansmanı Anlayışı	80
3.4.2. İş Garantisinin Bütçe Kıstı Bakımından Değerlendirilmesi	81
3.5. ÜCRET-YANLI BÜYÜME MODELİ.....	81
3.5.1. Ücret-Yanlı Büyüme Modelinin Değerlendirmesi	85
3.5.2. Ücret Payının Azalma Nedenleri ve Toplam Talebe Etkisi	87
3.5.3. Neoliberal Büyüme Politikasının Eleştirisi	88

SONUÇ.....	92
KAYNAKÇA	97
ABSTRACT	114
ÖZET.....	115

TABLÖLER LİSTESİ

Tablo 1. Washington Uzlaşısı	11
Tablo 2. Mali Kural Çeşitleri	16
Tablo 3. Maastricht Kriterleri	17
Tablo 4. YEU Modeli Denklemleri	35
Tablo 5. RET'e Karşı İleri Sürülen Teorik Argümanlar	52
Tablo 6. MP'yi Etkinsizleştirecek Unsurlar	53
Tablo 7. Neoklasik Yaklaşım ile Post-Keynesyen Yaklaşımın Farkları	61
Tablo 8. İş Yaratma Yoluyla Tam İstihdam Yaklaşımları.....	74
Tablo 9. JG Yaklaşımına Getirilen Eleştiriler.....	77
Tablo 10. Ücret-Yanlı Büyüme Modelinin Hedefleri ve İlgilendiği Konular	86

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
AD	: Toplam Talep
AGÜ	: Az Gelişmiş Ülke
AMB	: Avrupa Merkez Bankası
AS	: Toplam Arz
BSB	: Bağımsız Sosyal Bilimciler
BSE	: İş Havuzu İstihdam Programı
DB	: Dünya Bankası
DİYFF	: Doğrudan İş Yaratımı Yoluyla Fonksiyonel Finans
DTÖ	: Dünya Ticaret Örgütü
ELR	: Kamunun Son Çare İşveren Olması
FDMT	: Fiyat Düzeyinin Mali Teorisi
FED	: ABD Merkez Bankası
GOÜ	: Gelişmekte Olan Ülke
GSYİH	: Gayrisafi Yurtiçi Hâsıla
GÜ	: Gelişmiş Ülke
ILO	: Uluslararası Çalışma Örgütü
IMF	: Uluslararası Para Fonu
İBA	: İstikrar ve Büyüme Anlaşması
JG	: İş Garantisi
MB	: Merkez Bankası
MNC	: Çok Uluslu Şirketler
MP	: Maliye Politikası

NAIRU	: Enflasyonu Hızlandırmayan İşsizlik Oranı
NRU	: Doğal İşsizlik Oranı
OECD	: Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
PP	: Para Politikası
PSE	: Kamu Hizmeti İstihdamı
RET	: Ricardocu Denklik Teoremi
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
TTFF	: Toplam Talep Yoluyla Fonksiyonel Finans
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
vb.	: ve benzerleri
vd.	: ve diğerleri
vs.	: ve saire
WU	: Washington Uzlaşması
YDY	: Yabancı Doğrudan Yatırım
YEU	: Yeni Ekonomik Uzlaşısı

GİRİŞ

1970'lerin sonundan itibaren birçok gelişmekte olan ülke (GOÜ) ithal ikameci endüstrileşme stratejisinden ihracata yönelik büyüme stratejisine geçiş yapmıştır. 1980 sonrasında Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Dünya Bankası (DB) tarafından gündeme getirilen ortodoks yapısal uyum programlarınca yol haritası çizilen yeni büyüme stratejisinin ana amacı, ülkeleri küresel ekonomiye entegre etmek ve efektif talebin kaynağını iç talepten uluslararası talebe kaydırmaktır. Sermayenin milli gelirden aldığı payı artıran gelir politikaları, işgücü piyasasını esnekleştiren düzenlemeler, küresel piyasalara açıklık ve ihracat-yanlı birikim bu sürecin önemli parçalarıdır. Ancak, ortodoks yapısal uyum programlarının uygulandığı onca yıldan sonra, birçok GOÜ iş gücü piyasasını aşırı esnek hale getirmelerine ve ihracat düzeylerini ciddi biçimde arttırmalarına rağmen, kendilerini yüksek kâr oranı, düşük birikim oranı ve durağan istihdam artışı gibi tehlikeli bir döngü içinde bulmuştur. Bu durum sırasıyla yüksek istihdam artışını ve reel ücretlerde artışı engellemiştir. İlaveten imalat sektöründeki yatırımlarda durgunluk ve istihdamdaki düşük büyüme oranları yüksek kâr oranları ile el ele gitmiştir ve 2008 ekonomik krizinin temel nedenlerinden biri olan eşitsiz büyümenin yolundaki taşları döşemiştir. Bu süreci açıklamak için öncelikle 1970 sonrasında neoklasik iktisadın temel düşünce şeklini anlamak ve amaçlanan kâr-yanlı ihracata dayalı büyüme politikasını da bu doğrultuda ele almak gerekmektedir.

Neoklasik iktisat yazınında para politikasına (PP), maliye politikasından (MP) daha fazla önem verilmiştir. Neoklasik iktisatçıların geliştirdiği Yeni Ekonomik Uzlaş (YEU) modelinde PP önemli bir yere sahiptir. Ayrıca bu modelde tam istihdam hedefinden vazgeçilmiş ve eşitlikçi bir büyüme kaygısı güdülmemiştir. Bu anlayışın doğal sonucu olarak da ücret payları giderek azalmış, çalışanların satın alma gücünde gerileme omuştur. YEU modeliyle daha çok kâr-yanlı ve ihracata dayalı bü

politikası uygulanmış ve bu doğrultuda gelir dağılımı eşitsizliği kâr geliri elde eden kesimin lehine, ücret geliri elde eden kesimin aleyhine değişmiştir.

Eşitsiz büyüme doğrultusunda 2008 ekonomik krizi ile gelir dağılımı arasında nedensellik bağı olduğunu birçok önemli iktisatçı da vurgulamış ve bu alanda çalışmalar yapmıştır (ILO&IMF, 2010; Palley, 2012; Rajan, 2010; Stiglitz, 2009). Ayrıca ekonomik kriz öncesi daha eşitlikçi büyümenin sağlanmasına yardımcı olmak için uygulanmayan MP, kriz sonrasında ortaya çıkan ekonomik ve sosyal maliyetin ortadan kaldırılmasında başvurulan esas politika araçlarından biri olmuştur. Neoklasik iktisat anlayışının kriz öncesinde ve sonrasındaki MP'ye bakış açısının taban tabana zıt olması teorik bakımdan tezat bir durum teşkil eder.

Post-Keynesyen anlayış ise tam istihdam hedefine geri dönüş yapmış, tam istidamı sağlamaya yönelik çeşitli 'iş garantisi' (JG) teorileri geliştirmiştir. Gelir dağılımındaki eşitsizsizliğin azaltılması için ekonomik büyüme stratejisinin, ülkelerin 'toplam talep' (AD) yapıları uygun olmak şartıyla, ücret-yanlı büyüme politikasına dayanması gerektiğini, böylece daha sürdürülebilir ve uzun vadeli büyümenin de sağlanabileceğini savunmuşlardır. MP ise bu süreçte, hem tam istihdamın sağlanmasında, hem de ücret-yanlı büyüme politikasında hayati bir öneme sahiptir. Doğru bir amaç için doğru şekilde tasarlanmış MP, neoklasiklerin MP'ye yönelik eleştirilerini de geçersiz kılmaktadır.

Bu çerçevede birinci bölümde 1970 sonrası iktisadi gelişmelerin ana seyri, petrol krizi sonrası dünya ticaretinin dönüşümü ve bu dönüşümün işgücü piyasasına yansımaları ele alınmıştır. Ayrıca 1980 sonrası egemen ideoloji olan neoklasik yazının aktif MP'lere bakışının nasıl değiştiği ve alternatif MP önlemleri doğrultusunda mali kural uygulamaları, mali uyum programları ve otomatik istikrarlandırıncılar konusuna yer verilmiştir.

İkinci bölümde neoklasik yazının egemen olduğu 1980 sonrası dönemde uygulanan Yeni Ekonomik Uzlaş (YEU) modelinin yapısı, işleyişi, MP'yi ve PP'yi ele alış şekli ve tam istihdama bakışı incelenmektedir. MP'nin etkisizliğine dair ileri sürülen argümanlar ve bu doğrultuda tavsiye edilen politika önerileri ele alınmaktadır. Son olarak da tasarruf politikaları kapsamında MP'ye biçilen role yer verilmektedir.

Üçüncü bölümde YEU modelinin Post-Keynesyen eleştirisi yapılarak mali kural ve sıkı MP ve PP'nin eleştirisi ele alınmaktadır. Bu doğrultuda Post-Keynesyenlerin savunduğu fonksiyonel finans yaklaşımı, bu yaklaşımın tam istihdama bakış açısı, iş garantisi yoluyla tam istihdama ulaşılması için uygulanabilen yöntemler, bu yöntemlerin eleştirisi, sürdürülebilirliği ve muhtemel sonuçları değerlendirilecektir. Ayrıca ücret-yanlı büyüme politikasının içeriği, bu politikaların gelir dağılımı eşitsizliklerini düzeltici etkileri ve neoklasik yazının tüm ülkelere ayırım gözetmeden önerdiği ihracat-yanlı ve borç-yanlı büyüme politikalarının eleştirisi yapılacaktır.

Sonuç bölümünde Keynesyen ekonomiye neoklasik iktisadın getirdiği eleştiriler ve bu doğrultuda uyguladığı iktisat politikalarına değinilecektir. Neoklasik iktisadın uygulanması sonucu özellikle kemer sıkma politikaları ve bu politikaların 2008 ekonomik krizi öncesi ve sonrasında dünya genelinde ortaya çıkan ekonomik sonuçları tartışılacaktır. Ayrıca neoklasik iktisadın tam istihdam hedefinden uzaklaşan ve ekonomik eşitsizliği arttıran büyüme stratejisine Post-Keynesyenlerin getirdiği eleştiriler ve öneriler, tam istihdamı amaçlayan ve sürdürülebilir büyümeyi sağlamayı hedefleyen ücret-yanlı büyüme politikası çerçevesinde ele alınacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1970 SONRASI İKTİSAT VE MALİYE POLİTİKALARINDA DÖNÜŞÜM

Kapitalizm, 1930'ların büyük bunalımından sonra en şiddetli krizlerinden birine 2008 yılında girmiştir. 1950-60 arasında yüksek büyüme hızı, düşük enflasyon ve işsizlik birlikte sağlanabilmiştir ancak 1960'larda başlayan gerileme 1970'lerde kapitalizmin genel bir krizine dönüşmüştür. 1980 sonrasında krizden başarıyla çıkabilmek için de ücretlerde önceki dönemlere göre nispi düşüşe gidilmiş, işçilerin çalışma hakları kısıtlanmış 'bırakınız yapsınlar' (*Laissez-faire, laissez-passer*) dönemine geri dönmüştür (Glyn, 2006: 2-3).

1970'lerin başına kadar enflasyon ve işsizlik arasında değiş-tokuş olduğu düşüncesi hâkimken; 1970'lere gelindiğinde enflasyon ve işsizliğin bir arada görüldüğü stagflasyon olgusu ortaya çıkmıştır. Bu tablonun oluşmasının en büyük sebeplerinden biri de birinci (1973) ve ikinci (1979) petrol şokları olarak adlandırılan petrol ihraç eden ülkelerin (*OPEC*) fiyatları tüm dünyada arttırmalarıdır. Papadatos'a (2009: 171) göre petrol krizleri sonrasında reel birikim rejimlerinde değişim meydana gelmiştir. Bu rejim değişikliğine, Keynesyenlerin stagflasyonist krizle başa çıkamamasına yanıt olarak ortaya çıkan derin bir kurumsal ve siyasi tepki eşlik etmiştir.

Stagflasyon olgusu ortaya çıkana kadar Keynesyen anlayışa göre işsizlik ve enflasyon birbirinin ilacı olan iki hastalık olarak görülmekteydi; ancak birbirinin ilacı olduğu düşünülen hastalıklar yeni bir hastalığa, yani stagflasyona sebebiyet vermiştir (BSB, 2009: 54-5). Yeni hastalığa tedavi yöntemi olarak ise Parasalcı politikalar önerilmiştir. Parasalcılar nominal gayrisafi milli hasılayı etkileyen başlıca etkenin ekonomideki para miktarı olduğunu kabul etmektedir. Eksik istihdamın veri olduğunu kabul eden Parasalcılar, bu durumda para arzında meydana gelecek artışın ekonomideki

gelişmelere bağlı olduğunun ve para arzı belirli bir oranda arttırıldığı takdirde üretim seviyesinin artacağını savunurlar.

2008 ekonomik krizi önceki krizlerden farkı olarak doğrudan doğruya kapitalizmin merkezi konumundaki ülkelerde ortaya çıkmış, bu ülkeler vasıtasıyla tüm dünyaya yayılmıştır. Krizin ortaya çıkmasına yol açan hatalar, önceki krizlerde ‘krizin başlıca nedeni’ olarak gösterildiği gibi, devletin ‘popülist politikalar’ından veya siyasal iktidarın ya da onun emrindeki bürokrasinin verdiği teşvikler, ihaleler gibi kirli ilişkilerin olduğu, ‘ahbap çavuş kapitalizmi’ olarak da anılan, müdahaleci politikalardan değil, doğrudan doğruya kuralsızlaştırma (*deregulation*) politikaları ile 1980’den beri iyiden iyiye serbestleştirilmiş piyasa ekonomisinin –olması gerektiği gibi- normal işlemesi sonucu ortaya çıkmıştır.

Bu dönüşüm, izleyen bölümlerde tarihsel süreç içerisinde teorik açıklamalar ışığında finansallaşma, ticaretin liberalleşmesi, MP’ye bakış açısında meydana gelen dönüşüm ele alınacaktır. Böylece 2008 ekonomik krizinin ortaya çıkmasının arkasındaki nedenler ele alınarak daha sonraki bölümlerde yapılacak değerlendirmelere dayanak teşkil edecek hususlara yer verilecektir.

1.1. FİNANSALLAŞMA

Keynesyen politikaların ağırlıklı olarak uygulandığı 1945-70 arası dönemde, döviz kurları Bretton Woods sistemine göre belirlenmiştir. Keynesyen iktisatçılar ‘finans, ulusal bir meseledir’ anlayışını savunmuşlardır. Bu düşünce Bretton Woods sistemi ile birlikte düşünüldüğünde dönemin şartlarına göre anlamlı olabilmiştir. 1929 krizinden sonra bankacılık sektörü regüle edilmiş ve kısıtlamalar getirilmiştir. Bu düzenlemeler ve uygulanan sabit döviz kuru sistemi, 1980 sonrası neoklasik iktisatçılar tarafından finans sektörünün gelişmemesinin nedenleri olarak kabul edilmiştir.

Keynesyen politikaların kullanıldığı 1950-74 arası dönemde dünya ekonomisinin büyüme hızı ortalama % 2,9 seviyesine ulaşmıştır. Ancak 1960'lardan itibaren tüm kapitalist dünyada sanayi karlarında gerileme meydana gelirken¹, sermayenin birikim temposu daha fazla kâr elde etmeyi amaçlayan ulusal pazarların dışına ve finans sektörüne doğru kaymaya başlamıştır (BSB, 2009; Glyn, 2006).

1970'lerden sonra finansallaşmanın yeniden yaygınlaşmasının nedenlerinin başında Fordist üretim tekniklerinin sebep olduğu 'eksik talep'-'aşırı üretim' gelmiştir. Finansallaşmanın sürdürülebilmesi için sürekli genişletici politikalar uygulanmak zorunda kalınmıştır (BSB, 2009). İşsizliğin ve enflasyonun aynı anda arttığı 1970'lerin sonunda sorunun çözümü için *Volcker Şoku*² olarak adlandırılan neoliberal politikalar uygulanmaya başlamıştır. ABD başkanı Nixon'ın önderliğinde önce ücret ve fiyat kontrolü yoluna, daha sonra Paul Volcker'ın FED başkanı olmasıyla faiz oranlarında artışa gidilmiştir. FED'in öncelikli görevi enflasyonla mücadele olarak belirlenmiş; bu doğrultuda devletin küçültüldüğü, serbest piyasa önündeki engellerin kaldırıldığı bir döneme girilmiştir (Williams, 2008).

1970'lerin başından itibaren finansal serbestleşmenin önünün tekrar açılması için ilk olarak Goldsmith (1969) tarafından finansallaşmayı önleyen Keynesyen sisteme ciddi bir eleştiri getirilmiş ve daha sonra Ronald I. McKinnon (1973) ve Edward S. Shaw (1974) tarafından bu konuda yeni hipotezler geliştirilmiştir. Bu konuda McKinnon (1973) '*finansal baskı*'³ kavramını ortaya atarak finans sektöründe rekabeti engelleyici ve

¹ ABD'de finans dışı kesimin kâr oranları 1950 - 1955 arası dönemde % 9-10 arası iken 1965-1970 arası dönemde % 5 seviyesine gerilemiş, 1980-1985 arası dönemde ise % 3-4 seviyelerine kadar düşmüştür (Orhangazi, 2008: 47). Mohun farklı bir metodoloji kullanarak 1965-82 arasında kârlılık oranının % 7,8 düştüğünü hesaplamıştır (Mohun, 2006).

² Paul Volcker, FED başkanı olduktan sonra ABD'de enflasyon oranını düşürmek amacıyla faiz oranlarında olağanüstü bir artışa gitme kararı almıştır. Volcker şoku olarak adlandırılan bu karar sonrasında ABD'de 1965-75 arası dönemde % 0-3 arasında dalgalanan reel faiz oranları 1979'daki müdahaleden sonra % 9 seviyesine kadar çıkmış ve 1994 yılına kadar da % 3,5'in altına inmemiştir (Dumenil ve Levy, 2005: 33).

³ McKinnon finansal baskı kavramıyla gelişmekte olan ülkelerdeki mali piyasaların genellikle derinliğinin (finansal araç çeşitliliğinin finansal alt yapının bankacılık sisteminin vb.) az olmasının,

kısıtlayıcı politikaların yatırım ve tasarruf yapılmasının önünde engel olduğunu ve bundan dolayı ekonominin tamamında büyümeyi yavaşlatıcı bir etkiye bulunduğunu belirtmiştir. Özellikle gelişmiş ülkeler (GÜ) arasında finansal serbestliğin fazla olduğu ülkelerin diğerlerine kıyasla firma bazında daha yüksek bir ‘kâr oranı’ seviyesine ulaşacağını ileri sürmüştür. Buna göre finansal serbestlik sayesinde finansal araçlar daha rahat hareket edecek, tasarrufların yatırımlara kanalize edilmesi noktasında daha başarılı olunacak ve bu sayede tüm ekonomin bundan olumlu biçimde etkilenecek ve yatırımların kalitesi artacaktır. McKinnon (1973) ve Shaw (1974) gelişmekte olan ülkelerin (GOÜ) tasarruf açığının kapatılabilmesinin ve sermaye birikimini sağlayabilmesinin ‘çaresi’ olarak da finansal serbestliğin önünün açılması gerektiğini savunmuşlardır. Finansal baskının sona erdirilmesi için de öncelikle faiz oranlarının belirlenmesinde tavan fiyat belirleme uygulamasından vazgeçilerek serbest piyasanın faiz oranlarını belirlemesi gerektiğini savunmuşlardır. Bununla birlikte *likidite gereklilik oranı*’nın⁴ ve bankacılık sektöründeki yüksek rezerv şartının kaldırılması, sermaye kontrollerinin gevşetilmesi, finans piyasasına giriş şartlarının yumuşatılması, kredi tayinlemesinden vazgeçilmesi ve kamuya ait büyük ölçekli bankaların özelleştirilmesi gerektiği belirtilmiştir (Glyn, 2006: 7; Goldsmith, 1969: 114-23; McKinnon, 1973: 12-66; Shaw, 1973: 21-112; Stockhammer, 2010; Struthers, 2003: 1-12).

1980’lerden sonra ABD önderliğinde birçok ülke, Richard B. Freeman’ın (2010: 165) ifadesiyle *laissez-faire* kapitalizmine güvenip serbest piyasa ekonomisini tam anlamıyla etkinleştirmeyi hedefleyerek finansal piyasalarını düzenlemiştir. Bu ülkeler küresel iktisada çizilen yön doğrultusunda Washington Uzlaşmasına (WU) varmışlardır. Böylece uluslararası ticarete, finansa ve hükümetin müdahale şekline farklı bir bakış açısı getirmişlerdir. Ayrıca bankalar ve diğer finans kurumları dönüşüm geçirerek temel

iktisadi büyüme ve kalkınma üzerinde olumsuz etki yaratmasını ve ekonomide kırılganlığı artırmasını kastetmektedir.

⁴ *Liquidity coverage ratio.*

fonksiyonları olan ticari ve sınai alandaki firmalara kredi vermek dışında, yatırım bankacılığı fonksiyonunu geliştirerek kişisel gelirin de finansallaşmasını sağlamışlardır. Bundan dolayı kurumsal ve kişisel gelir kompozisyonunda finansal araçlardan elde edilen kazançların payı giderek artmıştır. Bu süreçte ekonomi politikası üretilmesinden sorumlu olan kurumlar da önemli ölçüde değişim geçirmişlerdir. Yasal ve pratik açıdan güçlenen merkez bankaları (MB), spekülatif finansal aşırılıkları müşfik bir bakışla seyreden ve finansçıları olası bir kriz durumunda kurtarmak için toplumsal kaynakları seferber eden bir yapıya dönüşmüştür. Bunun yanında finansallaşmayla birlikte finansın sahip olduğu ‘etik’ ve zihniyet, toplumsal ve bireysel yaşama da sirayet etmiş ve finansçıların yaptıkları uygulamaları bayağı bir şekilde resmileştirmekten ibaret olan ‘risk’ kavramı halk arasında iyice yaygınlaşmıştır (Dominique ve Dumenil, 2004: 112-3; Lapavistas, 2009: 25-44).

Son finansal küreselleşme dalgası, hem sanayileşmiş ekonomiler arasında, hem de sanayileşmiş ekonomiler ile GOÜ’ler arasında sınır ötesi finansal akımların artmasıyla birlikte 1980’lerin ortasında başlamıştır. Bu dalga, giderek karmaşılaşan finansal varlıkların ortaya çıkmasını ve finans piyasasına yeni girecek oyuncuların sayısının artmasını teşvik etmiştir. Hızlı büyüme, kuralsızlaştırma (*deregulation*), küresel yayılma, yeni teknolojilerin uygulamaya sokulması, kurumsal değişim ve finansal yenilikler finans sektörünün yapısal bir dönüşüm geçirmesine neden olmuştur. Finans sektörünün GÜ’lerdeki ağırlığı, istihdam, kâr, kurum ve piyasaların büyüklüğü anlamında gözle görülür bir şekilde artmıştır. Finans, günümüzde GÜ’lerde toplumun her kesimine nüfuz etmekte ve GOÜ’ler içerisinde ise önemini giderek arttırmaktadır (Papadatos, 2009: 25-44; Stockhammer, 2010: 112-5).

Bu dönemde reel birikim vasat bir performans sergilerken sermaye sahibi kesim, düzeltilerek yenilenen finansın mekanizmaları aracılığıyla yeni kâr kaynakları bulmuştur. Finansallaşma, teknolojik devrim ve bilişim sektörlerindeki ilerleme ile gelişim göstermiş, ticari bankalar dönüşüm geçirerek bireylere daha fazla yönelmişlerdir. Büyük

şirketler de (hisse senedi arzı yöntemiyle) açık piyasa finansmanına daha fazla yönelmeye başlamış, ticari krediler ve finansal menkul kıymetlerle ilgili faaliyetleri için bağımsız çalışan ayrı bölümler kurarak ticari bankalardan uzaklaşmışlardır. Geleneksel ticari bankacılığın faaliyet alanı giderek daralmış, büyük şirketlerin faiz oranları kanalıyla kredi miktarı üzerindeki denetimi devre dışı bırakılarak finans piyasalarının canlandırılması, istikrarsızlaşmanın zeminini hazırlamıştır. Bu süreç geleneksel ticari bankaların kâr oranlarında azalma meydana getirmiş ve bankaların bu duruma başlıca iki önemli tepkisi olmuştur. Birincisi, bankalar kâr kaynağı olarak çalışanların ve hanehalkının kişisel gelirlerine yönelmişlerdir. Toplumun orta ve alt gelir grubundaki kimseler (reel ücretlerde meydana gelen azalma nedeniyle) konut, tüketim, eğitim, sağlık ve yaşlılık dönemi gereksinimleri dâhil olmak üzere temel ihtiyaçlarını karşılamak için giderek özel finans alanının içine doğru çekilmişlerdir. İkincisi, bankalar kredi vermek veya aracılık faaliyeti yapmak arasında tercih yapmak durumundan çıkarak doğrudan finans piyasasında aracılık yapma rolünü üstlenmeye başladılar. İktidarlar da bu yönelime karşı herhangi bir önlem almayıp desteklemişler ve açık finans piyasalarına toplumun tüm kesimlerini yönlendirmişlerdir. Bunun en önemli örneklerinden biri ABD’de 1933’den beri yürürlükte olan *Glass-Steagall*⁵ Yasasının 1999’da lağvedilmesidir (Crawford, 2011: 132; Lapavistas, 2009: 39-70).

Son olarak Tabb, IMF ve DB gibi uluslararası kuruluşlar tarafından uygulatılan finansal liberalleşme programlarının, finansal sermaye önündeki tüm engelleri kaldırmayı hedeflediğini, eşitlikçi politikaların uygulanmadığını, MP’lerin ülkeler arası hareket eden

⁵ Büyük buhrandan sonra 1933 yılında bankaların kendi çıkarları doğrultusunda piyasaya müdahale etmelerini (spekülasyon yapmalarını) engellemek için çıkarılmış bir kanundur. Bu yasayla bankalar kredi vermek veya aracılık faaliyeti yapmak seçeneklerinden yalnızca birini seçmek zorunda bırakılmıştır. Reform niteliğindeki bu yasayla bankacılık sektörüne ve dolayısıyla finans piyasalarına disiplin getirilmeye çalışılmış, ticari bankacılık ile yatırım bankacılığı ayrımı getirilmiştir. 1980’lerden sonra kademeli olarak gevşetilen bu yasa, 1999 yılında tamamen kaldırılmış ve bankacılık sektörü 1929 krizi öncesi spekülasyon imkanlarına kavuşmuştur (Crawford, 2011; 127-9).

sermayenin istekleri doğrultusunda değiştirildiğini ve finans sermayesinin koyduğu kuralları uygulamayan ülkelerin ise terk edildiğini ileri sürmektedir (Tabb, 1999: 1-13).

1.2. TİCARETİN LİBERALLEŞMESİ

1.2.1. Washington Uzlaşısı

1980'lerin başlarında DB ve IMF; AGÜ'lere, daha sonra Washington Uzlaşısı (WU) adıyla anılacak olan, makroekonomik istikrar temelli politika reçeteleri önermeye başlamış, bu önerilere uyulması şartıyla kredi olanakları kullanılmıştır. WU, Charles Gore'un (2000: 789) ifadesiyle devlet yanlı büyümeden piyasa yanlı büyümeye geçişin ve bu geçişte küreselleşmeyi destekler nitelikte önlemlerin alınmasının resmidir. Gore, WU sürecini piyasanın dönüştürülmesi, hükümet-dışı organizasyonların (*non-government organization*) başat kılınması ve DB gibi uluslararası kurumların kalkınma için gerekli politikaları belirlemesi olarak açıklar (Gore, 2000:790-1). Burnham'ın ifadesiyle de serbest piyasanın önünde var olan bütün "*Çin Setlerini*" yıkan aktör olarak da tanımlanabilir (Burnham, 2000: 129).

John Williamson (2004a: 20-31); ticaretin serbestleşmesi, döviz kurunun serbest dalgalanmaya ve faiz oranlarının piyasa şartlarına bırakılması için 1961 yılından 2000 yılına kadar birçok makale yayımlamıştır. Bu çalışmalarının ana konusunu oluşturan WU on başlıktan oluşmaktadır. Aşağıdaki tabloda on başlığın ne olduğu ve bu başlıkların kendisi için kısaca ne anlam ifade ettiği yer almaktadır.

Tablo 1. Washington Uzlaşısı

Konu Başlıkları	Williamson'a Göre Başlıkların Kısaca Anlamı
1. Mali Disiplin	Yüksek enflasyonu ve ödemeler dengesi krizlerini engelleyecek kadar küçük bütçe açığı.
2. Kamu Harcaması Öncelikleri	Harcama önceliklerinin büyümeden, sağlık, eğitim ve alt yapı harcamalarına doğru değiştirilmesi.
3. Vergi Reformu	Vergi tabanının genişletilmesi ve marjinal vergi oranlarında artışların yumuşatılması.
4. Faiz Oranlarının Piyasa Tarafından Belirlenmesi	Genel olarak finansal serbestinin arttırılması ve bunun sağlam adımlarla yavaşça gerçekleştirilmesi.
5. Rekabetçi Döviz Kuru	Rekabetçi bir piyasada aşırı değerlenmeye veya eksik değerlenmeye yer vermeyen kur belirleme sistemi.
6. Ticaretin Serbestleşmesi	Serbestleşme fikri kesinlikle doğrudur ancak hızı konusunda tartışma olabilir.
7. Yabancı Doğrudan Yatırımların (YDY) Serbestleşmesi	Sermaye hesabının serbestleşmesini kapsayan YDY hareketleri.
8. Özelleştirme	Tamamlanması gereken bir süreç.
9. Kuralsızlaşma	Avantajlı düzenlemelerin kalması şartıyla sınırların yumuşatılması.
10. Mülkiyet Hakları	Tam korumanın sağlanması için tüm düzenlemeler tamamlanmalı.

Kaynak: (Fischer, 2012: 13)⁶

Williamson, ülkelerin ve şartların değişmesinden (örneğin, Sovyet Bloğunun dağılması) sonra yeni iktisadi duruma farklı bir uzlaşma yapılması gerekliliği düşüncesinden hareketle 2003 yılında bir konferans düzenlemiş ve WU'ya getirilen eleştirilere ilave bazı önlemler önermiştir. İkinci Washington Uzlaşması (WU-2) olarak anılan bu önlemler yeni neoliberal politikalar olarak yerlerini almıştır. Bu reformlar içerisinde öne çıkanlar şunlardır; işgücü piyasalarının serbestleştirilmesi, DTÖ anlaşmalarının yaygınlaştırılması, yolsuzluk karşıtı düzenlemeler, enflasyon hedeflemesi ve MB'lerin bağımsızlığı (Williamson, 2004a: 12-4). WU-2'de tüm bu önerilerin kurumsal altyapılarının oluşturulması savunulmuş ve gelir dağılımının düzeltilmesi

⁶ Bu tablo Stanley Fischer'den aynen alınmış ve Türkçeye çevrilmiştir.

gerektiği ilk defa belirtilmiştir. Aslında WU’da da sağlık eğitim ve altyapı harcamalarının artırılması dolayısıyla gelir dağılımının düzeltilebileceğini ileri süren Williamson, WU-2’de daha kesin bir ifadeyle bu konuyu dile getirmiştir. Bunun yapılması için de daha önceki reform tavsiyelerine ilave olarak vergi toplanmasının yaygınlaştırılması, vergi yasalarındaki boşlukların giderilmesi gerektiğini ileri sürmüştür (Williamson, 2004b: 4).

1.2.2. Krizlerin Benzeşmesi

Ticaretin liberalleşmesinden sonra ölkelerin yaşadığı krizler de birbirine daha fazla benzemeye başlamıştır. 1995 Meksika krizi ve 1997-1998 Güneydoğu Asya krizlerinin süreçleri birbirine çok benzemektedir. Yerel para birimlerinin Amerikan doları karşısındaki değerlenmesi durumu nedeniyle ciddi düzeylere yükselen ticaret açıkları, yerel paraların devalüe edilmesi, sermaye çıkışının hızlanması ve zayıf finansal piyasaların çökmesi söz konusu krizlerde krize giren ölkelerin ortak özellikleridir. Bununla birlikte ticaret serbestleştikçe finans piyasaları göreceli olarak güçlenmiş, sanayi giderek zayıflamış ve kapasite kullanım oranları gerilemiştir (Camacho ve Nieto, 2009: 230-41).

1.2.3. Ticaretin Liberalleşmesi, Çok Uluslu şirketler ve Küreselleşme

Ticaretin ve sermaye hesabının liberalleşmesinden sonra küresel ölçekte sermaye hareketliliği de arttığı için MNC’ler ortaya çıkmış diğer ölkelere yatırım yapmaya başlamışlardır. 1980’lerden sonra küresel üretim ve ticaret, birleşme ve devir almaların etkisiyle giderek MNC’lerin kontrolüne geçmeye başlamıştır. AGÜ’lere yönelen YDY’ler 1990’lardan sonra artış göstermiştir. MNC’lerin yükselişine, üretim artışının en dinamik olduğu yerlerin Batı’dan uzaklaşması (özellikle Çin’e kayması) eşlik etmiştir. 1993-95 yılları arasında YDY’ler ortalama 225 milyar dolar civarında iken 1996 da 386 milyar, 1997 de 478 milyar dolar seviyesine yükselmiştir. Bu yatırımların GÜ’lerde

yarısı, GOÜ'lerde ise % 21'i birleşme ve satın alma yoluyla yapılmıştır (UNCTAD, 2002: 303-37). 1981 yılında tüm sermaye hareketleri içerisinde portföy yatırımlarının payı % 19 iken, zaman içerisinde YDY'lerin payı azalmış finansal yatırımların payı artmıştır. 1990'lar ikinci yarısında ise MNC'ler ile finans şirketleri arasında birleşme anlaşmaları imzalanmaya başlanmıştır (Camacho ve Nieto, 2009: 237-8; UNCTAD, 2002: 7-33).

MNC'lerin yaygınlaşmasını da bu çerçevede değerlendiren neoklasikler, ülkelerarası sermaye hareketlerinin artması sonucunda ticaret hacmini genişleyeceğini, iktisadi büyümenin artacağını ve çalışanlar arası ücret farklılıklarının azalacağını, uluslararası mal ve hizmet ticaretinin serbestleşmesiyle birlikte bu kurumların büyümeye marjinal katkısının olacağını ileri sürmektedirler (Lloyd ve MacLaren, 2000: 89-105).

1.2.4. Ticaretin Liberalleşmesinin Ulus Devletlere Etkisi

Ticaretin liberalleşmesinin diğer bir handikapı, MNC'lerin küreselleşme ile birlikte tüm dünyaya yayılması ve iktisadi gücü dolayısıyla ulus devletlerin belirleyecekleri politikalarda önemli bir etkiye sahip olmasıdır. Buradaki tehlike ekonomik gücü artan uluslararası şirketlerin, DB ve İMF gibi kanallarla GOÜ'lere istedikleri politikaları dikte ederek dünya ekonomisini sadece kâr maksimizasyonunu düşünen bir makineye dönüştürmesi ve politika belirleme gücünün de bu şirketlerin inisiyatifine bırakılmasıdır (Özdemir, 2002: 237-8).

1980'lerden sonra devletlerin ulusal iktisat politikası belirleme ve uygulama gücünün azaltılması ve uluslararası piyasalara uyum sağlama çalışmaları IMF, DB ve DTÖ önderliğinde sürdürülmüştür. Bu kuruluşlar devleti ortadan kaldırmayı değil, dönüştürmeyi hedeflemişlerdir. 1997 DB Raporu perspektifinde 'piyasalaştırılmış' bir devlet anlayışı yansıtılır. Piyasa için 'güçlü', 'etkin' ve 'esnek' bir devlet tasavvur edilir. Bu çerçevede politika uygulayıcısı devlet, STK'lar ve şirketler ile eşit konumda bir aktör olarak değerlendirilmektedir. Küreselleşme sürecinde politika belirleyici devlet; ortak,

katalizör ve kolaylaştırıcı rolündedir ve minimal olan liberal devlet anlayışından bir farkı yoktur. Yönetişim olarak adlandırılan yeni nesil politika belirleme sürecinde aktif MP uygulanması, IMF, DB ve DTÖ tarafından tavsiye edilmemiş, refah devleti hedefi bir kenara atılmış ve yerine pasif nitelikli, uluslararası düzenlemelere uyum sağlamayı ana hedef olarak belirleyen, düzenleyici ve denetleyici devlet sistemine geçilmiştir (Bayramoğlu, 2002: 86-99).

1.2.5. Özelleştirmeler

1980’li yıllardan sonra kamu harcamalarındaki israf ve savurganlık, kamusal güç ve yetki dağılımındaki adaletsizlik, politikada tam rekabetin geçerli olmaması, yandaşlık, partizanlık ve rant dağıtma gibi olumsuz durumlar ileri sürülerek devletin küçültülmesi gerektiği yönünde politikalar ön plana çıkmaya başlamıştır. Özelleştirmeler de bu saikle etkinsizliğe yol açan hükümet politikalarının azaltılması ve devletin ekonomideki büyüklüğünü sınırlandırması amacıyla yapılmış ve sonuçta bütçe gelirlerinin artmasına yol açmış bir politika olarak ortaya çıkmıştır.

Özelleştirmenin serbest piyasa ekonomisinde rekabeti arttıracakı düşüncesi bir neden olarak tasavvur edilse de, OECD çalışmaları sonucunda rekabetin arttığına ilişkin herhangi bir sonuç bulunamamıştır (OECD, 2003). Ayrıca OECD raporunda sendikal gücün ve işgücünün güvenliğine verilen önemin azalmasına da dikkat çekilmiştir. Glyn’in yaptığı çalışmalarda özelleştirme sürecinin uzun dönemde reel ücretlerin erimesine neden olduğu ve istihdam seviyesinde azalmanın meydana geldiğini göstermektedir. Yani özelleştirmenin asıl kazananı hisselerini kolayca satabilen pay sahipleri, özelleştirme düzenlemelerinden katkı sağlayan firmalar ve yapması gereken ödeme miktarı azalan hükümet; asıl kaybedeni ise eskiye göre reel ücreti düşen ve çalışma birlikleri dağılan ücretli çalışanlardır (Glyn, 2006: 40).

1.3. MALİYE POLİTİKASINDA DÖNÜŞÜMLER

İhtiyari (aktif) MP en basit haliyle politika yapıcılarının kamu harcaması, transferler ve vergiler gibi araçları tam istihdama ulaşmak amacıyla kullanmasıdır. Kurala bağlı MP ise aktif müdahalede bulunmadan bu değişkenlerin önceden belirlenmiş amaçlar doğrultusunda kullanılmasıdır. Keynesyen MP'ye ilişkin daha geniş bilgi ikinci bölümde verileceği için daha fazla ayrıntıya girilmeyecektir.

1970'lerden sonra değişen iktisadi iklimin bir yansıması olarak devletin iktisadi rolü yeniden tanımlanmış, ihtiyari MP karşısında kurala bağlı MP gündeme gelmiş ve 1980'lerde bu dönüşüm neoliberal yazından etkilenerek devam etmiştir.

Mali disiplin, 1990'larda daha önemli bir hedef olduğu için MP'de, PP'nin hedeflerine ulaşması için ve ona destek mahiyetinde, sıkı MP ve döngü karşıtı otomatik istikrarlandırıcıların kullanılması evresine geçilmiştir. Genişletici aktif MP uygulamak yerine ülkelerin teknolojik, kurumsal ve yapısal olarak birbirine yakınsaması ve rakamsal üst sınırları ideal hedef olarak koyularak fiyat ve mali istikrarın sürekli kılınması amaçlanmıştır. Bu bölümde söz konusu dönüşümü mali kural ve mali uyum çerçevesinde değerlendirerek kısaca açıklayacağız.

1.3.1. Mali Kural

Mali kuralın temel amacı kamu maliyesinin sürdürülebilirliği, kamu yatırımlarının artırılması, kamusal hizmetlerin geliştirilmesi ve sosyal harcamaların artırılması gibi hedefler olmayıp, temel olarak bütçenin büyüklüğüne odaklanılarak kamu borçlarının sürdürülebilirliğine yoğunlaştığı görülmektedir.

Mali kural en basit tanımıyla mali değişkenler üzerine getirilen oransal veya rakamsal kısıtlamalardır. Bununla birlikte mali kural iyi tanımlanmış, tutarlı, saydam, basit, esnek, uygulanabilir ve etkin olması gerekir.

Mali kural uygulaması tıpkı Maastricht Kriterlerinde olduğu gibi makroekonomik göstergelere oransal veya rakamsal sınırlamalar koyarak hükümetlerin kendilerine hedef belirlemeleridir. Böylece mali açıdan sürdürülebilir politikalar belirlenerek, mali istikrarın korunacağı ve ekonominin uzun dönem dengesine kavuşacağı savunulmaktadır. Mali kural uygulamaları dört ana gruba ayrılarak ele alınabilir;

Tablo 2. Mali Kural Çeşitleri

Açık Kuralları	• Denk bütçe kuralı • Altın kural (yatırım harcamaları hariç denk bütçe) • Bütçe açığına getirilen oransal/miktarsal sınırlamalar
Borç Kuralları	• Brüt kamu borcu üzerine getirilen oransal/miktarsal sınırlamalar • Net kamu borcu üzerine sınır getirilen oransal/miktarsal sınırlamalar
Gelir Kuralları	• Vergi yükü hesaplamalarına getirilen alt/üst sınırlamalar
Harcama Kuralları	• Toplam harcama üzerine getirilen oransal/miktarsal sınırlamalar • Nominal harcama artışına getirilen oransal/miktarsal sınırlamalar • Belirli harcama gruplarına getirilen oransal/miktarsal sınırlamalar

1.3.1.1. Maastricht Kriterleri

Mali kural uygulamasının Avrupa Birliğindeki (AB) yansıması *Maastricht Kriterleri*⁷ (anlaşması) olmuştur. Maastricht Kriterleri, siyasi ve ekonomik olarak daha güçlü bir birlik kurmak amacıyla çeşitli konularda mali kısıtlar getirerek ülkelerin ekonomik durumlarını ideal seviyeye getirmeye çalışmıştır. Maastricht Kriterleri özünde AB tarafından daha iyi ve ortak bir PP'nin uygulanmasını sağlamak.⁸ Bu süreçte MP'nin ülkelerin ihtiyaçları doğrultusunda işlevsel olarak kullanılmasını engellemek için

⁷ 7 Şubat 1992 tarihinde Avrupa Birliği üyeleri tarafından imzalanmıştır. 1 Kasım 1993 tarihinden itibaren etkili bir şekilde tüm birlik ülkelerinde uygulamaya konulmuştur. Anlaşmanın parasal birliği sağlamak ve üye ülkelerin mali durumları arasında yakınsama gerçekleştirmek gibi bir hedefi vardır.

⁸ Robert A. Mundell'in ilk defa dile getirdiği ve McKinnon ve Kenen çalışmaları doğrultusunda 'Optimum Parasal Alan' çalışmaları yapılarak, ortak hareket edilebilen ve dışsal şoklara karşı daha dayanıklı bir parasal birlik kurulmak istenmektedir. Optimum parasal alan teorisi, "parasal birlik içerisindeki belirli bir ülkeyi etkileyen geçici asimetrik bir şok durumunda, merkezi bir bütçeden yapılacak transferlerle denge sağlanmasının ideal olduğuna, ancak bunun yokluğunda şoka maruz kalan ülkede MP'nin dengeleyici olarak kullanılabileceğine dikkat çekmektedir. Bu çalışmalar hukuki olarak uygulamaya girmemiştir" (Ngai, 2012: 8-9).

Ülkelerin egemenlik alanlarına dolaylı yoldan müdahaleyi meşru kılacak bir araç olarak kullanılmıştır. Bu doğrultuda mali kurallar aracılığıyla MP disipline edilerek arka plana itilmiş, ekonomi yönetiminde PP'nin egemen olması için ön plana çıkartılmıştır. Mali kural şartları aşığıdaki tabloda yer aldığı gibidir.

Tablo 3. Maastricht Kriterleri

Enflasyon Kuralı	Enflasyon oranının, en düşük enflasyona sahip üç ye ülkenin yıllık enflasyon oranları ortalamasını % 1,5 puandan fazla geçmemesi
Uzun Vadeli Faiz Oranı Kuralı	12 aylık dönem itibarıyla, fiyat istikrarı alanında en iyi performans gösteren 3 ülkenin faiz oranını % 2 puandan fazla aşmaması
Bütçe Açığı Kuralı	Bütçe açığının GSYİH'ye oranının % 3' geçmemesi
Toplam Borç Kuralı	Devlet borçlarının GSYİH'ye oranının % 60'ı geçmemesi
Devalüasyon Kuralı	Parasının, son 2 yıl itibarıyla diğer bir ye ülke parası karşıında devalüe edilmemiş olması

Maastricht Kriterleri'nin tamamlayıcı anlaşması olarak da İstikrar ve Büyüme Anlaşması (İBA) (*Stabilization and Growth Pact*) imzalanmıştır. Bu antlaşmayla ye ülkelerin mali yapıları yıllara sari bir şekilde gözlemlenmiş ve onlara mali tavsiyelerde bulunulmuştur (Emmerson, vd., 2001; Veld, vd., 2010).

Willem Buitner, Ciancarlo Corsetti ve Nouriel Roubini (1993: 57-60), Maastricht Kriterleri'nin mali maddelerinin çok katı olduğunu belirtip, ye ülkelerden birinde büyük bir borç stoku oluştığında bunun faiz oranlarını artıracığını ve ülkelerin risk primini yükselteceğini ileri sürmüştür. Bundan dolayı Maastricht Kriterleri'nin borç stoku ve bütçe açığı şartlarının aslında keyfi olduğunu, ye ülkelerin bu şartları yakalamaya çalıştıkları zaman otomatik istikrarlandırııcıların çalışma ahenginin bozulduğunu, bütçe açığı ve borç stoku hedeflerinin eşgüdümlü olmadığını ileri sürmüştür. Robert J. Gordon (2000: 248-9) ise, Maastricht Kriterleri'nin mali maddelerinin mali sıkılaşımaya neden olmasını Almanya rneği üzerinden ele alarak bu durumun AD'nin azalması yönünde baskı oluşturacağını belirtmiştir. Ludger Schuknecht (2004: 25-9) de eğer mali kural

şeffaf, ılımlı ve halka iyi anlatılmış olursa –ki Maastricht Kriterleri’nin kesinlikle katı olmadığını ılımlı kurallar olduğunu- bütçe açığı ile borç stoku hedefleri arasındaki eşgüdüm sorununun çözüme kavuşacağını savunmuştur. Ayrıca ülkelerin Maastricht Kriterleri’ni uygulamaya teşvik edilmesi gerektiğini, aksi takdirde AB’nin toplam faydasının maksimizasyonu yerine ülke egemenliği bazlı düşüncenin hâkim olacağını ve tüm iktisadi kazanımların zarara uğrayabileceğini ileri sürmektedir (Schaechter, vd., 2012).

Ayrıca Philip Arestis ve Malcolm Sawyer (2003: 79-85) her bedene uyan politika⁹ olarak adlandırdığı Maastricht Kriterlerinin ülkelerin özel durumlarını dikkate almadığı için yakınsama politikalarının ülkelerin iş döngüleriyle ya da yapısal faktörleriyle uyumlu olmayan politikalar üreteceğini belirtmiştir. Buna göre ülkelerin endüstriyel müdahale politikaları, endüstriyel yapıları (ihracat performansları ve rekabet güçleri) ve iş gücü piyasasının yapısal farklılıkları gibi ontolojik özelliklerini göz önünde bulundurmadan onları politika hedefleri doğrultusunda yakınsamaya çalışmak başarılı sonuç vermeyecektir.

MP’nin bir kenara bırakılmasının, ‘*ekstra-fiskal*’¹⁰ amaçlar bakımından düşünüldüğünde, mantıklı olabileceğini belirten Slawomir I. Bukowski, bütçe açığını düşürmek konusunda parlamentoların dikkatini çekmenin zor olması, büyüme hedefleri gerçekleştirilmeye çalışılırken enflasyonun unutulması, vergi reformlarının hazırlanması ve yasalaşmasının çok uzun zaman alması, hükümet harcamalarını artırmanın kolay/azaltmanın zor olması ve rasyonel MP uygulamanın önünde sürekli yapılagelen seçimlerin yer alması gibi nedenlerden dolayı, ihtiyari MP’ye sıcak bakılmaması

⁹ *One-size-fits-all*

¹⁰ MP’nin, hanehalkı ve firmaları etkileyerek sosyal hedeflerin başarılması, adaletli gelir dağılımının sağlanması ve bölgeler arasındaki dengeli iktisadi kalkınmanın sağlanması hedefleri doğrultusunda kullanılmasıdır.

gerektiğini, mali kural uygulanmasının daha doğru ve döngü karşıtı olduğunu savunmuştur (Bukowski, 2006: 8-9).

Özetle MP eğer aktif bir şekilde uygulanırsa dışlama etkisinin ortaya çıkmaması için PP'nin ona uyum sağlaması gerekecektir. Böylece aktif MP uygulayarak gelir dağılımı, işsizlik ve büyüme gibi konular ön plana çıkartılabilecektir. Ancak 1980 sonrası dönemde olduğu gibi aktif MP geri planda bırakarak sadece enflasyonu düşük seviyede tutmaya elverişli PP uygulanır ve bunun sağlanması için de mali kurallar aracılığıyla MP, PP'ye uyumlu hale getirilirse gelir dağılımı, işsizlik ve büyüme gibi konular da geri plana itilmiş olmaktadır.

1.3.1.2. İstikrar ve Büyüme Anlaşması

İBA, Maastricht Kriterlerinin ortaya koyduğu mali disiplin hükümlerinin üzerine inşa edilmiştir. Maastricht Kriterlerinin çok yanlı (tarafı) gözetim ve bütçe disiplinine ilişkin hükümleri (madde 99 ve 104 ile aşırı açık prosedürüne ilişkin 20 numaralı protokol) ortak para birimi olan Euro'ya geçiş sürecinde sağlanması gereken yakınsama kriterlerini tanımlamaktadır. Bir önceki bölümde yer aldığı şekilde üye ülkelerin bütçe açığının GSYİH'ye oranı % 3'ü, brüt kamu borcunun GSYİH'ye oranı ise % 60'ı geçmemesi gerekmektedir. İBA da bütçe ve borç oranı üzerine getirilen limitin uygulanması için, aşırı açıkların varlığı söz konusu olduğunda izlenecek yöntemi (Aşırı Açık Prosedürü) belirlemektedir. Ancak İBA zaman içerisinde iktisadi ve siyasi şartlara göre değişime maruz kalmış ve bundan dolayı da Aşırı Açık Prosedürünün detayları tam olarak belirlenmemiştir (EC, 2015).

İBA'nın ilk halinde, AB üyesi ülkelerin bütçe durumunun orta vadede denge seviyesine yakın olmasını veya bütçe fazlası vermesini öngörmektedir. İBA ekonomik daralmanın şiddetli olduğu dönemlerde (GSYİH'nin % 2'den fazla daralması) veya doğal afet gibi istisnai ve geçici durumlarda bütçe açığının % 3'ü aşmasına izin verilebileceğini

belirterek bu kısıtın uygulanmasında fazla ısrarcı olmamıştır. Ancak istisnai ve geçici durum ile karşılaşan ülkeden mali dengeye nasıl ve ne zaman ulaşacağına dair kapsamlı bir program hazırlanması zorunlu kılınmaktadır. Bunun haricinde yukardaki hususlara ek olarak işgücü piyasalarına ilişkin esnekleştirme uygulamaları¹¹ da desteklenmiştir. Bu doğrultuda işgücü piyasalarının modernleştirilmesi, işgücü piyasalarına katılımın artırılması ve işgücü arz ve talebi arasındaki uyumun daha iyi sağlanabilmesi için yaşam boyu yeteneklerin geliştirilmesi yolunda çalışmalar yapılmıştır. Uygulamada ise İBA'nın iki temel kolu bulunmaktadır: Aşırı açık oluşması durumundaki düzeltici tedbirler ve aşırı açığın oluşmasını önleyici tedbirler (EC, 2015; Payzanoğlu, 2009: 14-25).

2008 ekonomik krizinin nedenleri arasında, İBA'nın bütçe açığı konusundaki kısıtlaması ve Avrupa Merkez Bankası'nın (AMB) bağımsız karar alması da yer almaktadır. MP belirleme yetisi İBA kısıtı altında olsa da esas olarak üye ülkelerin hükümetlerine aittir. Ancak MB'ler, AMB ile eşgüdümlü hareket etmek zorunda olduğu için ortak para birimin kontrolü üye ülkenin inisiyatifinde olmamakta ve döviz kuru hareketlerine müdahale edilememekte, bundan dolayı da hükümetlerin borç stoklarını kontrol edebilme yetisi zayıflamaktadır. Ayrıca hükümetlerin mevcut borçlarını para basarak ödemesi artık mümkün olmadığı için (çünkü AMB borçlu ülkenin ihtiyaçları doğrultusunda para basmak zorunda değildir) politika olanakları iyiden iyiye zayıflamaktadır (Sawyer, 2013: 79-81).

2008 ekonomik krizi sonrasında mali kuralın kaldırılması gerektiğini ileri süren görüşler olduğu gibi, kriz sonrasında ortaya çıkan ve 'gelecek kuşaklar' adıyla anılan, mali kuralın kuşaklar arasında adaleti sağlamaya yardımcı olan bir araç olduğunu, bu aracı daha etkin kullanmak için ülkeler üstü bağımsız kurumlar kurulmalı ve onların eliyle yönetilip gözetilmeli diyen görüşler de ortaya çıkmıştır (Schaechter, vd., 2012: 37-8).

¹¹ İşten çıkarmaların kolaylaştırılması, geçici işten çıkarmalar, ücret farklılığının arttırılması, sendikalaşma şartlarının zorlaştırılması, esnek istihdam biçimlerinin kolaylaşması vb.

1.3.2. Mali Uyum

‘Mali uyum’¹² politikaları denildiğinde özellikle kriz yasayan ülkelere önerilen bütçe harcamalarında kısıntıya gidilmesi, vergi tahsilatının arttırılması ve bütçe açıklarının kapatılması gibi kemer sıkma politikası diyebileceğimiz uygulamalar kastedilmektedir. Bununla birlikte faiz dışı fazla verilmesi, dış borcun sürdürülebilirliğinin arttırılması ve borç stokunun ülke GSYİH’ye oranının aşağıya çekilmesi gibi, IMF ve DB’nin önerdiği istikrar programlarının da vazgeçilmezi olan önlemler içermektedir. 2008 ekonomik krizi sonrası da Fransa, İtalya, Portekiz ve Yunanistan gibi birçok ülkede bu önlemlere başvurulması gündeme gelmiştir. Ancak krizden önce de AB gibi ABD’de eyaletler arasında mali uyumu sağlamanın çok önemli hale geldiğini ve mevcut durumda mali uyumun parasal uyumdan daha zayıf olduğunu, bundan dolayı mali uyumun sağlanması için gerekli teşvikin sağlanmasını önermiştir (Krugman, 1992: 202).

Mali uyumun miktarı kadar kalitesinin de önemli olduğu tartışmaları 1980 sonrası dönemde yapılagelmiştir. Bu doğrultuda vergi sisteminde yapılacak yapısal reformlar, kamu harcamalarında kısıntıya giderken yatırım niteliğindeki harcamalarda kesinti yapılmayıp getirisi olmayacak harcamalarda kesintiye gidilmesi çabası, personel harcamalarında ve sosyal transferlerde daha nitelikli ve az sayıda kişi ve kesime daha fazla harcama yapılması esas alınarak, geri kalan harcama yekûnunda kesintiye gidilmesi gibi temel konu başlıklarında mali uyumun kalitesinin arttırılması hususu tartışılmıştır (Emil ve Yılmaz, 2003: 4-14).

1.3.3. Otomatik İstikrarlandırıcılar

Dışarıdan herhangi bir etkide bulunmaksızın, ekonomik sistemin kendi bünyesindeki bazı araçların (artan-oranlı vergiler, faiz oranları, işsizlik sigortaları,

¹² *Fiscal Adjustment*

destekleme alımları vb.) doğrudan harekete geçerek, ekonomide gözlemlenen dalgalanmaları azaltmaya ve ekonomiyi istikrarlı hale getirmeyi amaçlayan araçlardır. John B. Taylor (2000: 34-5) otomatik istikrarlandırııcıların (*fiscal stabilizatör*) MP'lere tercih edilebilir olduğunu belirtmektedir; buna göre, enflasyon hedeflemesi odaklı PP ve otomatik istikrarlandırııcılar işlevseldir, ihtiyari MP'ye başvurulması ise para otoritesinin işini daha da güçleştirebilmektedir. Richard Hemming (2008), kamu harcamalarının kamu gelirlerini sürekli aşması durumunda ihtiyari MP'nin aşırı borçlanmaya yol açarak açık sapmasına¹³ (*deficit bias*) neden olmasından dolayı, Schuknet de söz konusu politikaların zaman tutarsızlığına neden olabileceğini ileri sürerek karşı çıkmaktadır (Schuknecht, 2004).

Aynı şekilde 2008 ekonomik krizinden sonra yayımlanan IMF raporlarında da otomatik istikrarlandırııcılar savunulmaya devam edilmiştir. Kapoor ve Debrun, ilk olarak hükümet harcamalarının diğer harcama kalemleri içerisinde en az dalgalanan AD kalemi olduğunu ve bundan dolayı genişleme döneminde ekonomik istikrara fayda yerine zarar vereceğini belirtmiştir (Kapoor ve Debrun, 2010). Kapoor ve Debrun, aktif MP uygulanmadığı için hükümet harcamalarının az dalgalandığını ve yine aktif MP uygulanmadığı için genişleme döneminde AD'deki artışa destek olunamadığını düşünmektedir. Alan S. Blinder ve Robert M. Solow (1974: 12-3), otomatik istikrarlandırııcıların adını söylemeden, eğer hükümet harcamalarının daralma döneminde arttırılıp, genişleme döneminde azaltılırsa AD'de meydana gelebilecek dalgalanmaların ortadan kaldırılacağını ileri sürmektedirler.

İkinci olarak, hükümetlerin kamu harcamaları ve vergi enstrümanı ile döngüleri tanımlama ve engelleme konusunda daha temkinli olabileceklerini ve bu gecikmenin başarısızlık getirebileceğini ileri sürülmektedir (Fontana, 2009a: 14).

¹³ Hemming, açık sapması kavramını kamu harcamalarının kamu gelirlerini sürekli aşması durumunda ortaya çıkacak aşırı borçlanma durumu olarak ifade etmektedir (Hemmings, 2008).

2011 yılında yayımlanan IMF raporunda hükümetlerin iyi niyetli olarak, döngü karşıtı politika üretmek için daha fazla müdahale etmeleri durumunda, hesaplama hataları meydana gelebileceği gibi umulanın üzerinde etki göstererek dışsal bir şok etkisinde de bulunabileceği ihtimali belirtilmiştir (Kapoor ve Debrun, 2010: 9). Dani Rodrik (1998) ile Mathias Dolls ve vd. (2010: 26-9), dışa açıklığı fazla olan ve ortalama olarak ekonomisi büyük olan ülkelerin hükümetleri ekonomiye müdahalede bulunmayı tercih etmedikleri zaman otomatik istikrarlandırıncıları daha etkin bir şekilde kullanabildiğini; ekonomisi küçük ve dışa kapalı olan ülkelerin ise otomatik istikrarlandırıncılardan yeterli desteği göremeyebileceklerini belirtmektedir.

Dolls ve vd., ABD için yaptığı analizde, dışsal şokun % 32'sinin, AB'de ise % 38'inin (Estonya % 25, Danimarka % 54) otomatik istikrarlandırıncılar tarafından absorbe edildiğini ve 2008 ekonomik krizinin daha olumsuz sonuçlar doğurmamasının en büyük etkeninin otomatik istikrarlandırıncılar olduğunu ve aktif MP'ye başvurulmaması gerektiğini savunmuştur (Dolls, vd., 2010: 28). Hükümetin mali büyüklüğü ile toplam çıktı seviyesi arasında ters orantı olduğunu ileri süren ekonometrik bir analiz otomatik istikrarlandırıncıların daha etkili çalışması için hükümetin ekonomik büyüklüğünün azalması gerektiğini savunmaktadır (Virén, 2005: 7-12).

Kapoor ve Debrun, hükümetin ihtiyari MP'yi dışsal şok yaratması veya dışsal şokları absorbe etmesi politikalarını karşılaştırmak suretiyle analiz yapmıştır. Sonuç olarak da mali istikrarın daha çok otomatik istikrarlandırıncılar vasıtasıyla sağlandığını ve mali dalgalanmaların döngülerle ilgili olmadığını tespit etmiştir. Para otoritesi ile münakaşa etmek, çıktı arttırma amaçlı politikalar veya tüketim düzeyindeki dalgalanmaları da mali dalgalanmaların nedenini olarak ileri sürmektedirler (Kapoor ve Debrun, 2010).

1.3.4. Mali Sürdürülebilirlik

Mali sürdürülebilirlik kavramı mali kuralların oluşumundaki temel dayanak noktasıdır ve borçlanma aracıyla MP'nin yürütülmesi için gerekli olan finansman açığının sınırsız bir şekilde karşılanıp karşılanamayacağına ilişkin bir kavramdır.

Ülkeler için bütçe kısıtının var oluşu mali sürdürülebilirliğin temelini oluşturmaktadır. Buna göre, cari dönemde yapılacak harcamaların borçlanma yoluyla finanse edilmesi durumunda, gelecek dönemde vergi oranlarında artış gerçekleştirilerek söz konusu borçların geri ödenmesi mümkün kılınacaktır. Bununla birlikte vergi oranlarında meydana gelecek artışın da bir sınırı vardır ve bundan dolayı sınırsız bir biçimde artırılmaz. Bu nedenle sürdürülebilir bir MP'nin sağlanabilmesi için vergi oranlarında sürekli artış meydana gelmemelidir.

Sürdürülebilir bir mali politika için kamunun net değerinin (tüm varlık – tüm yükümlülükler) GSYİH'ye oranını sabit tutulması gerekmektedir (Buiter, 1985: 612-4). Oliver J. Blanchard ve vd., (1990: 11-2) ise MP'nin sürdürülebilir olması için iki gerekli koşul ileri sürmüştür: 'Kamu borcunun GSMH'ye oranının nihai olarak başlangıç seviyesine yakınsaması' ve 'gelecekteki birincil fazlaların bugünkü değerinin cari borca eşit olması'.

Buna göre hükümet borç stokunu sınırsız bir zaman diliminde oluşturacağı birincil fazlalarla ödeyebiliyorsa ödeme gücüne sahiptir. Ancak söz konusu geri ödemelerin gelecekte oldukça büyük çaplı ve sancılı bir mali sıkılaşma önlemleri ile ödenme olasılığı da vardır. Bu nedenle mali sürdürülebilirlik, ödeme gücünü korumak kaydıyla MP'nin değişmeden ve süresiz biçimde yürütülebilmesidir. Başka bir ifadeyle, önceden belirlenmiş MP'nin sürekli biçimde devam ettirilmesi, *ceteris paribus*, gelecekte kamu borcunun ödenememesi sonucunu doğurursa söz konusu MP sürdürülemez olarak nitelendirilecektir (Blanchard, vd., 1990: 13-4).

Maastricht Antlaşmasının koyduğu limitlere ek olarak İBA'nın orijinal halinde üye ülkelerin bütçe istikrarlandırııcılarının orta vadede dengeye yakın olması veya fazla vermesi hedeflenmiştir. Böylelikle mali sürdürülebilirlik sağlanırken, otomatik istikrarlandırııcıların hareket etmesine de olanak sağlanması söz konusu olabilecektir. İBA ile ilgili en büyük eleştirilerden biri Maastricht Antlaşması ile getirilen bütçe açığı ve borç oranı kriterlerinin mali sürdürülebilirliği garanti altına almak için yeterli olmadığı ile ilgilidir. Buiter yaptığı çalışmada Maastricht kriterlerinin mali şartlarının % 5'den daha düşük nominal büyüme durumunda da gerçekleşebileceğini, ancak bu durumun mali sürdürülebilirlik için yeterli olamayabileceğini ileri sürmektedir. Ayrıca sürekli olarak bütçe açığı veren ülkelerin mali sürdürülebilirliği sağlayamayacağını öngörerek % 3'lük bütçe açığı hedefini diğer mali hedeflere göre daha fazla önemsemeleri gerektiğini ileri sürmektedir. Orta vadeli hedeflerin sürekli olarak sağlaması durumunda borç oranı istikrarlı bir şekilde azaltılabilecektir (Buiter, 2003: 88).

Buiter'in görüşünü Gabor Orban ve Gyorgy Szapary (2004: 8) optimal borç seviyesi açısından eleştirmektedir. Orban ve Szapary, orta vadeli hedeflerin belirlenmesinde ülkelerin borçluluk durumları arasındaki farklılıkların göz önünde bulundurulmamasından dolayı İBA düzenlemelerini eksik bulmaktadır. Bununla birlikte gelecek nesillerin faydalanabileceği altyapı yatırımlarının ve sosyal güvenlik sisteminde gerçekleştirilen reformların kısa vadeli maliyetlerinin borçlanma yerine vergilendirme yoluyla finanse edilmesi, nesiller arası vergi yükü paylaşımı açısından olumsuz bir gösterge olarak değerlendirilmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

YENİ EKONOMİK UZLAŞI VE MALİYE POLİTİKASININ TEKRAR YORUMLANMASI

İstihdam ve çıktı seviyesini belirlemede MP'nin rolü üzerine devrimci bir yaklaşım sergileyen Keynes'in çığır açan kitabı '*İstihdam, Faiz ve Paranın Genel Teorisi*'nin 1936 yılında yayımlanmasından 40 yıl sonra MP'den uzaklaşmıştır. Makroekonomik tartışmalar 1990'ların ortasına doğru anaakım iktisatçıların 'yeni neoklasik sentez' olarak adlandırdıkları politika belirleme süreci olan 'Yeni Ekonomik Uzlaş' (YEU) dönemine girmiştir. YEU ile birlikte birçok politika aracının fonksiyonu yeniden değerlendirilmiş ve bu süreçte anaakım iktisatçılar da MP'yi yeniden gözden geçirmiştir.

İkinci bölümde öncelikle Keynesyen MP temel haliyle ele alınacak ve MP'ye yapılan başlıca eleştiriler açıklanacaktır. Ardından 1980 sonrasında, tam istihdam hedefine bakışın nasıl değiştiği ve bu hedefe ulaşma amacından nasıl uzaklaşıldığı konusuna değinilerek YEU'nun da dayanaklarından olan NAIRU kavramı ele alınacak ve YEU modeline geçilecektir. YEU modelinde PP ve MP'nin rolüne değinildikten sonra tezin esas konusu ile ilişkisi nedeniyle YEU modelinin MP'ye yönelttiği eleştiriler değerlendirilecektir. Son olarak da ücret-yanlı büyüme politikası konusu ele alınacaktır.

2.1. MALİYE POLİTİKASINA GETİRİLEN ELEŞTİRİLER

1980'den 1990'ların ortasına kadarki dönemde yüksek bütçe açıkları, ödemeler dengesi bozuklukları ve hükümet harcamalarının enflasyonun kaynağı olduğu ve bu bozuklukları gidermek için de mali uyum ve istikrar politikalarının uygulanması gerektiği genel kabul görmüştür. Keynesyen dönemin sonuna gelindiğinde, Keynesyen içe dönük büyüme politikaları ve yoğun devlet müdahalesinin varlığı hedef tahtasına oturtulmuştur.

Bu doğrultuda MP'ye getirilen eleştirileri talep yanlı, arz yanlı, Parasalcı ve kurumsal olmak üzere dört sınıfa ayırabiliriz (Hemming, vd., 2002).

2.1.1. Maliye Politikasının Talep Yanlı Etkileri

2.1.1.1. Çarpan Etkisi

Temel Keynesyen modelde, ücret ve fiyatlarda katılık ve çıktının AD tarafından belirlenmesi varsayımları yer almaktadır. Temel varsayımlar altında çarpan etkisi birden büyüktür ve genişletici etkiye sahiptir. Ancak serbest döviz kuruna geçilmesi, faizlerin piyasa şartlarında belirlenmesi ve dışa açıklık gibi faktörler devreye girdiği zaman çarpan etkisinin gücü zayıflamaktadır (Briotti, 2005: 5). Temel Keynesyen model çarpan etkisinin kısa vadede birden büyük olduğunu ve mali genişlemeye doğrudan etkide bulunabildiğini, ancak uzun vadede bu etkinin zayıfladığını, MP'nin kuşaklar arası kaynak dağılımına etkisi nedeniyle önemli olduğunu, kısa dönem etkilerin belirlenmesinde bekleyişlerin önemli olduğunu ve bunun belirlenmesinin çok zor ve zaman alan bir süreç olduğunu, uygulanan politikanın kısa süreli çarpan etkisinin ortaya çıkması için bile uzun süre beklemenin gerekli olabileceğini ve politika belirleyicilerin nihai amaçlarının ise uzun dönemli yapısal çözümler bulmak olduğunu savunmuştur. Ayrıca uygulanan politikaların çarpan etkilerinin ülkelerin yapısal özelliklerine göre de farklılaşabileceğini ve standart sonuç elde edilebilecek MP'nin bulunmadığı, eğer dikkatli olunmazsa sonuçların beklenmedik şekilde gerçekleşebileceği belirtilmiştir (Auerbach ve Kotlikoff, 1987: 180-2).

2.1.1.2. Rasyonel Bekleyişler

Rasyonel bekleyişler, karar birimlerinin geçmişten ders alarak ve geleceğe ilişkin tüm mevcut bilgileri kullanarak ileriye dönük tahmin yapmasını ve bu doğrultuda bekleyişlerin yönlendirilmesini ifade etmektedir. MP'nin eleştirilme noktalarından

ikincisi rasyonel bekleyişlerin uygulanan politikaların etkisini ortadan kaldırmasıdır. Aslında Keynesyen görüşün bazı kolları geçmişe yönelik olarak tüm bilgilerin kullanılması vasıtasıyla tahmin yapılmasını belirten uyarlayıcı bekleyişleri analizlerine dâhil etmişlerdir. Ancak asıl önemli olan bireylerin ve firmaların mevcut bilgilerin tamamını kullanarak geleceğe yönelik optimal kararları verdikleri rasyonel bekleyişlerin MP üzerindeki etkisidir. MP eğer geçici bir süre için uygulanıyorsa uzun dönem etkisi olmayacaktır. Etkili olabilmesi için, sürekli olmalı ve dışlama etkisi meydana getirmelidir. Uygulamada MP'nin bir kere yürürlüğe konduktan sonra sürekli olarak uygulanmasına sıkça rastlanılmaktadır (Briotti, 2005: 10; Krugman ve Wells, 1997: 879-99).

2.1.1.3. Ricardocu Denklik

Keynesyen yaklaşıma göre uygulanan MP'de bireyler tüketimlerini cari gelirlerine göre belirlemektedirler. Bu yaklaşım, bireylerin geleceğe bakarak ve piyasadaki mevcut tüm bilgilerden yararlanarak hareket etmeleri durumunda uygulanan vergi indirimi politikasının beklenen etkiyi oluşturmayacağı gerekçesiyle eleştirilmektedir. Robert Barro (1974: 1097), kuşaklar arası mali transferler yapıldığı zaman herhangi bir servet artışı etkisinin ortaya çıkmayacağı sonucuna varmıştır. Sosyal güvenlik harcamaları hükümet borçlarının artmasında temel sebeptir. Bireyler, hükümetin vergi indirimine giderek uygulayacağı MP'nin aslında zamanlar arası bir bütçe kısıtına tabi olduğunun ve bütçe açıklarının finansmanında gelecekte artacak vergilerin kullanılacağını farkındadır. Burada önemli nokta bireylerin uygulanan MP'ye göre tüketim kalıplarında değişikliğe gitmemesi ve AD'nin sonuçta değişmemesidir. Ricardocu denklik tam anlamıyla meydana geldiği zaman MP çarpanı da 1 olacak ve sonuçta net-servet etkisi ortaya çıkmayacaktır (Briotti, 2005: 21-2).

2.1.1.4. Belirsizlik

Uygulanan genişletici MP mevcut bir belirsizlik durumunun varlığında hanehalkı ve firmalar üzerinde beklenen etkiyi meydana getirmez. Belirsizlik arttığı zaman hanehalkı ve firmaların tasarruf oranlarında da artış meydana gelir ve MP çarpanının etkisi giderek azalır ve hatta negatife dönüşür. Hükümet politikalarına duyulan güven ve iktisadi konjonktürün hanehalkı ve firmalara sağladığı güven, uygulanan MP'nin başarılı olmasında önemli bir etkiye sahiptir (Hemming, vd., 2002: 8-9).

2.1.2. Maliye Politikasının Arz Yanlı Etkileri

MP'nin uygulanış şekline bakıldığında mikro ölçekte etkileri gözlemlenmeden uygulanıyor olması ciddi eleştiri konularından biridir. İşgücü arzını hedef alan MP'lerin arz yanlı olarak olumlu etkilerinin olacağını ileri süren Alberto Alesina ve Roberto Perroti (1996: 26-31), işgücü piyasasındakilere uygulanan bir gelir vergisi oranı artışının vergi gelirlerinde artışa neden olsa bile arz yanlı olarak toplamda olumsuz bir etki ortaya çıkaracağını ileri sürmektedir. Önemli temel nokta, politika belirlerken kompozisyonun ne şekilde ayarlandığı ve bunun amaçlara toplamda nasıl fayda sağlayacağını belirlenmesidir. Ayrıca sendikaların daralma dönemlerinde vergi artışını engelleyecek olanağa sahip olmaları durumunda çarpan etkisinin olumlu yönde etkileneceğini; sendikaların zayıflamasının, ücretlerin düşmesinin ve işgücü talebinin azalmasının sonuçlarının ise daraltıcı olacağını ileri sürmektedir.

Robert E. Lucas (1975: 1113-44), toplam çıktı düzeyinde meydana gelen değişimlerin talep yanlı gelişmeler sonucunda değil, arz yanlı şoklar neticesinde meydana geldiğini ileri sürmektedir. İş çevrimleri modeli adıyla anılan yaklaşımda talep yanlı etkilere neden olacak MP'nin kısa/uzun dönemde büyümeye etki etmeyerek sadece AD'yi, yani fiyatları arttıracığını ileri sürmektedir. Lucas, makalesinde beklenmedik politika değişikliklerinin arz yanlı olarak toplam çıktı düzeyinde değişiklik yapabildiğini

ileri sürerek optimal MP'nin ne olduğunu belirlemeye çalışır. Ayrıca beklenmedik politika değişikliklerinin hükümet kaynaklı, kusursuz olmayan bilgi akışı nedeniyle veya hızlandırıcı etki nedeniyle olabileceğini belirtir.

2.1.3. Maliye Politikasının Kurumsal Etkileri

MP'nin belirlenmesi ve uygulanması sürecinde meydana gelen uzun süreli gecikmelerde, MP çarpanının etkisi giderek azalacaktır ve bu sonuçtan kaçınmak için uygulanacak en iyi yöntem, otomatik istikrarlandırımcıların döngü karşıtı reaksiyon verebilmesi ve içsel gecikmelere neden olmaması için sisteme entegre edilmesidir. Burada meydana gelen gecikmeler içsel veya dışsal olabilir. İçsel gecikmeler mali yönetimin etkinliği ve politika belirleme sürecinin sonucu doğrultusunda meydana gelmekte; dışsal gecikmeler ise alınan mali önlemlerin AD'yi etkileme süresinde meydana gelmektedir (Blinder ve Solow, 1974: 3-11).

2.1.4. Maliye Politikasına Parasalcı Eleştiriler

Milton Friedman (1968: 3), bunalımın ve/veya enflasyonun temel sorumlusunu, devlet harcamalarının gittikçe artması ve bu harcamaları karşılayabilmek için, toplam para miktarı artış hızının ulusal gelirin artış hızından fazla olması şeklinde açıklamıştır. Friedman, MP'nin hantal olduğunu ve bundan dolayı tam istihdamı hedefleyerek uygulanan AD artışı amaçlı politikaların başarılı olamayacağını savunmuştur. Bu düşünce şekli PP'nin önemine vurgu yapmış ve aktif MP'yi sadece belirli durumlarda kullanılmak üzere bir kenara atmıştır. Örneğin MP'nin de toplam borç stokunun düşürülmesi ve bütçe açığının azaltılması için işlevsel olduğunu belirten Briotti, büyüme üzerinde ise olumlu bir etkisinin olmadığını belirtmiştir (Arestis ve Sawyer, 2004: 2-4; Briotti, 2005: 4)

Tüm bu eleştirilerden sonra MP’de genel kanı, mali kural uygulanması ve otomatik istikrarlandırıcıların iktisadi sisteme entegre edilmesi gibi pasif nitelikli MP’lere geçiş yapılması ve tasarruf politikalarına ağırlık verilmesi şeklinde olmuştur.

2.2. TAM İSTİHDAMA BAKIŞ AÇISININ DEĞİŞMESİ VE NAİRU

Phillips eğrisi işsizlik oranı ile parasal ücretlerin (W) artış oranı arasındaki ilişkiyi anlatır. Kısa dönemde bu ilişki negatif iken uzun dönemde nötr olmaktadır; yani kısa dönemde işsizliği azaltmak için parasal ücretlerde artışa gidilmelidir, ancak bu durum uzun dönemde sadece enflasyona yol açmaktadır. Diğer bir ifadeyle, ücret enflasyonu (π_w) ile işsizlik arasında bir değiş-tokuş söz konusudur. Bu durumun denklemsel ifadesini aşağıdaki gibi yazabiliriz;

- $\pi_w = (W - W_{-1}) / W_{-1} \quad (1)$

Doğal işsizlik oranını (NRU) u^* ile gösterirsek Phillips eğrisini aşağıdaki gibi yazabiliriz;

- $\pi_w = \varepsilon(u - u^*)$ (Burada ε ücretlerin işsizliğe karşı duyarlılığını göstermektedir.)

NAIRU tam bu noktada NRU’ya alternatif olarak ortaya çıkmaktadır. Enflasyon beklentisi (π_{-1}) de sisteme dâhil edildiği zaman Phillips eğrisini aşağıdaki gibi yazabiliriz;

- $\pi = \pi_{-1} - \varepsilon(u - u^*) \quad (2)$

Burada enflasyonu ne hızlandıran ne yavaşlatan işsizlik oranı ($\pi = \pi_{-1}$) kullanılarak u^* tahmin edilmeye çalışılmakta ve bu işsizlik seviyesi de enflasyonu hızlandırmayan işsizlik oranı (NAIRU) olmaktadır (Phillips, 1958: 283-99).

NAIRU kavramı ilk kez Franco Modigliani ve Lukas Papadimos (1975) tarafından enflasyonist olmayan işsizlik oranı (*Non-Inflationary Rate of Unemployment, NIRU*) olarak adlandırılmış ve daha sonra James Tobin (1980) tarafından NAIRU olarak ifade edilmiştir. NAIRU politika belirleyiciler açısından faydalı bir araç olduğu için önemlidir.

Bu bağlamda NAIRU'daki sapmalar enflasyonist baskıyı belirlemede ve çıktı açığını hesaplamada da kullanılabilir. NAIRU'nun yüksek olması emek piyasasının zayıflığına bir işaret olabileceği gibi, işsizliğin konjonktürel dalgalanmalardan kaynaklanan kısmının belirlenmesinde bir gösterge olabilir. İktisatçılar bu nedenle NAIRU kavramının ölçülmesine önem verirler (Temurlenk ve Başar, 2012: 71-2; Tobin, 1997a: 2-20).

NAIRU, Milton Friedman ve Edmund Phelps tarafından ileri sürülen doğal işsizlik oranından (*Natural Rate of Unemployment, NRU*¹⁴) farklı, ancak ona yakın bir kavramdır. William F. Mitchell (2000: 6), bazı çalışmalarda her iki kavramın aynı anlamda kullanılmakta olduğunu, özellikle Parasalcıların NAIRU'nun NRU'nun farklı biçimde isimlendirilmiş hali olarak gördüklerini ileri sürmektedir. Buna karşılık, Tobin (1997b) gibi Keynesyenler ve Parasalcıları eleştiren diğer iktisatçılar, NRU ve NAIRU'nun tanımsal olarak birbirinden farklı iki kavram olduğunu ifade etmektedir. Bu kapsamda NAIRU'yu NRU'dan farklı kılan üç temel özellik bulunmaktadır (Mitchell, 1998: 547-55).

İlk olarak, NAIRU piyasaların temizlendiği Walrascı genel denge çatısını kullanan NRU'nun aksine bir dengesizlik kavramıdır. NAIRU teorisinin temel belirleyicisi piyasalarda cari fiyatlarda ortaya çıkan aşırı arz ve taleptir (Mitchell, 2000: 7-8). İkincisi, NAIRU Keynesyen bir kavram iken NRU Parasalcı ve Yeni Klasik bir paradigmadır. Nitekim NRU'da rasyonel beklentiler varsayımı geçerlidir. Üçüncüsü, NRU'daki değişimler yalnızca emek piyasasındaki kurumsal değişimlerden sonra orta vadede ortaya çıkmakta iken NAIRU zamanla değişen bir kavramdır. Bu bağlamda, kısa dönemde NRU sabit iken NAIRU değişkendir (Arestis ve Sawyer, 2004: 1-3).

Friedman, ekonomi politikasında istihdam, fiyat istikrarı ve büyüme hedefleri bakımından geniş bir uzlaşmanın mevcut olduğunu ancak bu hedeflerin hepsinin eşanlı

¹⁴ İşgücü piyasası dengedeysen var olan normal işgücü piyasası sürtünmelerinden ortaya çıkan işsizlik oranıdır.

başarılması konusunda ortak görüşe tam olarak varılamadığını, makroekonomik hedeflerin ülke önceliğine göre belirlenmesi ve o hedefe doğru politika seçeneklerinin uygulanması gerektiğini, hedef olarak büyümeye yardımcı olması için fiyat istikrarının ön plana alınması gerektiğini ve istihdam politikasını birincil hedefler arasından çıkarılmasını savunmaktadır (Friedman, 1968: 1).

Bu düşünceler doğrultusunda yorumlanan NAIRU kavramı –Keynesyen talep yanlı görüşe karşıt bir şekilde- arz yanlı olarak ele alınmış, enflasyonun durağan ve işsizliğin azalma eğiliminde olduğu bir ortamda, işgücü piyasasının dengeye doğru hareket edeceğini ve tam istihdama kadar bu sürecin devam edeceğini ileri sürmüştür (1968: 2-3). Arestis ve Sawyer’a göre Friedman’ın bu yorumu, Walrascı genel denge anlayışı içerisinde, Say Yasasına gizli bir atıf yapmakta ve buna bağlı olarak da AD’de herhangi bir noksan öngörmemektedir. Arz yanlı denge, dönemin politik doktrinine hâkim olmaya başlamış, dengeye ulaşma konusunda AD kanalını yok sayarken AS kanalını başat kabul etmiştir. NAIRU’da işsizliğin tamamen bitmesinin gerekmediği, doğal bir işsizlik oranının ekonomide bulunabileceği (NRU) düşüncesi Friedman’ın görüşünün yerine geçmeye başlamış ve tam istihdam iktisadi hedef olmaktan çıkartılmıştır. Doğal işsizlik oranı anlayışı yerleştikçe sürekli enflasyon ile işsizlik arasında tutarlılık olduğu tartışması ortaya çıkmıştır. Bu görüşte, daha sonra YEU’ya da etki eden, yalnızca arz yanlı olan, talep yanlı değişimleri göz ardı eden mantık bulunmaktadır. Arz yanlı düşünce yaygınlaştıkça işgücü piyasasının yapısında ve organizasyonunda değişim gerekli olmaktadır. İşgücü piyasasını daha esnek bir yapıya dönüştürerek işsizlik oranının azaltılacağı düşüncesi ortaya çıkmıştır (Arestis ve Sawyer, 2004:2-4).

Enflasyon hedeflemesi modelinde, finans sektörünün enflasyon beklentisi ile çıktı açığının birlikte enflasyonu belirlediği varsayılır. İşsizlik oranının NAIRU etrafında dalgalandığı ileri sürülür ve işsizlik oranının NAIRU’nun üzerinde olduğu zaman

enflasyonda artış meydana gelir. Cari işsizlik oranı ile NAIRU arasındaki farkla ifade edilen çıktı açığı da reel faiz oranını belirlemektedir (Mitchell, 1998: 554-7). Yüksek reel faiz oranı çıktı açığını arttırırken, düşük reel faiz oranı iktisadi faaliyetleri teşvik ederek çıktı açığını azaltır. Sonuç olarak enflasyon hedeflemesi modeli iki varsayım üzerine inşa edilmiştir. İlk olarak, kalıcı işsizlik iradidir (doğaldır), çünkü gayriiradi işsizlik geçici bir olgudur. İkincisi, işsizliği ‘doğal’ oranının altına düşürme girişimleri enflasyonu tetikleyecek veya hızlandıracaktır (Papadatos, 2009: 180-1).

2.3. YENİ EKONOMİK UZLAŞI’NIN (YEU) TARİHSEL KÖKENİ

1960’ların başında politika belirleme sürecinde akademisyenler ve MB’ler arasında makroekonomik model kullanma tartışması yapılmıştır. O dönemin baskın görüşü olan neoklasik sentez, ekonomideki aktörlerin birçoğunu içerecek, geniş kapsamlı temsili sağlayan teorik bir çerçeve ortaya çıkarmak için çalışmalar yürütmüştür. Bu çerçevede ilk olarak FED’in bir dönem uyguladığı ve MPS¹⁵ olarak kısaltılan modeli 1996 yılına kadar politika belirleme aracı olarak kullanmıştır. MPS modeli gibi birçok model farklı ülkelerde kullanılmış ve fakat zamanla önemini yitirmiştir. Bunun ilk nedeni söz konusu modellerin çok sayıda eşitlik ve özdeşlikten oluşması ve bunun politika belirleme süreçlerinin giderek zorlaştırmasıdır. İkincisi, büyük yapısal modellerin, işin doğası gereği, yeni teorik ve ampirik katkıları ihtiva etmelerinin ülkeler açısından imkansızlığıdır. Politika belirleme sürecinde yeni gereksinimlerin modele entegre edilememesi inandırıcılık sorunu doğurmuş ve politika esnekliğini azaltmıştır. 1990’larda bazı iktisatçılar ekonometrik tekniklerin kullanılmasının artık demode olduğu yönünde görüş bildirmişlerdir. Ayrıca ‘Lucas eleştirisi’ olarak da bilinen geleneksel PP modelinde zamanlar arası karar verme ve rasyonel bekleyişlerin rolünün dikkate alınmaması

¹⁵ MPS; MIT Üniversitesi ve Pennsylvania Üniversitesi akademik kadroları ile FED’in görüşü alınarak hazırlanan modelin kısa adıdır.

sorunsalından (uyarlayıcı bekleyişler modele dâhil edilmiştir ancak zamanla yetersiz kalmıştır) dolayı YEU modeli geliştirilmiştir (Fontana, 2009b: 3-4; Lucas, 1976: 19-46).

Az sayıda denklemden oluşan YEU modeli, rasyonel bekleyişlerin modele entegre edildiği klasik makroekonomik model yapısından modern makroekonomik model yapısına doğru, Taylor'un ifadesiyle, 'paradigma değişikliği' yaratmıştır (Taylor, 1997: 39-42). YEU modelinde Lucas'ın eleştirileri de dikkate alınmış ve mikro kurumsal çerçevede, rasyonel bekleyişler yardımıyla modele dâhil edilmiştir.

2.4. YEU MODELİ

Kısaca betimlenirse YEU modeli; bir IS tipi eğri, bir Phillips eğrisi ve PP denklemi üzerine inşa edilmiştir. Ancak modele bir bütün olarak bakıldığında, reel döviz kuru, cari açık ve nominal döviz kuru denklemlerinin de modelde yer alması gerekmektedir. YEU modelinde yer alan altı denklem aşağıdaki tabloda yer aldığı gibidir.

Tablo 4. YEU Modeli Denklemleri

1. Denklem	IS eğrisi (AD eşitliği)	$Y_t^g = a_0 + a_1(y - y^*)_{t-1}^g + a_2E_t(y - y^*)_{t+1} - a_3(R_t - E_t(\pi)_{t+1}) + s_1$
2. Denklem	Yeni Keynesyen Phillips Eğrisi	$\pi_t = b_1(y_t - y^*)_{t-1}^g + b_2\pi_{t+1} + b_3E_t(\pi_{t+1}) + s_2$
3. Denklem	Para Politikası Kuralı (Taylor kuralı)	$R_t = (1 - c_3)[RR^* + E_t(\pi_{t+1}) + c_1(y - y^*)_{t-1}^g + c_2(\pi_{t-1} - \pi^t)] + c_3R_{t-1} + s_3$
4. Denklem	Reel Döviz Kuru Denklemi	$(rer)_t = d_0 + d_1[(R_t - E_t(\pi_{t+1})] - [(R_{wt}) - E(\pi_{wt+1})] + d_2(CA)_t + d_3E(rer)_{t+1} + s_4$
5. Denklem	Cari Açık	$(CA)_t = e_0 + e_1(rer)_t + e_2(y - y^*)_t + e_3(y - y^*)_{wt} + s_5$
6. Denklem	Nominal Döviz Kuru	$er_t = rer_t + P_{wt} - P_t$

Kaynak: Arestis ve Sawyer, 2004: 11

Modelde, $a_3 < 0$ ve a_0 sabit enflasyon değeridir; modelde $c_1 > 1$ ve $c_2 > 0$; E_t , t zamanındaki beklenti, i_t , MB tarafından kontrol edilebilen nominal faiz oranı; π , enflasyon oranını; π^t , hedeflenen enflasyon oranını; r^* , denge reel faiz oranını; y , cari çıktı seviyesini, y^* , potansiyel çıktı seviyesini; R , nominal faiz oranını; R_w , dünya

nominal faiz oranını; P , yurtiçi fiyat seviyesini; P_w , yurtdışı fiyat seviyesini; RR^* , denge reel faiz oranını; rer , reel döviz kurunu, er nominal döviz kurunu; CA , ödemeler dengesi cari açığını; E , beklentileri; $t=0, 1, 2$ zamanı; s_1, s_2, s_3, s_4 ve s_5 de tesadüfi şokları, Y^g , çıktı açığını $Y^g = (y - y^*)^g$ temsil etmektedir (Arestis ve Sawyer, 2004: 11-25; Fontana, 2009a: 6-9; Meyer, 2001; Tcherneva, 2008).

Birinci denklem mevcut çıktı açığı, gelecek dönem beklenen çıktı açığı ve reel faiz oranıyla birlikte IS tipi eğriyi tanımlamaktadır. 1960'ların neoklasik sentezindeki gibi IS eğrisi çıktı seviyesi ile reel faiz oranını ilişkilendirmektedir. Ancak YEU'daki IS eğrisi, geleneksel IS eğrisinden; optimal tüketim düzleştirmesi¹⁶ yapan bireylerin zamanlar arası fayda fonksiyonundan (yani mikro temelleri olan IS eğrisi) türetilmiş olması, değişkenlerin hem geçmiş hem de gelecek dönem değerleri ile gelecek dönem beklenti değerlerini içermesi nedeniyle ve YEU'daki IS'nin nominal faiz yerine reel faizle çıktı düzeyini ilişkilendirmesi bakımından farklıdır (Arestis, 2007). Birinci denklemin arka planında ayrıca, bireylerin optimal tüketim düzleştirmesinin yansıması olan zamanlararası fayda fonksiyonu optimizasyonu düşüncesi yer almaktadır. Bundan dolayı da geleceğe bakan (*forward looking*) AD fonksiyonu ilişkisi mevcuttur. Bununla birlikte birinci denklemde a_3 katsayısının büyüklüğüne ilişkin potansiyel bir sorun vardır. Denklemden a_3 katsayısı tüketim ve yatırımın faize duyarlılığını yansıtmaması bakımından önemlidir. Keynes'e göre likidite tuzağında faiz oranının düşürülmesi durumunda belli bir noktadan sonra tüketim ve yatırımların ve dolayısıyla AD'nin arttırılması mümkün olmamaktadır. Post-Keynesyenler de tam bu noktada (yani modern likidite tuzağı durumunda) deflasyonist bir ekonomik ortamdan çıkışın sağlanması için faiz oranlarında

¹⁶ Ömür boyu gelir hipotezi kapsamında ortaya atılan tüketim düzleştirmesi, tüketimin sadece bugünkü gelirin değil bütün hayatı boyunca elde edilmesi planlanan gelirlerin toplamının bir fonksiyonudur. Bireyin hayatı boyunca elde etmeyi planladığı kişisel geliri yaşamının bütün evrelerinde farklılık gösterecektir. Yaşam boyu elde edilen gelirdeki değişimler tüketim düzeyini etkilemez ve kişi istikrarlı bir tüketim düzeyi tutturarak yaşamını sürdürür.

daha fazla azaltmaya gitme politikası yerine devletin harekete geçmesi gerektiğini savunmaktadır (Arestis ve Sawyer, 2004).

Phillips eğrisi en temel haliyle işsizlik ile enflasyon arasındaki değiş-tokuşu göstermektedir ve işsizliği azaltmak için enflasyonda artışa gidilebileceğini savunmaktadır. İşsizliği azaltmak için uygulanan genişletici politikaların kısa dönemde olumlu etkileri olsa da uzun dönemde, denge işsizlik ve enflasyon oranlarına ulaşılması ile söz konusu olumlu etki ortadan kalkmaktadır. Yani denklemde çıktı açığını etkileyebilen mali değişkenlerden $b_2 + b_3 = 1$ olduğunda uzun dönem enflasyon-işsizlik ilişkisine, yani dikey Phillips eğrisine ulaşılmaktadır. Ekonomideki varlığı artık kabul gören ve azaltılmasına yönelik çabaların etkisiz olduğu, enflasyonu hızlandırmayan işsizlik haddi (NAIRU), uzun dönem Phillips eğrisindeki işsizlik oranıdır. Phillips eğrisindeki uzun dönemli bu durum genişletici MP veya PP uygulanmasını anlamsız kılmaktadır. Yani NAIRU aslında YEU modelinin temelinde yer alan en önemli etmenlerdendir.

Yeni Keynesyen Phillips eğrisinde enflasyon, cari çıktı açığı, geçmiş ve beklenen enflasyon oranlarının yardımıyla belirlenmektedir. İkinci denklemdeki E_t terimi MB'nin müdahalesinin dolaylı aracıdır ve uzun dönemde fiyat istikrarı hedefinin başarılması için güvenilirliğini, etkin bir beklenti yönetimi gerçekleştirebilmesini ve kredibilitesini göstermektedir. Modern Phillips eğrisi, 1960'ların neoklasik sentezindeki geleneksel Phillips eğrisinden, cari enflasyon oranının çıktı seviyesi tarafından değil de, cari çıktı açığı tarafından belirlenmesi bakımından farklıdır.

Üçüncü denklemdeki eşitlik Taylor kuralı¹⁷ olarak adlandırılan basit PP kuramıdır. Taylor kuralında nominal faiz oranı; cari çıktı açığı, cari enflasyon oranının hedeflenen enflasyon oranından ne kadar saptığı ve denge reel faiz oranı tarafından

¹⁷ Taylor kuralını daha sade bir şekilde yazmak mümkündür: $i_t = r^* + c_1(\pi - \pi^t) + c_2(y - y^*)$

belirlenmektedir. Bu denkleme daha fazla değişken eklenerek kapsamlı hale getirilebilir; örneğin Arestis kurala MB'lerin faiz oranı düzleştirmesini göstermesi için gecikmeli faiz oranı eklemiştir (Arestis, 2007: 12-20). Denklemdaki gecikmeli faiz oranı MB tarafından yürütölen faiz oranı düzleştirmesini temsil etmektedir. RR^* sıfır çıktı açığıyla uyumlu olan denge reel faiz oranını temsil etmektedir. Üçüncü denklemde MB, faiz oranını belirlerken RR^* (*Wicksellyen doğal faiz oranı*¹⁸) oranını baz almayı şart koşmaktadır. Bu durumun sakıncası RR^* değişkeninin ne olduğunun ampirik olarak belirlenmesi (doğrulanması) noktasında büyük bir belirsizliğin olmasıdır. Faiz oranını belirlemenin karmaşık bir doğası olması nedeniyle üçüncü denklem iktisadi istikrarın sağlanması amacına kesin (belirli) bir biçimde katkı sağlayamamaktadır (Arestis, 2009: 4-5). Üçüncü denklem YEU'yu, MB'nin ana kontrol değişkeni olarak toplam para arzını kullanmak yerine kısa vadeli faiz oranını kullanarak daha modern bir yapıya getirmiş ve 1960'ların neoklasik sentezindeki LM eğrisinin yerine monte etmiştir (Fontana, 2009a: 9). Son olarak üçüncü denklem, MB'nin ekonomideki enflasyon ve çıktı performansına müdahalede bulunabilmek için PP'yi sistematik bir araca dönüştürdüğünü (yani para arzının MB tarafından belirlenen enflasyon hedefine ulaşmak için nominal faiz oranı düzeyinde talep edilen kredi miktarı tarafından belirlendiğini) ve böylece para arzının içsel bir değişken haline geldiğini göstermektedir.

Üç denklemden çıkan ortak sonuca göre MB uzun vadede fiyat istikrarının sağlanması, kısa vadede de çıktı istikrarının sağlanması için anahtar bir role sahiptir (Fontana, 2009c: 8). Bununla birlikte PP vasıtasıyla etkin bir ekonomi yönetiminin sağlanması için uygulanan politikaların otomatik, şeffaf ve güvenilir olması gerekmektedir.

¹⁸ Tam istihdam durumunda, para piyasaları temizlendiğindeki doğal faiz oranıdır.

Dördüncü denklem reel döviz kurunu; reel faiz oranının, cari açık pozisyonunun ve gelecekte beklenen döviz kurunun diferansiyel bir fonksiyonu olarak belirlemektedir. Bu denklemin özellikle açık faiz haddi paritesi¹⁹ ve geleceğe dönük bekleyişlerin yer aldığı teorik çerçevenin alt bir denklemi olduğu söylenebilir.

Beşinci denklem cari açık pozisyonunun; reel döviz kuru, yurtiçi ve yurtdışı çıktı açığının bir fonksiyonu olarak belirlenmesini ifade etmektedir. Cari açık denklemi Türkiye gibi açık veren ülkelerde MB'nin faizle enflasyon ve çıktı düzeyini kontrol etme amacını gerçekleştirmesini güçleştirdiği için önemlidir (Arestis ve Sawyer, 2004: 10-21).

Altıncı denklem nominal döviz kurunu reel döviz kuru vasıtasıyla belirlemektedir. YEU modeli, genel denge analizi ile kısa vadeli nominal fiyat katılığını birlikte ele almakta ve MP'nin talebe ilişkin sonuçlarının, uygulanan politikaların ekonomik birimlerin gelecekteki gelir ve servet durumlarına ilişkin beklentilerini etkilemesi durumunda ortaya çıkacağını savunmaktadır. Ayrıca arz yanlı etkilerin de ekonominin rekabet gücüyle birlikte iş gücü arzını ve iş gücü piyasasının etkinliğini artırması durumunda ortaya çıkacağını ileri sürmektedir. Arz yanlı etkinin NAIRU'yu da etkileyebileceği kabul edilmektedir. Bu teorik çerçeve içerisindeki ekonomik birimler; geleceğe dönük olarak kararlarını veren, likidite kısıtı içerisinde olmayan ve beklentilerini, gelecekteki bütçe politikaları ve kamu finansmanı; gelirleri ve servetlerini etkileme şekillerine göre oluşturan aktörler olduğu kabul edilmektedir (Arestis, 2009: 6).

Yapılan bu kabuller çerçevesinde, örneğin, kamu harcamalarındaki bir artışın gelecekte ekonomik birimler için bir vergi yükü artışı anlamına gelecek ve beklenen gelir ve servet seviyesinde bu doğrultuda kalıcı bir azalma meydana getirecektir. Bu nedenle, ekonomik birimlerin mevcut harcamalarını azaltarak gelecekteki düşük gelir beklentileri için bir tasarrufta bulunacakları kabul edilmektedir. Bu çerçevede, artan kamu

¹⁹ *uncovered interest rate parity*

harcamalarından daha fazla düşen bir tüketimle karşılaşılacaktır. Ayrıca, negatif gelir etkisi nedeniyle iş gücü arzının ve üretimin de düşeceği öngörülmektedir. Artan kamu kesimi istihdamı da özel kesim istihdamını düşürecek ve ücretler üzerinde yukarı yönlü bir hareket meydana getirecektir. Bu durum kârları düşürecek, yatırımlar olumsuz olarak etkilenecektir. Ayrıca özel kesim yatırımlarının -artan bütçe açığı ve bütçe açığının finansmanı için gerekli fonlara ulaşmanın faizler üzerinde yaratacağı yukarı yönlü baskı nedeniyle- dışlanacaktır (2009: 8-10).

Özetle YEU modeli, MP'nin rolünü önemsiz, PP'nin rolünü önemli görmekte ve PP'nin başlıca hedefini de enflasyon hedeflemesi olarak belirlemektedir. Bu model modern yeni Keynesyen ekolden etkilenmiştir. Modeldeki üç denklem, piyasa başarısızlığının, eksik rekabet şartlarının ve asimetric bilginin olduğu ortamda bireysel olarak bulunan ajanların refah optimizasyonu yaptığı varsayımı üzerine kurulmuştur. Piyasa başarısızlığı kapsamında kısa vadede fiyatların geçici (*transitory*) olması ve ücret yapışkanlığı, AD düzeyindeki değişmeye AS'nin cevap vermesine neden olmaktadır. AD'nin AS üzerindeki bu etkisi ekonomideki denge istihdam ve çıktı düzeyini belirlemede önemli rol oynamaktadır. Yani rasyonel davranan bireyler aslında tam tersi makroekonomik sonuçlar meydana getirmekte ve aktif hükümet politikaları da istenmeyen bu sonuçları azaltmada işe yaramaktadır. Buradan hareketle YEU'nun temel sonuçlarından biri de genişlemeci PP ve MP uygulamanın enflasyona yol açacağıdır. Modelin içeriğindeki fiyat ve ücret katılığı, PP kuralında ve IS eğrisinde kritik bir role sahiptir. MB, kısa dönem nominal faiz oranı aracılığıyla kısa dönem reel faiz oranını belirleyebilmekte ve böylece AD'nin parçalarından tüketimi, yatırımı ve dolayısıyla cari toplam çıktı seviyesini etkileyebilmektedir. Bu durum aslında YEU modelinde düşük ve değişme eğiliminde olmayan enflasyonun, sürdürülebilir büyümenin sağlanması için temel bir prensip olduğunu da göstermektedir (Fontana, 2009b: 3-11; Tcherneva, 2008: 4-9).

2.5. ENFLASYON HEDEFLEMESİ VE MERKEZ BANKASI BAĞIMSIZLIĞI

Keynesçi tam istihdam ideolojisinin çöküşü ve 1970’lerde hızlı enflasyonun ortaya çıkması, fiyat istikrarını yavaş yavaş PP’nin başlıca hedefi haline getirdi. Gerrard Dumenil (2007: 7), kapitalizmin yapısal krizinin 1970’lerden itibaren finansın hegemonyasını yeniden tesis edebilmesini sağlayacak koşulları yarattığını belirtir. Finansın yükselişine geniş kapsamlı bir dizi uygulamada eşlik etmiştir. Bunlar; kuralsızlaşma, işçi hareketiyle sendikalara doğrudan cephe alınması, şirketler arasındaki büyük birleşmeleri destekleyen bir politika ve hissedarların çıkarlarını gözetken yeni şirket idaresi yöntemleridir. Dumenil’e göre kapitalizmin yeni bir evresi olan neoliberalizm aynı zamanda finansın hegemonyasının geri dönüşüne işaret eder. Thierry Mayer (2003: 3-9), bu noktada büyük bunalım öncesindeki gibi finansal iktidarın yeniden tesis edilmesine işaret eden neoliberalizm çağındaki en önemli olayı, PP’nin 1979’da değişmesi olarak görmektedir. ABD’deki Volcker şokunun 1970’lerin stagflasyon deneyimi nedeniyle gerçekleştiğini ileri süren Meyer, sonuç olarak enflasyon hedeflemesi politikasının zafer kazandığını belirtmiştir.

Enflasyon hedeflemesi, 90’ların başlarından itibaren yüksek ve orta gelir düzeyindeki birçok²⁰ ülkede hâkim PP paradigması haline gelmiştir. Tam anlamıyla enflasyon hedeflemesi politikasını izleyen ülkelere ilaveten, IMF programları çerçevesinde, enflasyon tavanları belirleyen birçok ülkede örtülü bir şekilde bu politikayı uygulayagelmıştır (Carare ve Stone, 2003: 9).

Enflasyon hedeflemesi programı, YEU’nun temelini oluşturan üç denklemden biri olan Taylor kuralının temel sonucudur. Bu açıdan modeldeki temel PP enflasyon hedeflemesi programıdır ve iki ana parametresi vardır; enflasyon hedefi ve enflasyon

²⁰ Avusturya, Brezilya, Kanada, Şili, Kolombiya, Çek Cumhuriyeti, Macaristan, İzlanda, İsrail, Meksika, Yeni Zelanda, Norveç, Peru, Filipinler, Polonya, Güney Afrika, Güney Kore, İsveç Tayland ve İngiltere (Carare ve Stone, 2003: 5).

beklentileri. İlki hükümet tarafından belirlenirken, ikincisi özel sektörün davranışları tarafından belirlenmektedir. Modelin ihtiyari politika aracı ise nominal faiz oranıdır. MB'nin esas amacı, enflasyon oranı ve enflasyon hedefi arasındaki farkı zamanla ortadan kaldırmaktır.

1970-1980 arasındaki hızlı enflasyon döneminden sonra fiyatların, üretim düzeyinin ve faiz oranlarının istikrarlı seyrettiği 20 yıllık bir dönem yaşanmıştır. Anaakım iktisatçılara göre bu başarının sırrı enflasyon hedeflemesine odaklanan PP sayesinde. Ben Bernanke (2004), enflasyonun; işsizlik, üretim dalgalanması ve faiz oranları açısından, birçok OECD ülkesinin makro iktisadi performansının son 10-15 yıl boyunca iyileşme gösterdiğini ve bu dönemin 'Büyük İlimlilik' olarak adlandırıldığını ileri sürmüştür. Bu bağlamda PP ön plana çıkmış, enflasyon hedeflemesinin benimsenme eğilimi artmıştır. Fiyat istikrarının aynı zamanda finansal istikrarı da sağladığını ileri süren Bernanke, MB'nin yalnızca enflasyonu düşük tutma hedefine yoğunlaşması gerektiğini, finans sektörünün kendi başının çaresine bakacağını belirtmiştir.

Fiyat istikrarının finansal istikrarın garantisi olduğu görüşünü savunan iktisatçılardan Anna Schwartz (1998: 34-9), finansal istikrarı tehdit eden en önemli faktörün enflasyon oranında meydana gelen beklenmedik değişiklikler olduğunu ileri sürmüştür. MB'lerin fiyat istikrarını sağlayarak, finansal piyasalarda düzenleme yaparak daha fazla ekonomiye fayda sağlayacağını belirtmiş, MB'lerin enflasyonu düşük tutmaya odaklandıkları zaman iktisadi durgunluk çıkma ihtimalinin azalacağını öngörmüştür.

PP hedef olarak, arz yanlı denge durumuna herhangi bir etki olmaksızın enflasyonun düşük seviyeye çekilmesini ve fiyat istikrarının sürekli kılınmasını belirlemiş ve ekonomik büyüme oranı hakkında etkide bulunmayı hedeflememiştir. Enflasyonu düşürme politikası için de enflasyon hedeflemesi yöntemine başvurulmuş, idari ve operasyonel açıdan bağımsız hale gelen MB'ler enflasyon hedeflemesinde baş aktör pozisyonuna gelmiştir. MB'lerin giderek artan önemi, onları seçimle gelen

politikacılara kıyasla daha muteber yaptığı için faiz oranlarının belirlenmesinde en önemli aktör pozisyonuna getirmiştir (Kneeshaw, vd., 1989: 6-13).

Politikacılar ile MB arasındaki bu ayrışma Phillips eğrisindeki işsizlik ve gelecek enflasyon oranı arasındaki değiş-tokuştan kaynaklanmaktadır. Enflasyon hedeflemesi politikasını savunan anaakım iktisatçılar, PP'ye makro iktisadi politikalar gibi bir takım kısıtlamalar ve kurallar getirmişlerdir. Buna göre enflasyon hedeflemesi modelinin başarılı olabilmesi için, sermaye hesabı ve ithalat serbestleştirilmeli ve enflasyonist baskılar ortadan kaldırılmalıdır. Buna ilave olarak ücret sınırlamaları da kaldırılmalı ve bağımsız MB'lerin tek başına hareket etmesi sağlanmalı, siyasilerin seçim nedeniyle enflasyon hedeflerinden uzaklaşması engellenmelidir (Papadatos, 2009: 185-7).

Kenneth Rogoff (1985: 1170-5), siyasilerin kısa dönemli hedefler gözeterek işsizliği azaltmayı öncelikli politika olarak seçmelerine rağmen, MB'lerin daha 'muhafazakar' bir şekilde enflasyonu öncelikli politika olarak belirleyip işsizlikle mücadeleyi geri plana ittiklerini belirtmiştir. Ancak MB'lerin bu şekilde sadece enflasyonu hedef olarak belirlemesinin arz yanlı gelen şoklara müdahale imkânı azaltacaktır; katı bir enflasyon hedeflemesi politikasının istihdamın artırılması hedefine önemli bir faydası dokunmayacaktır. Bundan dolayı, katı enflasyon hedeflemesi politikasının sadece çok özel durumlarda uygulanması gerekir, esnek parasal hedeflemelerin stagflasyon gibi durumlarla mücadelede daha fazla yardımcı olması beklenmektedir.

Sonuç olarak enflasyon hedeflemesi, YEU modelinde MB'nin beklenen enflasyon düzeyini doğru bir şekilde belirlediği varsayımı altında PP'nin başarılı olmasını sağlayacaktır. Yani enflasyon beklentisi kanalı PP'ye ancak bu varsayım altında olumlu etkide bulunacaktır.

2.6. YEU MODELİNDE MALİYE POLİTİKASI

Keynes sonrası makroekonomik modellerde, MP'nin AD'yi pozitif bir şekilde etkilediği, genişletici MP'nin toplam harcamayı artırdığı, talep noksanlığı nedeniyle zorluk yaşayan firmaların talep açığını kapatmasına yardımcı olduğu ve böylece geliri ve istihdamı artırdığı düşüncesi hâkimdir. MP çarpanının büyüklüğü birçok etkene (üretim kapasitesinin tam kapasiteye ne kadar yakın olduğu, yüksek faiz oranları karşısında dışlanacak özel yatırımlar, kurda yaşanacak değer kayıpları, uygulanacak MP'nin kompozisyonu (vergi, kamu harcaması vb.) bağlı olarak değişse de sonuçta pozitif bir değere sahip olduğu kabul edilmektedir (Arestis, 2009: 2-3).

1980 sonrasında MP ve PP'ye verilen göreceli önem değişmekte, PP gittikçe önem kazanırken MP önemini kaybetmektedir. YEU modeli MP açısından da yeni bir bakış açısı geliştirmiş ve PP'yi politika aracı, MP'yi yardımcı araç olarak belirlemiştir. PP belirlenirken enflasyon hedeflemesi çerçevesinde denge faiz oranları dikkate alınarak bir faiz oranı belirlenmekte, ancak AD'de yaşanacak olası yetersizlikler bu kapsamda fazla dikkate alınmamaktadır.

YEU modeli çerçevesinde ise MP'nin etkisiz olacağı zımnen ifade edilmektedir. Bu sonucu rasyonalize ederken üç temel varsayıma (hanehalkının yaşam boyu bir optimizasyon yapacakları, herhangi bir likidite kısıtına tabi olmadıkları ve aşam boyu karşılaşacakları finansal kısıtlarını tahmin edebilecekleri) odaklanmışlardır. YEU'da ihtiyari MP'nin bir kuraldan ziyade bir istisna olarak değerlendirilmesi gerekmektedir. YEU modelindeki birinci denklemde, MP'ye açık bir atıf yapılamamış ve MP'deki değişikliklerin etkisinin a_0 parametresi içerisinde yansıtıldığı ileri sürülmüştür. YEU modelinin savunucuları ihtiyari MP'den ziyade otomatik istikrarlandırıcıların kullanılması gerektiğini vurgulamakta ve bunlara da zaten politika kurallarında bir önceki dönem üretim açığı a_1 ve bir sonraki dönem üretim açığı a_2 beklentisini içerecek şekilde yer verilmektedir (Arestis ve Sawyer, 2004: 118-9). Böylece a_1 ve a_2 katsayıları üzerinde

etkide bulunularak çıktı açığına müdahale edilebilir; buna rağmen YEU modeli ihtiyari MP'ye ve uzun dönemli bütçe açıklarına karşı çıkmaktadır. Uzun vadeli bütçe açığı verilmemesi hususunda ve ihtiyari MP'leri kullanılmaması noktasında birçok argüman ileri sürülmüştür ancak bunlardan en fazla öne çıkanları; (i) Dışlama , (ii) Ricardocu Denklik Teoremi ve (iii) MP'nin kurumsal yanlarıdır (Arestis, 2009: 9; Hemming, vd., 2002).

Simon Wren-Lewis (2000: 92), YEU modelinde mali disiplini ve Borç Stoku/GSYİH sınırlamalarını (mali kural niteliğinde sınırlamaları) merkeze koymaktadır, önemli olan gelecek kuşaklara borç yükü bırakmamaktır. Bunun için bütçe dengesine önem verilmekte ve faiz giderleri dışarda bırakıldığında bütçenin fazla vermesi amaçlanmaktadır. Bunu denklemler ile açıklarsak;

- **Bütçe Dengesi = Bütçe Gelirleri (Vergi Gelirleri + Diğer Gelirler) – Bütçe Giderleri (Faiz Giderleri + Faiz Dışı Giderler) (1)**
- **Faiz Dışı Denge (Birincil Denge) = Bütçe Gelirleri – Faiz Dışı Giderler (2)**

Faiz dışı fazla vermek, YEU'da bütçe politikasının (yani ihtiyari MP'yi sürekli baskı altında tutma eğiliminin) doğru uygulandığını, giderlerin –eğer faiz giderleri olmasaydı- aslında toplanan gelirlerden düşük olmasıyla gelecek kuşaklara borç yükü bırakılmaması yönünde bir gidişat olduğunu ve bunun da bütçe disiplinin sağlandığını göstermektedir. Birinci denklemde giderler eğer gelirleri aşarsa verilen bütçe açığının gelecekte kapanabileceğinin bir nevi göstergesi olması bakımından ikinci denklemde fazla verilmesi gerekmektedir. İkinci denklemde de eğer açık veriliyorsa YEU modeli bakımından başarılı bir bütçe politikasının uygulanmadığı sonucu ortaya çıkacaktır. Yani söz konusu açığı kapatmak için giderlerin kısılması ve gelirlerin arttırılması gerekecektir ki bu da daha fazla müdahale anlamına gelecektir. Faiz dışı fazla vermek için de yine aktif MP uygulamak yerine otomatik istikrarlandırıcılarla desteklenmiş mali kural uygulamaları tercih edilmiştir.

Faiz dışı fazla vermek de, mali kural da, aslında aktif MP'ye karşıt bir argüman olarak YEU modeli içerisinde savunulmuştur. Bütçe dengesinin sağlanmasıyla gelecek kuşaklara borç yükü bırakmama düşüncesi sıkı MP politikası belirlemede etkili olmuştur.

Özetle YEU, MP'yi farklı bir perspektiften ele almaktadır. Bu modelde, MP'nin, ekonomik birimlerin gelecekteki gelirleri ve servetleri ile ilgili olarak beklentilerine atfedilen önem çerçevesinde talep ve arz yönlü çok önemli politika sonuçları olduğuna vurgu yapılmaktadır. YEU modeline göre, hem eski modeller çerçevesinde MP'nin çarpan büyüklüğüne etki eden faktörler hem de YEU modeli çerçevesinde vurgu yapılan geleceğe yönelik beklentiler, MP'yi etkisiz kılacak kadar zayıflatmaktadır.

2.6.1. Maliye Politikası Kuralında Yapılabilecek Değişiklikler

2.4. bölümünde yer alan denklemlerden birincisi ve üçüncüsünde yeniden tanımlamalar yapıldığı zaman PP kuralı yerine MP kuralı yerleştirilebilir. MP kuralı, hükümet harcamaları, borçları ve açıkları konusunda özel hedefler belirleyerek kamu kesimi açığını ve kamu borç stokunu azaltabilir. Ayrıca yapılan tanımlamayla ve sürdürülebilir gelecek politikaların çıpa olarak kullanılması sayesinde zaman uyumsuzluğu (*time inconsistency*) ve açık-sapması sorununda iyileştirme yapılabilir. Birinci ve üçüncü denklemi yeniden tanımlarsak mali kural YEU modeline entegre edilebilir;

$$(1)' \quad Y_t^g = (a_0 + PSBR_t) + a_1 Y_{t-1}^g + a_2 E_t(Y_{t+1}^g) + a_3 [R_t - E_t(\pi_{t+1})] + a_4 (rer)_t + s_7$$

$$(3)' \quad (PSBR)_t = (PSBR)_0 - c_1 Y_{t-1}^g - c_2 (\pi_{t-1} - \pi^t) + s_8$$

PSBR değişkeni kamu kesimi borçlanma gereksinimini; $PSBR_0$ değişkeni kısa dönem değişikliklerinden etkilenmeyen yapısal kamu kesimi borçlanma gereksinimini yansıtmaktadır. Üçüncü denklem kamu kesimi borçlanma gereksinimini yapısal (ihtiyari MP uygulanması sonucu oluşan) ve döngüsel (otomatik istikrarlandırıcı araçların kullanılması sonucu oluşan) olarak ayırmaya da yararmaktadır. Ayrıca c_1 katsayısı da

otomatik istikrarlandırıcıların etkisini belirleyen katsayıdır (Fontana, 2009a: 18-20).

Modeli tamamlamak için son bir denklem daha eklenmesi gerekmektedir;

$$(1) \quad RR^* = [R_t - E_t(\pi_{t+1})]$$

Bu tanımlamayla güncel faiz oranı giderek denge reel faiz oranına eşitlenecek ve böylece RR^* 'ın belirlenmesinin karmaşık doğası sorunu ortadan kaldırılacaktır. Ayrıca Y^g ilk denklemdeki ile aynı anlamı ifade etmektedir ve ilk denklemdeki gibi belirlenmesi zor bir değişkendir. Diğer bir önemli değişiklik ise harcamaların reel faiz oranlarındaki değişimlere duyarsız olması ve dolayısıyla a_3 katsayısının sıfırdan farksız olmasıdır. Böylece PP kuralında, etkin bir faiz oranı istikrarının sağlanması için faiz oranının kendisinde ciddi anlamda değişiklik yapma gerekliliği ortadan kalkmaktadır. Ancak bu dönüşüm uzun vadede doğru enflasyon hedeflemesi yapmayı gerekli kılacağı için sorun MP kuralında boyut değiştirmiş olmaktadır. Tüm bu değerlendirmelerin sonucunda MP kuralının, bütçe üzerinde kesin bir etkisinin olacağı söylenebilir, ancak bu durumun AD'ye etkisinin belirsiz olacağı hali göz önünde bulundurulursa, kurala dayalı MP uygulamanın sonuçlarının mutlak anlamda olumlu olacağı söylenemez (Arestis, 2009: 14-7; Taylor, 2000: 24-33).

2.6.2. Maliye Politikasının Rolünde Yapılabilecek Değişiklikler

MP'nin YEU'daki rolü, modele bazı ilave varsayımlar sonucunda daha elverişli hale getirilebilir. Bunlardan en önemlisi Ricardocu denklik varsayımının bir miktar gevşetilmesidir²¹. Böylece hanehalkı için ömür boyu tüketim düzleştirmesi yapmanın mümkün olmadığı daha kısa vadeli planlama olgusu modele ilave edilebilir. Dolayısıyla, MP'deki geçici değişikliklerin bile hanehalkının çalışmak ve tüketmek yönündeki kararlarını etkileyebilecekleri varsayılmıştır. Diğer varsayım ise likidite kısıtı içerisindeki

²¹ Bu varsayımlara örnek verirse, hükümetin güvenilirlik derecesinin yüksek olması, mevcut dönemdeki vergi indirimlerinin sonraki dönemlerde vergi artırımı olarak yansımayacağı garantisinin verilmesi, bireylerin tam bilgiye sahip olmaması vs.

hanehalkı kabulü olmuştur. Zira gelişmiş ülkelerde bile hanehalkının üçte birinin yeterli finansal hizmet erişiminin bulunmadığı bildirilmektedir. Böyle bir durumda tüketicilerin harcanabilir gelirlerini etkileyecek MP'deki değişikliklerin önemli etkileri olacağı savunulmaktadır (Botman ve Kumar, 2006: 5-26).

Bununla birlikte, PP ve MP'nin koordinasyon içerisinde kullanılmaları durumunda MP çarpanının koordinasyon olmadığı duruma kıyasla daha yüksek olduğu sonucu ampirik olarak desteklenmektedir. Bu durum “beklentiler kanalı” ile açıklanmaktadır. Şöyle ki; bütçe genişlemesi gelecek enflasyon beklentilerini yükseltmektedir; bununla birlikte reel faiz oranları düşürülür (MB ve hükümetin koordineli bir biçimde çalışmasıyla) ve harcama teşvik edilir. Wren-Lewis, kısa dönemde ihtiyari MP uygulamasıyla, aslında uzun dönem hükümet borçlarının finansmanının sağlanabileceğini savunmaktadır (Wren-Lewis, 2000: 104). Burada da görülüyor ki makroekonomik istikrar PP ve MP'nin ortak sorumluluk konusudur. Bir otoritenin dengeyi bozucu bir politikası diğer bir otorite tarafından derhal telafi edilir. Örneğin MB daha yüksek istihdam için bir miktar enflasyondan ödün verebilir (Eggerston, 2006: 74-84).

Burada kurumların bağımsızlıklarından herhangi bir ödün verilmemekte, kurumların toplam refahın maksimize edilmesi ortak amacı doğrultusunda koordinasyon içerisinde hareket etmeleri sağlanmaktadır. Taylor bu noktada, politika araçlarının farklı olmasına rağmen hedeflerin aynı olması nedeniyle ortak hareket etmek gerektiğini ileri sürmektedir (Taylor, 2000: 35).

2.7. YEU'DAKİ MALİYE POLİTİKASININ ELEŞTİRİSİNE DOĞRU

2.7.1. İçerdekilerin ve Dışardakilerin YEU'ya Eleştirisi

YEU modelinin zayıflıklarına değinerek gelişimini ve yenilenmesini sağlayan birçok eleştiri ‘içerdekiler’ olarak adlandırılmıştır. İçerdekiler grubunda olan Adam

Posen (2008), rasyonel bekleyişler hipotezinin YEU modelinde baskın olarak kullanılmasını; Blanchard, YEU modelinin, kredi ve finans piyasalarını (banka ve finans kurumlarının başarısız olması durumunu), işgücü piyasasını ve mal piyasasını (marjinal maliyet üzerinde hedeflenen mark-up fiyatın sabit olduğunun varsayılması) eksik bir analize tabi tutmasını modelin zayıflıkları arasında saymıştır (Blanchard, 2008: 1-13).

Charles Goodhart (2008: 13-6) YEU modelini, ‘iyi havalının modeli (düşük ve durağan enflasyonist çevre)’ olarak metaforlaştırmış ancak, ciddi iktisadi bunalımlarda, derin finansal krizlerde ve durağan olmayan enflasyonist durumlarda, yani ‘kötü havalarda’ başarılı olup olmayacağı noktasında kuşkusunu dile getirmiştir. Ayrıca bireylerin karar alma süreçlerinde asla hata yapmamaları varsayımı, risk priminin olmaması, ajanların sadece bir adet faiz oranıyla karşı karşıya olmaları, bütün işlem maliyetleriyle sermaye piyasası tarafından mücadele edilmesi ancak sermaye piyasasında bankalara rol verilmemesi ve kredi kısıtlamasına başvurmaya gerek olmaması (kredi alan tüm ajanların asla hileye veya yanlış bilgiye başvurmayacak kadar dürüst insanlar olması) konularında da eleştirilerde bulunmuştur (Arestis ve Sawyer, 2004: 4).

Diğer eleştiriler, YEU modelinin teorik ve ampirik yapısıyla ilgili -örneğin Parasalcıların tezi olan MB’nin toplam para arzını kontrol etmesinin kabul edilmemesi- olan ve ‘dışardakiler’ olarak adlandırılmaktadır. Dışardakiler’in temel eleştiri tezleri, YEU modelindeki PP ve MP uygulaması olarak ikiye ayrılmaktadır (Fontana, 2009b: 12).

PP, işsizlik, bölüşüm ve finansal piyasalara etkileri üzerinden eleştirilmektedir. YEU modelindeki en önemli eleştiri noktası olan işsizlik sapması, fiyat istikrarının olmadığı durumda, PP’nin işsizlik oranını doğal işsizlik oranından (NRU’dan) daha yüksek olmasına izin verdiği için eleştirmektedir. Fontana, bu durumu fırsat olarak görüp faiz oranını politika aracı olarak kullanan MB’lerin enflasyon hedefi yerine çıktı seviyesini arttırmaya yönelik önlemler almalarıyla işsizlik sapmasının aşılabileceğini belirtmiştir (Fontana, 2009c: 6-9).

YEU modelindeki PP'ye getirilen ikinci eleştiri olan dağılım etkisi, faiz oranı değişimleriyle ilgilidir. Faiz ödemeleri firmalar için bir borçlanma maliyeti unsurudur ve faiz oranı değişiklikleri firmalardan müşterilere yansıtılırsa enflasyonist ya da deflasyonist etkileri olmaktadır. Ayrıca faiz ödemeleri elinde finansal varlık bulunduran ve rant geliri elde eden kesim için -üretken bir rol oynamasalar bile- gelir kaynağıdır (Smithin, 2006: 278-85).

Üçüncü olarak, PP'nin çıktı açığı ile cari ve gelecek enflasyon oranları arasındaki farka karşılık verebilmesi gerektiğini ileri süren L. Randall Wray (2008: 44-53), MB'lerin varlık fiyatlarını dikkate alarak faiz oranları ile ilgili kararlar vermesi gerektiğini belirtmiştir. Böylece kısa vadeli faiz oranlarının belirlenmesinde manipölasyonların, finansal istikrarsızlıkların ve spekülasyonların önüne geçilebilecektir.

2.7.2. Dışlama Etkisinden Kaçınılabılır Argümanı

Genel olarak dışlama başlığı altında MP'nin etkinsizliği üç temel argümanla savunulmaktadır. Bunlardan birincisi IS-LM analizi çerçevesinde mali bir genişlemenin ardından yükselen faiz oranlarıyla gerçekleşecek dışlamadır. Bu argüman, para arzı ve dışsal faiz oranının para talebi ile para arzının eşitlenmesi ile belirlenmesi varsayımına dayanmaktadır. Bu varsayım çerçevesinde, MP'ye eşlik edecek uygun miktardaki para arzı artışının faiz oranlarındaki olası bir artışı engelleyeceği söylenebilir.

Para arzının içsel olduğu ve faiz oranının MB tarafından belirlendiği durumda, uygulanan MP sonrasında, MB enflasyonist baskılar nedeniyle faiz oranını artırırsa bu durum bir dışlamaya neden olabilecektir. Burada önemli olan nokta, olası bir dışlamanın, piyasanın tutumundan değil MB'nin tutumundan kaynaklanacak olmasıdır. Diğer taraftan, faiz oranları artırılrsa dahi özel yatırımın faiz oranlarına duyarlılığı hususu dışlama etkisinin ortaya çıkma ihtimali üzerinde önemli etkite sahiptir. Ayrıca, genellikle ekonomik faaliyete yönelik üretim seviyesi gibi değişkenlerin yatırım üzerinde daha fazla

önemli etkiye sahip olacağı ve faiz oranları artsa dahi bahse konu dışlamanın gerçekleşmeyeceği de savunulmaktadır (Arestis ve Sawyer, 2004: 118-9).

Dışlamanın meydana geldiği ikinci yol ise Ricardocu Denklik Teoremidir (*Ricardian Equivalence Theorem-RET*). RET'e göre vergiler ve borç arasında bir denklik mevcuttur ve tüketiciler planlarını ileriye dönük olarak yaparlar. Teoreme göre yine tüketicilerin devletin bütçe kısıtlarından tamamıyla haberdar olduğu ve bugün için yapılacak bir vergi artışını ileride vergilerde yaşanacak bir azalmanın izleyeceğini bildikleri kabul edilmektedir (Tcherneva, 2008: 8-12). Tüketiciler tasarruflarını ileride daha düşük vergilere maruz kalacakları öngörüsüyle düşürmektedir. Diğer bir ifadeyle, vergilerdeki bir artış tasarruflarda bir azalmayla sonuçlanmaktadır. Dolayısıyla sürekli gelir değişmemekte ve sonuç olarak, likidite kısıtlarının olmadığı ve kusursuz sermaye piyasalarının olduğu bir ortamda mevcut tüketim değişmemektedir (Barro, 1974: 1115-6).

Vergi oranlarındaki artıştan kaynaklanacak kamu tasarrufu artışı, daha düşük özel tasarruflarla tam olarak dengelenecek ve bu sayede AD değişmeyecektir. Dolayısıyla söz konusu teorem çerçevesinde vergi artışının hiçbir etkisinin olmayacağı ve mali çarpanın sıfır olacağı ileri sürülmektedir. Vergilerde yaşanacak bir düşüşte de benzer mekanizma işlemektedir (Arestis ve Sawyer, 2004: 123-4; Tcherneva, 2008: 9-11).

Bu duruma göre daha gerçekçi bir senaryo olan kısmi tüketim düzleştirmesi Ricardocu davranışı geçersiz kılmaktadır. Kısmi tüketim düzleştirmesi durumunda vergide yaşanacak bir düşüş tüketimi bir dereceye kadar harekete geçirecek ve MP'nin bir dereceye kadar etkisi olacaktır. RET'e karşı ileri sürülen teorik karşıt argümanlar aşağıdaki tabloda sunulmaktadır.

Tablo 5. RET'e Karşı İleri Sürülen Teorik Argümanlar

1. Argüman	İnsanlar sonsuza kadar yaşamazlar bu nedenle kendi ölümlerinden sonra getirilecek vergileri dikkate almazlar.
2. Argüman	Özel sermaye piyasaları kusursuz değildir ve tüketicilerin indirgeme oranları genelde devletin indirgeme oranından daha fazladır.
3. Argüman	Gelecekteki gelirler ve vergiler belirsizdir.
4. Argüman	Vergiler götürü şeklinde değildir, genellikle gelir; tüketim ve servete bağlıdır.
5. Argüman	Ricardocu sonuçlar tam istihdam varsayımına dayanmaktadır.

Kaynak: Barro, 1989: 39-40

Yapılan ampirik çalışmaların sonuçları da RET'i desteklememektedir. Görece yeni çalışmalarda faiz oranı ya da kur kanalıyla herhangi bir dışlamanın bulunmadığı ve ne tam Ricardocu denkleğin ne de kısmi Ricardocu denkleğin varlığına yönelik bulgulara erişilmediği sonucu ortaya çıkmaktadır (Arestis ve Sawyer, 2004: 124).

Sonuç olarak Wren-Levis'in yaptığı ampirik çalışmalarda hükümet harcamaları, gelir transferi ve dolaylı vergilerin kısa dönem talep seviyesi üzerinde ciddi etkisinin olduğu dışlama etkisinden kaçınılabildiği sonucuna ulaşılmıştır (Wren-Lewis, 2000: 104). Wren-Levis gibi Hemming, Kelly ve Mahfouz da benzer sonuçlara ulaşmış ve çarpan etkisinin pozitif olduğunu tespit etmişlerdir. Hemming, Mahfouz ve Schimmelpfennig'in yaptığı çalışmada ise MP çarpanının pozitif ancak küçük olduğu, negatif MP çarpanı olan ülkelerde ise iktisat politikası konusunda ciddi güvensizlik ortamının olduğu sonucu ortaya çıkmıştır (Hemming, vd., 2002).

2.7.3. Dışlama Etkisini Ortadan Kaldırabilecek Kurumsal Unsurlar

MP uygun durumlarda uygulandığında dışlama etkisi yaratmayacaktır ve politika etkili olacaktır. Bununla birlikte tam istihdamın sağlandığı bir durumda MP bir miktar dışlama etkisi yaratabilecektir. Dışlamanın düzeyi bu durumda arzın talep artışına ne ölçüde cevap verebileceğine bağlı olacaktır. Bununla birlikte tam istihdam olarak değerlendirilen noktada bir miktar arz esnekliği olabileceği ileri sürülmektedir. Zira

firmaların bir miktar kapasite fazlası mevcuttur ve motive edilen işçi etkisi argümanı bir ölçüde geçerli olabilecektir (Arestis ve Sawyer, 2004: 125-6).

Diğer taraftan MP'yi etkinsizleştirecek bir takım unsurlar da söz konusudur ve bunlar aşağıdaki tabloda özetlenmiştir.

Tablo 6. MP'yi Etkinsizleştirecek Unsurlar

1. Unsur	Modelin belirsizliği: MP'nin uygulanabilmesi ekonominin geleceğine ilişkin birtakım tahminlerin yapılabilmesini gerektirmektedir. Tahminler üzerindeki belirsizlikler MP'nin karar alma süreçlerini güçleştirmektedir. Uzun ve belirsiz politika gecikmeleri buna örnek olarak verilebilir.
2. Unsur	MP konjonktür karşıtı olmaktan ziyade konjonktüre paralel sonuçlar verirler. İçsel ve dışsal gecikmelerden dolayı ortaya konan politikalar konjonktür tersine döndüğünde etkisini gösterebileceğinden konjonktür paralelinde etkiler yaratarak durumu daha da kötüleştirebilirler. Bu durumun boyutu döngülerin uzunluğu ve MP'nin hayata geçirilmesinde yaşanan gecikmeler arasındaki ilişkiye bağlıdır. Bu durum daha ziyade hantal bürokratik politika tasarlama, onay ve uygulama süreçlerine bağlanmaktadır. Otomatik istikrarlandırıncıların içsel gecikmeleri çok kısadır. PP'nin dışsal gecikmeleri de en az MP'nin gecikmeleri kadar uzun olabilmektedir. MP'de yaşanan içsel gecikmeler PP kuralı gibi birtakım kurallar oluşturulması suretiyle azaltılabilecektir.
3. Unsur	MP bütçe açığı verme eğilimli olabilmektedir. Ekonominin kötü olduğu durumlarda vergilerin artırılması ya da harcamaların azaltılması politik olarak rasyonel olmayabilir. Bütçe yükleri gelecek nesillere aktarılacak istenebilir; daha sonra gelecek hükümetlerin manevra alanları daraltılmaya çalışılabilir. Bu durum hükümetlerin manevra alanını daraltacağı için ilave bütçe açığının hangi durumlarda verilmesi gerektiği iyi tartışılmalıdır. Örneğin işsizliğin daimi (inatçı) olduğu ya da tasarrufların yatırımları aştığı durumlarda verilecek bütçe açıkları bu tasarruf fazlasını kullanacaktır. Dolayısıyla, söz konusu tasarruf fazlasını kullanarak, istenen seviyede bir ekonomik aktivite düzeyinin yakalanmasını sağlayacak bütçe açığı durumunu iyi analiz edip, ayırt etmek gerekmektedir. Söz konusu açıklar, gerekli bütçe açığı olarak değerlendirilmektedir. Diğer taraftan ekonomik aktiviteyi gereğinden fazla sıcak tutan bütçe açıkları ise gereksiz bütçe açıkları olarak değerlendirilmektedir.
4. Unsur	Vergi oranlarındaki oynamalar arz yanlı etkinsizlik yaratmaktadır. Gelir vergisi iş gücü arzını etkilediği için iş gücü arzı üzerinde ve dolayısıyla büyüme üzerinde olumsuz etkiye bulunabilecektir. Ekonominin toplam arza ilişkin boyutunda yaşanacak istikrarsızlık faiz oranında meydana gelecek değişikliğe yatırımın arz yenli etki dolayısıyla vereceği tepkiyi olumsuz etkileyebilecektir.
5. Unsur	GOÜ'lerde eğer düşük tasarruf ve yüksek yatırım talebi mevcutsa bu durumda yeterli tasarrufun sağlanabilmesi adına devlet bütçe fazlası vermek zorundadır. Zira özel kesim bu tasarruf oranının yakalanmasına kendisi gönüllü olarak yanaşmamaktadır. Elbette kabul edilebilir araçlarla finanse edilemeyecek boyutlardaki bütçe açıkları dışlama etkisi yaratabilecektir. Bu kısıtların terkedildiği durumlarda bütçe açıkları ekonomiyi canlandırabilecektir. Diğer taraftan, GOÜ'lerdeki tüketim eğiliminin yüksek oluşu bu ülkelerdeki MP'nin gücünü artırmaktadır.

Kaynak: Bu tablo (Arestis ve Sawyer, 2004: 125-8; Hemming, vd., 2002: 9)'den yararlanılarak hazırlanmıştır.

2.7.4. YEU ve Borcun Sürdürülebilirliği

Ricardocu olmayan mali rejimler söz konusu olsa bile kamunun bir şekilde borçlarını ödemesi gerekir. Michael Woodford (1998), ‘bir hükümetin sürekli borçlanmaya devam etmesi durumunda borçlanmanın sürdürülemez bir hal alması durumuyla karşılaşması beklenmez mi?’ sorusunu sormuş ve bu soruya ‘hayır’ cevabını vermiştir. Woodford’un cevabının gerekçesini öğrenmek için anaakım görüşünün tekrar irdelenmesi gerekmektedir.

Anaakım görüşe göre hükümetler de firmalardan veya bireylerden farklı hareket etmeyerek kamu açıklarını bütçenin sürdürülebilirliği önünde engel olarak görür ve bundan dolayı borçlarını kısa vadede vergi gelirleri ile kapatır. Öte yandan sürdürülebilirliğin ne olduğuna ilişkin anlaşmazlıklar mevcuttur. Genel olarak, hükümetin özel sektörden borçlanma yeteneğinin gittikçe zorlaşması anlamına gelmektedir. Sürdürülebilirlik ile ilgili diğer düşünce ise MB’den borç alınabilme olanağının her zaman mümkün olduğunu ve bundan dolayı asıl meselenin ödeme gücü olduğudur. Sürdürülebilirliğin iki temel kriteri vardır; birincisi ödeme gücü ikincisi de mali yönetimin bütçe açığını ve borçlanmayı sınırlandıracak şekilde kısıtlanmasıdır. Ödeme gücü kriteri, kamunun sürekli sahip olduğu bir imkân olduğu için önemli olan borcun sürdürülebilirliğinden ziyade, açığın ekonomi üzerindeki reel etkileridir (Allsopp ve Vines, 2005; Tcherneva, 2008: 11).

2.7.5. GÜ ve GOÜ Üzerinden Maliye Politikası Değerlendirilmesi

Bununla birlikte, söz konusu politikaların etkinliğini tartışırken GÜ ve GOÜ’ler çerçevesinde bir ayrıma gidilerek değerlendirilecektir. GOÜ ve GÜ’lerde uygulanan MP’nin sonuçların arasında farklılıklar vardır ve bu temel fark ülkelerdeki vergi sistemlerinin birbirlerinden farklı olmasıdır. Zira GÜ’lerde çoğunlukla artan oranlı vergiler, GOÜ’lerde ise azalan oranlı vergiler uygulanmaktadır. Artan oranlı vergilerin

kriz durumlarında düzeltici (istikrar sağlayıcı) etkisi bulunurken, azalan oranlı vergiler tersi istikamette (krizin etkisini arttırıcı) etkide bulunmaktadır. Diğer taraftan, ekonomik gelişmişlik düzeyinin bizatihi kendisi de MP'nin etkinliği üzerine etkide bulunabilmektedir. Örneğin, GOÜ'lerde MP'nin etkinliği üzerine olumlu etkide bulunacak bir faktörün bu ülkelerdeki marjinal tüketim eğiliminin görece daha yüksek oluşu olabileceği ileri sürülmektedir. Aynı şekilde, GOÜ'lerde MP'nin etkinliğini azaltacak birçok kısıtın bulunduğu da savunulmaktadır. Örneğin, GOÜ'lerin arz yanlı şoklara karşı daha savunmasız olmaları nedeniyle MP'yi bir talep yönetim aracı olarak kullanmalarının daha az olası olduğu; kötü vergi ve harcama yönetimi nedeniyle hâlihazırda olası bütçe açığı eğilimlerinin görece yüksek olması; bu ülkelerde iç ve dış finansman maliyetlerinin yüksek oluşu ve böylece dışlama etkisinin görece daha yüksek olabileceği bu kısıtlar arasında sayılmaktadır (Hemming, vd., 2002). GÜ ve GOÜ'ler arasındaki MP'nin etkinliğini sonuç değerlendirmesi yapmadan önce ayrı ayrı ele almak daha faydalı olacaktır.

2.7.5.1. GÜ Durumu

Günter Coenen ve Roland Straub (2005: 2-8) yaptıkları çalışmalarda, YEU modeli ve benzerlerinin savunduğu, kamu harcamalarının tüketim üzerinde kuvvetli negatif etkilere sahip olduğu yönündeki iddiayı reddetmesi bağlamında büyük önem arz etmektedir. Bu çerçevede, ortaya çıkan bulgular teorik modelin varsayımlarının geçerliğini önemli ölçüde sorgulamaktadır. Coenen ve Straub, çalışmalarında yalnızca Ricardocu bir hanehalkına değil, aynı zamanda ikinci tür bir ekonomik birim olarak Ricardocu olmayan bir birime yer vermişlerdir. Yani modelde iki tip birey bulunmaktadır; tüm kararlarını optimize eden, geleceğe dönük karar veren, likidite kısıtları olmayan ve zamanla tüketimlerini düzeltirme kabiliyetine sahip Ricardocu bireyler ile yaşam boyu

optimizasyon yapamayan, finansal piyasalara erişimi kısıtlı olan ve yalnızca vergi dışında kalan harcanabilir gelirlerini tüketebilen bireylerden oluşan Ricardocu olmayan bireyler.

Esasen ampirik bulgular tüketicilerin ve firmaların büyük bir bölümünün Ricardocu olmayan türe örnek oluşturduklarını ortaya koymaktadır. Bu ekonomik birimlerin tüketimlerini yayabilmeleri için servetlerinin ve finansal kaynaklara erişimlerinin sınırlı olacağı ileri sürülmektedir. Çalışmanın sonucunda Ricardocu olmayan hanehalkının çalışmaya dâhil edilmesinin kritik önem arz ettiği görülmüştür. Zira sayısal etkinin Ricardocu olmayan hanehalkının içerilmediği baz senaryoya göre çok daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (Coenen ve Straub, 2005: 12-4).

2.7.5.2. GOÜ Durumu

Alberto Alesina ve Guido Tabellini (2005: 23-4), 87 ülkeyi içeren ve 1960-1999 arası yılları kapsayan çalışmasında bütün OECD ülkelerindeki MP'nin pozitif etkiye sahip aktif politikalar olduğu, geri kalan 64 ülke içerisinde ise yalnızca 36 ülkedeki sonuçların döngü yanlısı (*pro-cyclical*) pozitif etkiye sahip aktif politikalar olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Söz konusu 36 ülkenin tamamının az gelişmiş Afrika ve Latin Amerika ülkeleri oluşu yukarıda yer alan argümanlarla paralellik arz etmektedir. Vatandaşların yeterli bilgiye sahip olmadıkları, yozlaşmış hükümetlerin gelirleri verimsiz kamu harcamaları için kullandıkları ve vatandaşların da ekonomik büyüme durumlarında kendileri için daha fazla fayda talebinde bulundukları AGÜ'lerde MP'nin sonuçları beklenen etkiyi ortaya çıkaramamaktadır. Hükümetler ahlaki anlamda ne kadar yozlaşmış ise uygulanan politikaların etkileri aktif MP'nin beklenen pozitif etkileri ile o derece ters istikamette gerçekleşmektedir (Arestis, 2009: 11-3).

2.7.6. Kamu Borcunun ve Kemer Sıkma Politikalarının Eleştirisi

Anaakım iktisat, ekonomiye uygulanacak genişletici politikaları reddetmektedir. Özellikle MP için tam istihdam seviyesinden uzak bir ekonomide bütçe açığını arttırıcı uygulamalar (harcamaların arttırılıp vergilerin kısılması gibi) ekonomide kısa dönemde genişletici etkiye uzun dönemde brüt borç stokunun aşırı düzeyde artmasına neden olacağı için anaakım iktisatçılar tarafından benimsenmemektedir. Ekonomi hala tam istihdamdan uzak ve krizin etkisinden kurtulamamışsa ve kriz öncesinde olduğu gibi bütçe açığı düşürülmeye çalışılıyorsa, sonuç arzu edilmeyen bir daralmanın ortaya çıkması olacaktır (Gravelle ve Hungerford, 2013).

II. Dünya Savaşı sonrası yüksek olan Borç Stoku/GSYİH oranı düşürülmek istenmiş ve bu doğrultuda politikalar belirlenmiştir. 1980 sonrası dönemde özellikle bunun sağlanması için çaba sarf edilmiş ve gerek uygulanan mali kuralların başarısı gerek vergi oranlarında düşüş eğilimi ve kamu harcamalarında kısıntıya gidilmesi sayesinde başarılı da olunmuştur. 2008 ekonomik krizinden sonra da borç stokunun tekrar artmasından sonra anaakım iktisadın yüksek borç seviyesine bakışı belli olduğu için mevcut durum kabul edilemez görülmüştür. Bu durumu aşabilmek için kemer sıkma politikalarının meşruiyet zemininin sağlanması gerekmektedir.

Özel sektör borçlarının kamulaştırılmasından sonra bu borç seviyesinin aşırılığı nedeniyle büyümenin olumsuz etkilenmesi ‘sonucuna’ varılmasından sonra borç stokunun azaltılması için uygulanacak kemer sıkma politikalarının niteliği (vergi oranları mı arttırılmalı, kamu harcamaları mı azaltılmalı) tartışılmaya başlanmıştır. Söz konusu dönemde borcun azaltılması için sağ merkezli politikacı ve iktisatçılar vergi azaltışlarına, sol merkezli politikacılar ve iktisatçılar ise harcama artışına önem vermişlerdir. Diğer bir çalışmada Albero Alesina ve Silvio Ardagna (1996: 210-48), 1970-2007 yılları arasında OECD ülkelerindeki MP’ler regresyon yöntemiyle incelemiş, genişletici ve daraltıcı MP dönemlerinde vergi oranlarındaki ve kamu harcamalarındaki değişikliklerin görelî

etkilerini analiz etmiştir. Bu çalışmadaki temel analize göre, ani vergi oranı artışlarının veya harcama azaltmasının ekonomi üzerindeki etkisi geçici olmaktadır ve keskin bir hamleyle politika uygulanması sonucunda gelecek dönemde daha ciddi mali uyarlama yapılması gerekebilmektedir. Tüketiciler gelecekteki yaşamlarında harcanabilir gelirlerinde artış meydana geleceğini bekleyebilir ve bu da kişisel harcamayı ve AD'nin artmasını sağlayabilir. Sonuç olarak harcamaların daraltılması vergi kesintilerinden, vergi kesintileri de harcamaların arttırılmasından daha fazla ekonomik büyümeye fayda sağlamaktadır. Böylece hükümetler, borcun azaltılması yönündeki kararlılıklarını gösterecekler ve anaakım iktisattaki büyüme patikasına dönüş sağlanması yolunda yatırımcılara mesaj vereceklerdir. Kemer sıkma politikaları, düşük faiz oranı politikası ve vergi oranlarında da azalmaya gidilerek desteklenince daha başarılı olacağı savunulmaktadır (Alesina ve Perotti, 2010: 35-63). Bu düşünceler ortodoks uyum politikalarına yön vermiş ve Post-Keynesyenler tarafından şiddetle eleştirilmiştir.

2008 ekonomik krizi sonrası özel kesim borçlarının kamulaştırıldığı ve 'borç krizi' olarak adlandırıldığı döneme damga vurması açısından önemli olan Carmen M. Reinhart ve K. Rogoff'un (2010) 'Borç Zamanlarında Büyüme' isimli makalesinde; kamu brüt borç stokunun GSYİH'ye oranının % 90'ı aştığı zaman büyümenin bundan olumsuz etkilendiği ve bu etkilenmenin GÜ ve GOÜ'lerde benzer şekilde olduğu ifade edilmiştir. GOÜ'lerde ilave bir risk daha vardır; borç kompozisyonu içinde döviz cinsinden borçların fazla olması. Bu durumun, borç stokunun büyümeyi daha fazla tehlikeye soktuğu savunulmaktadır. Ortaya çıkan durumu 'borca karşı tahammülsüzlük' olarak adlandıran Reinhart ve Rogoff, kemer sıkma politikalarını kullanarak borç stokunun azaltılmasını önermektedir. Reinhart ve Rogoff'un söz konusu çalışması krizin yaratılmasına öncülük eden özel sektörün borçlarının kriz sonrası dönemde kamulaştırılarak tüm topluma mal edilmesini meşrulaştırması bakımından önemlidir.

Özel sektör borçlarının kamulaştırılmasından sonra bu borç seviyesinin aşırılığı nedeniyle büyümenin olumsuz etkilenmesi ‘sonucuna’ varılmasından sonra borç stokunun azaltılması için uygulanacak kemer sıkma politikalarının niteliği (vergi oranları mı arttırılmalı, kamu harcamaları mı azaltılmalı) tartışılmaya başlanmıştır. Söz konusu dönemde borcun azaltılması için sağ merkezli politikacı ve iktisatçılar vergi azaltışlarına, sol merkezli politikacılar ve iktisatçılar ise harcama artışına önem vermişlerdir. Diğer bir çalışmada Alberto Alesina ve Silvia Ardagna (1996: 210-48), 1970-2007 yılları arasında OECD ülkelerindeki MP’ler regresyon yöntemiyle incelemiş, genişletici ve daraltıcı MP dönemlerinde vergi oranlarındaki ve kamu harcamalarındaki değişikliklerin göreceli etkilerini analiz etmiştir. Bu çalışmadaki temel analize göre, ani vergi oranı artışlarının veya harcama azaltmasının ekonomi üzerindeki etkisi geçici olmaktadır ve keskin bir hamleyle politika uygulanması sonucunda gelecek dönemde daha ciddi mali uyarılama yapılması gerekebilmektedir. Tüketiciler gelecekteki yaşamlarında harcanabilir gelirlerinde artış meydana geleceğini bekleyebilir ve bu da kişisel harcamayı ve AD’nin artmasını sağlayabilir. Sonuç olarak harcamaların daraltılması vergi kesintilerinden, vergi kesintileri de harcamaların arttırılmasından daha fazla ekonomik büyümeye fayda sağlamaktadır. Böylece hükümetler, borcun azaltılması yönündeki kararlılıklarını gösterecekler ve anaakım iktisattaki büyüme patikasına dönüş sağlanması yolunda yatırımcılara mesaj vereceklerdir. Kemer sıkma politikaları, düşük faiz oranı politikası ve vergi oranlarında da azalmaya gidilerek desteklenince daha başarılı olacağı savunulmaktadır (Alesina ve Perotti, 2010: 35-63).

Reinhart ve Rogoff’un yaklaşımı ve devamında Alesina ve Ardagna’nın nasıl bir kemer sıkma politikası uygulanması gerektiği yönündeki eleştirileri iki açıdan ele alınabilir. Birinci eleştiri, kamu brüt borç stokunun GSYİH’ye oranının % 90’ı geçmesi halinde büyümenin zarar görmesi, ikinci eleştiri aynı anda bütün ülkelerin kemer sıkma

politikası uyguladığı durumda büyümenin sağlanamaması ile birlikte ekonomik daralmanın giderek derinleşmesidir.

Eleştiri ve post-Keynesyen teori açısından bakıldığında ise şunu görmekteyiz: kemer sıkma (*austerity*) bir ekonomide; kamu harcamalarının azalması yoluyla rekabet edebilirliğini iyileştirmesi, vergilerin arttırılması, emeklilik ücretlerinin düşürülmesi, kamuda istihdamın kısılması ve/veya ücretlerin düşürülmesi ile işten çıkarmalar, sermaye üzerinden alınacak vergilerden vazgeçilmesi ve sosyal nitelikli harcamalarda kısıtlamaya gidilmesi anlamına gelmekte ve en iyi biçimde kamu bütçesini, borçlarını ve bütçe açıklarını kısarak sağlandığı kabul edilmektedir. Burada yer alan mantık, yatırımlar konusunda piyasanın dışlanması önüne geçilmesi ve bu şekilde reel kesim güveninin yeniden tesis edilecek olmasıdır (Blyth, 2013; Gürkan ve Karahanoğulları, 2014: 2). Dolayısıyla kemer sıkma rasyonel beklentileri yönlendirme kanalıyla çalışmaktadır. Bu bakımdan YEU’da beklenti önemli bir değişkendir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ORTODOKS MALİYE POLİTİKALARININ POST-KEYNESYEN ELEŞTİRİSİ VE ÖNERİLEN POLİTİKALAR

Öncelikle neoklasik iktisadın varsayımları ile Post-Keynesyen kuram arasındaki teorik farklılıklara kısaca değinilecek, ardından 2008 ekonomik krizi üzerinden politika uygulamalarının pratik sonuçları değerlendirilecektir. Post-Keynesyen politika önerileri bu doğrultuda ele alındıktan sonra iş garantisi ve ücret-yanlı büyüme modeli ayrıntılı bir şekilde tartışılacaktır.

Aşağıdaki tablo neoklasik yaklaşım ile Post-Keynesyen yaklaşım arasındaki farkları özetlemektedir.

Tablo 7. Neoklasik Yaklaşım ile Post-Keynesyen Yaklaşımın Farkları

Farklılıklar	Neoklasik Yaklaşım	Post-Keynesyen Yaklaşım
Geliştirdiği İktisat Teorisi Bakımından	1-Geleceğe dair öngörülerde bulunma, 2-Denge noktalarının/düzeylerinin hesaplanmasına olan saplantısı nedeniyle 'aracısalıcı' yaklaşım	Ekonominin işleyişini açıklamaya yönelik 'realist' bir yaklaşım
Yapısal Bakımdan	Yöntemsel bireysellik	Bireysel çıkarların ve ilişkilerin ötesinde sosyal, politik ve tarihsel bir varoluş ve karakter kazanmış kurumlar ve bu kurumsal/toplumsal yapının içindeki asimetrik güç ilişkileri
İktisadi Rasyonalite Bakımından	Yüksek bir iktisadi rasyonaliteye sahip birey	1-Toplumsal ilişkilerin çok boyutlu değer sistemleri ve güç ilişkileri tarafından (kollektivist olarak) belirlenmesi 2-'Belirsizlik' (<i>uncertainty</i>) ekonomik işleyişin temel ilkelerinden biridir
İlgilenilen Konular Bakımından	1-Alternatif maliyet ve fayda teorisine dayalı değer teorisi 2-Değişim üzerinden iktisadi ilişkilerin incelenmesi 3-Kıt kaynakların tahsisi sorunu	1-Üretim 2-Üretimin iktisadi, politik ve toplumsal boyutları 3-Üretimden doğan artığa ve bunun bölüşümü, bölüşümün siyasal yönleri 4-Tam istihdamın tarihsel ve politik koşulları 5-Toplumsal refahın ve mutluluğur 6-Kıt kaynak sorunundan ziyade ge olanın üretimi meselesi
Piyasaya Bakış Açıları Bakımından	1-Esnek fiyat sistemi varsayımı 2-Tam rekabet ve kendiliğinden sağlanan optimal dengeye dayalı etkin piyasa hipotezi 3-Serbest piyasa yapısını savunan iktisadi ve mali politikalar	1-Tam rekabet piyasasını yöneten esnek fiyat sistemi yerine mark-up fiyatlandırma 2-Piyasaların monopolcü ve oligopolcü yapısı 3-Devletin mali müdahalesinin gerekliliği ve bunun sınıflar arası eşitsizlik ilişkileri
Refah Bakımından	Öznelci refah anlayışı	Üretim ve bölüşüm ilişkileri, amaç olarak toplumsal refah anlayışı.
Yöntem Bakımından	1-Tarihsiz/zamansız bir dünya, 2-Matematiksel, disiplinler bir teorik anlayış ve teknisist iktisat düşüncesi	1-Toplumsal-tarihsel yapılar ve kurumlar 2-Dinamik bir tarihsel zaman süreci ve sürekli değişim 3-Çoğulcu ve disiplinler arası bir yaklaşım
Bireylerin Bilgi Düzeyi Bakımından	Tam bilgiye sahip birey	Belirsizlik
Getiri Bakımından	Sabit ve azalan getiri oranları	Artan getiri oranları
İktisadi Fayda Bakımından	Bireysel fayda maksimizasyonuna dayalı faydacılık teorisi	Fayda teorisinin karşısında realist ve nesnel bir değer teorisi
Kaynakların Bölüşümü Bakımından	Marjinal verimlilik kuramına dayalı bölüşüm ilişkisi	Makroekonomiyi ekonomideki mikro süreçler, ilişkiler ve yapılar ile anlamak ve bu iki düzey arasındaki ilişki

Kaynak: Gürkan (2016: 28-9)

3.1. MALİ KURAL VE SIKI MALİYE POLİTİKASINA GETİRİLEN ELEŞTİRİLER

3.1.1. 2008 Ekonomik Krizi Öncesi Getirilen Eleştiriler

1980 sonrası döneme egemen olan neoklasik iktisat düşüncesinin ihtiyari MP uygulanmasına karşı olması ve mali kural uygulamalarını desteklemesi nedeniyle özellikle 1990'lı yıllardan sonra birçok ülkede mali kural uygulamasına geçildiğini birinci bölümde belirttik. Ancak 2008 ekonomik krizinden sonra, özellikle artan bütçe açıkları ve kamu borç stokunun artışını engelleyememeleri nedeniyle mali kural uygulamaları daha ciddi eleştirilere maruz kalmıştır.

Post-Keynesyen yaklaşım, uygulanan sıkı MP'nin ortaya çıkardığı maliyetin toplumun hangi kesimleri tarafından karşılandığı sorunsalı üzerinden eleştiriler yapmaktadır. Bu kapsamda kriz öncesi dönemde sıkı MP uygulanmasına rağmen kriz sonrası dönemde teşvik ve kurtarma planları doğrultusunda genişletici MP uygulanarak krizin maliyetinin vergi ödeyenlere yüklenmesi eleştiri konusu olmuştur. Uygulanan teşvik ve kurtarma politikaları sonucunda kamu borçlarının artmasına rağmen krizin nedeni olarak kamu borcunun sürdürülemezliğinin gösterilmesi, tutarsızlıktır. ABD'nin son 30 yıldaki büyümesinin kaynağının dış borçlanma olduğunu, kriz sonrası dönemde artık bunun daha fazla sürdürülemez bir hal aldığını ileri süren Thomas Palley (2012: 30), uygulanan kurtarma politikalarıyla kriz öncesi büyüme stratejisine devam edilmek istendiğine dikkat çekmiştir. Catherine Mathieu ve Henri Sterdyniak (2010: 30) da 2008 ekonomik krizinin aslında bütçe açığı ve yüksek kamu borçları finansmanın mevcut krizin nedeni değil sonucu olduğunu belirtmiştir.

Kapitalizmin yapısal olarak istikrarsız olduğunu ileri süren Philip Whyman, Brain Burkitt ve Mark Baimbridge (2005: 263), Post-Keynesyen politikalar ile Avrupa Ekonomik ve Parasal Birliği'nin (EMU) neoliberal politika önerilerini karşılaştırmış ve AD'yi yönetebilmenin temel aracı olan MP'nin neoliberal politikalar tarafından dikkate

alınmadığına, konjonktür karşıtı politikaların Maastricht Anlaşmasının yakınsama kriterleri ile İBA tarafından sınırlandırıldığına dikkat çekmiştir. Palley ise Maastricht Anlaşmasının yakınsama kriterleri ile İBA'yı, bütçe açığı ile ilgili kurallar -örneğin tavan belirlenmesi-, bütçe açığının otomatik istikrarlandırıcı olarak işlev görmesini engellediği ve bütçeyi 'otomatik istikrarsızlaştırıcı' ya dönüştürdüğü için eleştirmektedir (Palley, 2012).

İBA'nın temel sorunu, ekonominin sadece tek bir sektörünün -orta vadede bütçe dengliği sağlanması hedefi ile bütçe açığı ve kamu borcu üzerine getirilen sınırlamalarla kamu kesiminin- finansal durumuna odaklanmasıdır. Ayrıca, bütüncül bir bakış açısı olmadan, özel sektörü ve yurtdışı sektörleri dışarıda bırakarak, sadece devletin bütçe açığına üst sınır getirmenin anlamlı -söz konusu üç sektörün açık veya fazlaları toplamı sıfır olacağından- bir çözüm olmayacağını, sektörlerden bir tanesinin açık vermesi durumunda diğer iki sektörden en az birinin fazla vermesi gerekecektir (van Treeck, 2010).

3.1.2. 2008 Ekonomik Krizi Sonrası Eleştiriler

Kemer sıkma politikaları kamu borcunun azaltılmasına ilişkindir ve borç azaltıldığında yeniden anaakım iktisadın öngördüğü büyüme patikasına dönmeyi öngörmektedir. Yeni adıyla 'borç krizi'nin maliyetini kimin karşılayacağı ise kemer sıkma politikalarının içeriği ile ortaya çıkmaktadır. Kemer sıkma politikalarının ortaya çıkardığı sonuç, yüksek kamu borçlarının ödenmesi için vergi ödeyen kesimden finanse edilen kamu kaynağının borçlanmanın yapıldığı kesime transferidir. Burada kamunun ihraç ettiği tahvilleri alan kesiminin toplumdaki üst gelir seviyesine sahip kişiler olduğu; vergi ödeyen orta ve düşük gelirli kişilerin oranının da yüksek olduğu gerçeği göz önünde bulundurulduğunda gelir dağılımının bir kez daha bozulduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Yani gelirin büyük bir kısmını harcayan kesimden, gelirin büyük bir kısmını tasarruf

eden kesime (açık ekonomide yurt dışına) kaynak transferi meydana gelmektedir (Zezza, 2012: 37-54).

Bütçe açıklarına üst sınır konulması bütçe açıklarının otomatik istikrarlandırıcı özelliğinin ortadan kalkmasına yol açar ve katı bir şekilde uygulandığında bütçe açığı üst sınırı uygulamasının kendisi otomatik istikrarsızlaştırıcı niteliğe bürünür. Olumsuz bir talep şoku meydana geldiği zaman sıkı MP uygulaması da devam edeceği için toplam yatırım düzeyi düşer ve AS seviyesinde daralma meydana gelir. AD'deki daralma tasarruf politikaları nedeniyle AS'nin de daralmasına yol açar ve başlangıçtaki talep şokunun daraltıcı etkisi daha fazla olur. Vergi oranlarının artırılması ile harcamalarda kesintiye gidilmesi arasında kıyaslama yapan Palley, her iki önlemin de AD'yi azaltan tasarruf önlemi olduğunu ve fakat hükümet harcamalarındaki kesintilerin daha daraltıcı sonuçlar ortaya çıkardığı sonucuna ulaşmıştır. Yaptığı analizde ortaya çıkan ikinci sonuç deflasyon dönemlerinde tasarruf politikalarının aksine büyük kamu borçlanma politikalarının AD'yi olumlu etkilediği, çünkü kamu kesimi borçlanması ile özel sektör borçlanmasının birbirinden nitelik olarak farklı olduğudur. Bu farklılığın nedeni kamu kesimi borçlanmasında faiz ödemesi yapılması ve bunun AD'de artış meydana getirmesidir. Eğer ekonomi tasarruf politikası kapsamında bütçe açığı gibi bir sınırlamaya tabi ise faiz ödemelerinin meydana getireceği harcama artışının olumlu etkisi, bunu dengelemek için yapılacak farklı bir harcama kısıtıyla sağlanacağı için AD'de olumlu bir gelişme meydana gelmeyecektir (Palley, 2010).

3.2. FONKSİYONEL FİNANS YAKLAŞIMI

YEU modelinde gayriiradi işsizlikle ilgili MP'nin herhangi bir fonksiyonu bulunmamaktadır; çünkü YEU modeli doğası gereği Parasalcı bir rejimdir. MP'nin PP arkasında kalması ve normal koşullarda yalnızca mali disiplini sağlaması beklenmektedir. Bu görüş, mali genişlemenin etkisinin özellikle enflasyonla mücadelede istikrar bozucu

olduğunu ileri süren Fiyat Düzeyinin Mali Teorisi (FDMT) ile güçlendirilmektedir. YEU modelinde MP'nin rolü tam olarak yerleşmiş değilse de, Post-Keynesyen düşünce okulu MP'nin makroekonomik istikrarın ve eşgüdümün (*coordination*) önemli bir aracı olduğuna inanmaktadır (Tcherneva, 2008: 27).

Post-Keynesyen yazında MP'nin şekli ve yapısı tam anlamıyla açık değildir; ancak anaakım iktisada göre daha geniş bir uzlaşa sağlanmıştır. Post-Keynesyenlerin MP'yi ele alış şekilleri Abba Lerner'in fonksiyonel finans yaklaşımını yeniden canlandırmaktadır. Lerner'e göre MP, gerçekleşen bütçe sonuçlarına göre değil, ekonomi üzerindeki reel etkilerine göre değerlendirilmelidir. Lerner kamunun nasıl harcama kısıdı altında olmadığını ve mali otoritenin rolünün, ekonomiyi tam istihdam seviyesine getirmek için gerektiği kadar harcama yapması gerektiğini savunmaktadır.(Tcherneva, 2008)

II. Dünya Savaşı sonrası dönemde MP Keynesyenler ile bir tutulsa da aslında Keynesyen düşüncenin merkezinde yer almamaktadır ve Lerner'in fonksiyonel finans yaklaşımını II. Dünya Savaşı sonrası dönemde MP'yi daha fazla ön plana çıkarmıştır. Bütçe açığı gelecek nesiller için bir yük gibi algılansa da, fonksiyonel finans yaklaşımı milli borcun gelecek nesiller üzerinde bir yük oluşturmayacağına işaret etmektedir. Ayrıca bu yaklaşıma göre kamu harcamalarının az yapılması ve bütçenin fazla vermesinin kamu kaynaklarının efektif bir biçimde kullanıldığı anlamına gelmemektedir. Savaş sonrası dönemin önemli bir bölümünde Lerner'in fonksiyonel finans yaklaşımı genel kabul görmüş ve devletin MP ve PP'yi kamu borcunu artırıp azaltmasına bakılmaksızın, üretim ve istihdam üzerindeki etkileri bağlamında değerlendirilmiştir (Vera, 2009: 2-5).

Son dönem Post-Keynesyen yazarlar iki çeşit fonksiyonel finans yaklaşımı olduğunu belirtmektedir. Bunlardan ilki, çıktı açığını kapatmak için, herhangi bir iş garantisi olmaksızın, AD enjeksiyonu yapmak gerekliliğini savunmaktadır. İkincisi

MP'nin esas görevinin tam istihdamı sağlamak olduğunu ve bunu yapmanın en iyi yolunun iş garantisi olduğunu öne sürmektedir.

3.2.1. Toplam Talep Yoluyla Fonksiyonel Finans (TTFF)

Bu yaklaşımın esas özelliği artan AD'nin, yatırım teşvikini, artan üretken kapasiteyi ve büyümeyi desteklemeye dayanmasıdır; ayrıca çıktı açığını kapatmayı hedefleyen, büyümeyi ve yatırımı artırıcı olmasıdır. TTFF, farklı harcama ve kamu yatırım tiplerine odaklanmış bir politika yaklaşımı değildir. Mali teşvikin tipi, talep açığının yapısına ve yetersizliğine bağlı olarak belirlenir. Fonksiyonel finansı savunan bazı iktisatçılar kamusal yatırımların ekonominin gelecekteki üretkenlik kapasitesini artıran (ki bu yatırımlar yol ve altyapı yatırımları gibi ya da savunma sanayi ekipmanları üretimi gibi üretim kapasitesini artıran özelliğe sahiplerdir) nitelikte oldukları için harcama kaleminin bir formu olarak değerlendirilebilir (Arestis ve Sawyer, 2004: 139).

Fonksiyonel finansın asıl gücü her zaman talebi artırmasından kaynaklanmaktadır. Fonksiyonel finans AD seviyesini arttırmaya odaklanmıştır, -aksi halde AD çok düşük seviyede kalacaktır- ve aynı zamanda hangi ekonomik faaliyet seviyesinin optimum olduğu konusunu ise yoruma açık bırakmıştır (2004: 132).

Talep açığını kapatmanın yanında MP dengeleyici mekanizma olarak kullanıldığında, özel sektör harcamaları azaldığı ve tam istihdam düzeyi AD seviyesi düştüğü durumda, dışsal olarak arttırılan AD seviyesi tekrar dengeyi sağlamaya yardımcı olabilecektir. Ayrıca, AD seviyesi tam istihdam düzeyi AD'sini aştığında dışsal olarak azaltılan AD dengeleyici bir fonksiyona sahip olacaktır (Davidson, 1994: 79).

TTFF yaklaşımında MP yatırımı ve büyümeyi teşvik edici niteliktedir. Böylece AD canlandırılacak, yatırım teşvik edilecek ve ekonominin gelecekteki üretkenlik kapasitesi artırılabilecektir (Arestis ve Sawyer, 2004: 134-8). MP'ye, AD seviyesinde noksanlık olduğu zaman başvurulmalıdır. TTFF AD'deki eksikliğin giderilmesi

sonucunda tam istihdama gidileceğini ve MP'nin tam istihdamı sağlamak için efektif talep yönetimi yolunu kullanacağını savunur. Açığa dayalı harcama her zaman ekonomik aktiviteyi arttıracaktır fakat mali otoritenin tam istihdam hedefi için özellikle çabalaması zorunlu değildir (bu konuda Arestis ve Sawyer tam istihdamın da hedeflenmesi gerektiğini savunmaktadır). Yatırım seviyesini belirleyen AD, istihdam seviyesini belirleyen de yatırım seviyesidir. Bu nedenle, politika uygulaması açısından uygun talep politikalarının yatırımı teşvik etmesi ve tam istihdamı desteklemesi gerekmektedir. Fakat ekonomi, bir anlamda NAIRU'ya benzeyen enflasyon bariyerine yaklaştığında çok farklı nedenlerle dalgalanabilir. Post-Keynesyenler için enflasyon, YEU modelini savunanlarla aynı şeyi ifade etmemektedir. Arestis ve Sawyer'ın enflasyon görüşü, kapasite kullanımı ve sermaye stokunun evrimi gibi etkenlere bağlı yapısal bir görüştür (2004: 96-8).

3.2.1.1. TTFF'nin YEU Modeline Eleştirileri

TTFF, Post-Keynesyen grup içinde en yaygın görülen yaklaşımdır. Bu yaklaşımın en belirgin özelliği, MP'nin amacını talep açığını kapatmak olarak görmesidir. Ancak Arestis ve Sawyer, YEU modeliyle talep açığını kapatmak amacının çeliştiğini savunmaktadır (Arestis ve Sawyer, 2004). YEU modelinin çıktı açığı denklemi, kamu harcamalarının çıktı açığının bir fonksiyonu olarak belirleyen bir denklemle kolaylıkla değiştirilebileceğini ifade etmektedir. Bütçe açığı konusunda başarısız olan ülkeler AD'yi oldukça dar bir konumda bırakmaktadırlar (Eisner, 2003). David Colander ve Peter Matthews (2004: 22-4), bütçelerin sadece bir muhasebe olayı olduğunu, vergileme ve harcamaların ekonomik etkilerine odaklanılarak döngü-karşıtı şekilde düzenlenmeleri gerektiğini savunmaktadır. Kısa dönem istikrarın sağlanması ve uzun dönem yapısal istikrarın tahsis edilebilmesi için hükümetlerin bütçe açığını kısıtlama kararı verirken cari bütçe gelirine değil ortalama bütçe gelirine bakarak karar vermeleri gerekmektedir. Talep açığı durumunda kamu politikalarının görevi MP

sayesinde yüksek talep düzeyini korumaktır (Arestis ve Sawyer, 2004: 14-5). Ancak söz konusu talep açığı, YEU’da bahsi geçen tam esnek fiyat ve ücret sisteminde gerçekleşen açık değil, Keynesyen gayriiradi işsizliğin ortadan kalkmasını sağlayan ve tam istihdamın göstergesi olan talep açığıdır (Tcherneva, 2008: 28-9).

Son olarak YEU modeliyle ilişkili olarak Arestis ve Sawyer, modelin büyümeyi veri olarak kabul ettiğini fakat dinamik Post-Keynesyen yaklaşımda büyüme oranlarının değişken olacağını ve MP’nin geleneksel bütçe kısıtlarına çarpmasına gerek olmadığını savunmaktadır. Lerner’in ‘faiz, borçlanma ile ödenebileceğinden kamu borçları sonsuza kadar sürdürülebilir’ görüşünü kabul etmektedir (Lerner, 1943). Öte yandan sürdürülebilirlik için farklı bir tanım kabul etmekte ve ekonomik büyüme oranının, vergi sonrası borç faizi oranını aştığı takdirde kamu bütçelerinin sürdürülebilir olduğunu ileri sürmektedirler. YEU modeline benzer şekilde sıkı PP uygulanması sürdürülebilirliği zorlaştırabilir fakat önerdikleri geçiş mekanizması farklıdır. Woodford’a göre sıkı PP’nin Ricardocu olmayan bir rejimde nominal borcu artırmaktadır. Arestis ve Sawyer için sıkı PP yatırım ve çıktı üzerinde, büyümeyi ve birincil bütçe açığının sürdürülebilirliğini azaltıcı dolaylı etkiye sahiptir-(Arestis ve Sawyer, 2003: 6-14).

3.2.2. Doğrudan İş Yaratımı Yoluyla Fonksiyonel Finans (DİYFF)

DİYFF yaklaşımı TTFF’den farklı olarak dalgalanan tam istihdam seviyesini benimsememektedir. DİYFF yaklaşımındaki tam istihdam kavramı çalışmak isteyen herkesin en az asgari ücret düzeyinde iş bulabildiği durumu ifade etmektedir. Bu görüş Post-Keynesyen grubun Neo-Chartalizm destekçilerine aittir. Neo-Chartalistler, Adam Smith, Georg Friedrich Knapp ve John Maynard Keynes’i takip ederek, para olarak hangi nesnenin hizmet vereceğini devletin belirleyeceğini ileri sürmektedir. Bu gücü sayesinde devlet, vergi koyma ve gerekli gördüğü ödemeleri yapabilme kararlarını alabilecektir. Diğer bir ifadeyle bu durum ‘ paranın devlet teorisi’ ya da ‘vergi yönlendirmeli para

teorisi'²² olarak adlandırılabilir. Chartalism olarak ifade edilmesinin nedeni paranın tanımının devlet tarafından yapılması ve bankaların para yaratma yetkisinin imtiyaza bağlanmasıdır (Wray, 1998: 18). Neo-Chartalistler MP'ye ilişkin iki noktayı vurgulamaktadır: Ulusal para kullanan ülkelerin kamu finansmanında borç alma ya da vergileme kısıdı bulunmaz; MP ve tam istihdam arasındaki ilişki açıktır (Lavoie, 2011: 3).

Doğrudan iş yaratımı yoluyla MP yeni bir uygulama değildir. Keynes'in önerdiği kamu işleri buna örnektir. Keynes'in çağdaşlarından Pierson ve Beveridge gibi birçoğu devletin, tam istihdamın sağlanması noktasında garantör kurum olması önerisinde bulunmuşlardır. Devletin garantörlüğü ise ancak kamunun son işveren mercii olması ile mümkündür. Devletin son işveren mercii olması önerisi modern literatüre Hyman Minsky (1986) tarafından ilk olarak ortaya atılmış ve daha sonra da Harvey (1989), Mosler (1998), Mitchell ve Wray (1998) tarafından yeniden değerlendirilmiştir (Tcherneva, 2008: 32). Ülke ekonomisinde daralma olunca devlet otoritesi ekonomiye takviye amacıyla müdahale edecek ve bireylere sosyal yardımda bulunmak veya onları katma değeri olmayan işlerde istihdam etmek yerine, üretken nitelikte katma değeri yüksek işlerde çalıştırarak maddi kârın ortaya çıkmasını sağlayacaktır. Bu takviye ekonominin tekrar istikrara kavuşması için canlandırıcı etkiye sahip olacaktır. Devletin iş garantisi sağlaması durumunda tam istihdamın sağlanması için sadece belirli sektörlerle değil, tüm sektörlerle iş garantisinin sağlanması gerekir. Tam istihdamın sağlanması için de kısa dönem ve uzun dönem kâr beklentilerini etkilemeyecek esnek bir asgari ücret tavanının belirlenmesi gerekecektir (Minsky, 1986: 343-4).

Bu yaklaşım Lerner'in kamu bütçesinin büyüklüğüyle değil, etkileri ile değerlendirilmesi gerektiği görüşünü benimsemektedir (Lerner, 1943). Buna ek olarak,

²² *taxes-drive-money theory*

bütçe açığı ve kamu borç stoku aslında bir muhasebe hesap kaydı olduğu görüşünden mütevellit, açık ya da borçlanma düzeylerine uygulanacak rakamsal hedefleme yapmanın yanlış bir yönlendirme olduğunu belirtmektedir. Tam istihdamın AD'yi artırarak sağlanması zor olacaktır ve MP çalışmak isteyen herkesin iş bulmasını hedeflemelidir (Tcherneva, 2008: 33).

3.3. TTFF VE DİYFF'İN TAM İSTİHDAMA BAKIŞI

Anaakım iktisat, tam istihdam düşüncesini birincil hedef olarak görmemiş ve YEU esas politika belirleme aracı olarak PP'yi uygularken bu hedef doğrultusunda hareket etmemiştir. Post-Keynesyen yaklaşım tam istihdam düşüncesine yeniden iyi niyetli olarak yaklaşmış ve MP'yi de kullanarak ulaşmaya çalışmıştır. Bu doğrultudaki politika önerilerini Post-Keynesyen yaklaşımın TTFF ve DİYFF düşünce kamplarını ayrı ayrı inceleyerek ele alabiliriz.

3.3.1. TTFF'nin İstidam Yaklaşımı

TTFF yaklaşımı Keynesyen düşüncüyü takip eden Lerner'in fikirlerinin yeniden yorumlanması üzerine kurulmuştur. Lerner tam istihdama ulaşma yöntemi olarak Keynes ile benzer fikirlere sahiptir ve bunu gerçekleştirmek için baskın rolü MP'nin kullanımına vermektedir. TTFF yaklaşımı MP'yi bütçede yol açtığı sonuçlarla değil, ekonomik etkileriyle değerlendirmek gerektiğini ileri sürmektedir (Forstater, 1999: 2-4). Tam istihdam hedefi doğrultusunda AD'nin arttırılması yoluyla yatırım seviyesinde artışın sağlanması ve böylece hedefe yaklaşılması amaçlanmaktadır. Bu düşünce şekli tam istihdama ulaşmayı ve tam istihdamın kalıcı olarak sürdürülmesini hedefler. Bunu yaparken de AD seviyesindeki eksikliği gidererek tam istihdam seviyesine ulaşmayı amaçlar (Tcherneva, 2008: 40-1).

3.3.2. DİYFF'nin İstidam Yaklaşımı

DİYFF yaklaşımı doğrudan iş yaratımı üzerinden tam istihdamı garantilemeyi hedefler. ‘Kamunun son çare işveren olması’²³, ‘kamu hizmeti istihdamı’²⁴ ve ‘iş havuzu istihdam programı’²⁵ gibi öneriler makroekonomik faydaları ve insan hakları ile olan ilişkileri nedeniyle değil, döngü karşıtı dengeleyici etkisi göstermeleri, fiyat istikrarının sağlanmasına katkıları, asgari ücretin belirlenmesinde ve çıpa görevi oynamasındaki rolleri ve avantajları ile anti-enflasyonist bir program sunmalarının düşünülmesi nedeniyle savunulmuştur.

Modern kapitalizmin en büyük sorunu olan işsizliğin çözümü için iş garantisi yaklaşımı savunulmuştur. İş garantisi yaklaşımının bütçe açığına yol açmadan tam istihdamı gerçekleştirebileceği ileri sürülmektedir. DİYFF yaklaşımında asıl önemli olan nokta sağlanan iş olanaklarının, sosyo-ekonomik sonuçlar açısından en uygun çözümü sunacak şekilde tasarlanmasıdır. Buna yönelik MP, örneğin çevre dostu çözümler üretmedikçe başarılı sayılmayacaktır. Bu yaklaşımı savunanlara göre AD’nin artırılması tam istihdamı sağlamanın koşullarından biri değildir ve bu noktada TTFF yaklaşımından ayrılır. DİYFF yaklaşımının politika önerilerini aşağıdaki sıraya göre inceleyebiliriz.

3.3.3. İş Yaratma Yoluyla Tam İstihdam Yaklaşımları

Son yıllarda iş yaratma yaklaşımına eleştirel değerlendirmeler yapılmıştır. Bu değerlendirmeler ‘İş Garantisi’ (JG), ‘Kamunun Son Çare İşveren Olması’ (ELR), ‘Kamu Hizmeti İstihdamı’ (PSE) ve ‘İş Havuzu İstihdam Programı’ (BSE) yaklaşımları adı altında sınıflandırılmaktadır. Bu yaklaşımların her biri diğeriyle değiştirilebilir yaklaşımlardır ve iş yaratma literatürünün değişim sürecini göstermesi bakımından önemlidir.

²³ *Employer of Last Resort*

²⁴ *Public Services Employment Program*

²⁵ *Buffer Stock Employment Program*

Mitchell (1998) tam istihdam ile ilgili yaklaşımını açıklarken JG kavramını, Wray (1998) ise BSE kavramını kullanmıştır. ELR yaklaşımı ise Hyman Minsky tarafından 1960'larda kullanılmış, daha sonra da Wray tarafından kullanılmıştır (Minsky, 1965).

İş yaratma yaklaşımının arkasındaki temel mantık 1948 İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinin 23'üncü maddesidir. Mezkur maddede herkesin çalışma hakkına sahip olduğu, istediği işi seçmek konusunda özgür olduğu, çalışma şartlarının iyileştirilmesi gerektiği ve çalışanların işsizliğe karşı korunması gerektiği yer almaktadır. Ayrıca herkesin eşit işe eşit ücret alması gerektiği ve bu ücretin ailesinin temel sosyal harcamalarını karşılayacak düzeyde olması gerektiği belirtilmiştir (Mitchell ve Muysken, 2008: 2).

OECD (1994) tarafında yayınlanan 'İş Çalışması' raporunda da işsizlik konusu ele alınmış ve acilen OECD ülkelerinin harekete geçmesi tavsiyesinde bulunulmuştur. Bunun için gerekli kurumsal düzenlemelerin tamamlanması, hukuki dayanak noktalarının belirlenmesi, politika ve uygulama birimlerinin yaratıcı iş sahaları oluşturmak için harekete geçirilmesi gerektiği ileri sürülmüştür. OECD'nin bu rapor ile uygulanan neoklasik politikaların yaratmış olduğu ve giderek artan yapısal işsizliğe engel olmaya çalıştığı söylenebilir. Ancak önerdiği politikalar yapısal bütçe açıklarının azaltılması, kamu borç stokunun uzun vadede büyük oranda azaltılması ve düşük enflasyon hedefi gibi neoklasik önlemleri içerdiği için işsizlik sorununun çözümünde fazla başarılı olamamıştır (2008: 3). Bu yaklaşımlara ilişkin özet bilgileri içerir tablo aşağıda yer almaktadır.

Tablo 8. İş Yaratma Yoluyla Tam İstihdam Yaklaşımları

İş Havuzu İstihdam Programı (BSE)	Son İşveren Mercii Olma (ELR) Yaklaşımı
• BSE sistemi belirli bir mark-up fiyatlama ile çalışan temin etmeyi sağlayacak tampon bölge iş havuzu niteliğindeki işgücü piyasası oluşturmayı hedeflemektedir. • BSE sisteminde bölgesel faktörlerden daha çok etkilenecek işsizlik sorunu daha yavaş çözülmesini sağlar. • İş arama dönemini yakından takip etmeyen bir sistemdir. • BSE sistemi işsizlik telafisinde işsiz bireyler için eşit düzeyde değildir. • BSE sisteminde iş gücü arzı ve talebi, akım değişken olarak ele alınmakta, aralarındaki fark belirlenmiş bir fiyat düzeyinde iş havuzu olarak absorbe edilmekte ve bu havuzun büyüklüğü de akım değişken olarak dalgalanmaktadır. • BSE sistemi enflasyonu hızlandırmayan stok işgücü payı, NAIBER²⁶ yaklaşımıyla, neoklasik iktisadın işsizlik ile enflasyonu beraber ele alan NAIRU yaklaşımından farklı bir bakış açısı getirmiştir. • BSE sistemindeki ücret uygulaması olası bir deflasyonu veya enflasyonu engelleyici niteliktedir. • İş havuzundaki çalışanların ücretleri ücret tavanı uygulaması niteliğinde belirlenmekte ve BSE dışı sektörler de artma eğilimindedir. • İş havuzundaki kişilerin çevre ile ilgili belirlenen projeler kapsamında çalışmaları durumunda toplumsal refahın artışı sağlayacak sonuçlara ulaşılabilir. • Ayrıca BSE havuzunda çalışan sayısı, ekonomide dalgalanmalar meydana geldiğinde otomatik istikrarlandırıcı işlevi kazanabilir. • Hangi sektörlerde çalışılacağı ve iş h	• Çalışmak isteyen her bireye iş sağlayan kurumsal bir yapının (Devlet) olduğu sistemdir. • Bu sistemde son kademe işveren mercii işe aldığı kişiler piyasada diğer işverenlerin işe almadığı kişiler olmaktadır. • Bu sistemde belirli bir taban aylık veya asgari ücret seviyesinde, işgücüne olan talep sürekli olarak esnek bir yapıya kavuşacak ve kısa veya uzun vadeli kâr beklentisine bağlı olarak değişmeyecektir. • Söz konusu taban aylığı veya asgari ücret bireyi ve ailesini yoksulluktan koruyacak, eğitim ve sağlık gibi temel ihtiyaçları karşılayacak düzeyde olmalıdır. • ELR yaklaşımının yalnız başına uygulanmaması, bununla birlikte mutlaka boyut, harcama ve vergiler bakımından hacmen büyük bir hükümetin olması gerekmektedir. • ELR havuzunda yer alan çalışan sayısı daralma döneminde artacak ve özel sektörden daralma nedeniyle dışlanan çalışanlara çalışma alanı açılabilecektir. • ELR kapsamında sunulan işler özel sektörün sunduğu diğer işleri dışlayıcı nitelikte değildir; yaşlı insanlara yardım etmek, düşük gelirli evlerinin restorasyonu, kamu okullarında hademelik yapmak ve çevre güvenliğini korumak gibi işlerle tamamlayıcı niteliktedir. • ELR kapsamında yaratılacak işler sermaye ekipmanı, girdi veya yönetim becerisi gerektirecek nitelikte işler de değildir. • ELR kapsamındaki işlerin geçici ve bölgesel olabileceği gerçeği kabul edilebilir; ...munun sağladığı hizmetler sürekli ve tüm

²⁶ Enflasyonu Hızlandırmayan Tampon İstihdam Oranı (*Non-Accelerating Inflation Buffer Employment Share*)

sektöre ani geçişlerin olma ihtimali göz önünde bulundurularak, hükümet tarafından iyi planlanmalıdır.	ülkeyi kapsayan bir yapısı vardır, ELR sistemi ile kamu kaynaklı işler birbirine benzese de birbirine rakip değildir. • ELR kapsamındaki işlerin homojen olmasının beklenmemesi gerekir; ülkenin bir bölgesinde işsizlik varsa ve başka bir bölgesinde yoksa, işsizliğin olduğu bölgede bu program uygulanacaktır. • ELR sistemi aynı zamanda talep yetersizliğinden kaynaklanan yapısal ve dönemsel işsizliğin de ortadan kaldırılması konusunda başarılı olacaktır. • ELR sistemi bölgesel faktörlerden daha az etkilenecek işsizlik sorunun hızlı çözülmesini sağlar. • İş arama dönemini daha yakından takip eden ve daha fazla yardımcı olan bir sistemdir. • Ayrıca ELR sistemi yaklaşımında çalışan sayısı, ekonomide dalgalanmalar meydana geldiğinde otomatik istikrarlandırıcı işlevi kazanabilir.
Kamu Hizmeti Çalışma Programı (PSE) • PSE programının ekonomik kriz sırasında veya kriz çıkmadan hemen önce uygulamaya konulduğunda sosyal refah etkisi çok daha fazla olacaktır. • PSE programının diğer bir faydası da işsizlik maliyetinin topluma adaletsiz biçimde dağılmasını engellemektir. • PSE programının yapısal bir etkisi de vardır. Böylece, toplumsal kalkınma programına daha fazla kaynağın aktarılabilir, işsizliğin eşit şekilde dağılması sorunsalının önüne geçilebilir ve çalışanlar daha nitelikli hale gelebilir. • Hükümetin işveren bir ajans aracılığıyla veya sivil toplum kuruluşlarının çalışmaları sayesinde ya da bu program kapsamında çalışacak	İş Garantisi (JG) Yoluyla Tam İstihdam • Çalışmak isteyen her bir bireyin çalışma hakkı garanti altına alınır. • Ayrıca JG yaklaşımında çalışan sayısı, ekonomide dalgalanmalar meydana geldiğinde otomatik istikrarlandırıcı işlevi kazanabilir. • JG sistemi işsizlik telafisinde herkes için eşit düzeydedir. • Çalışmak isteyen herkese belirlenmiş bir ücret üzerinden ücret ödemesi yapılacaktır. • Önceden belirlenmiş ücret düzeyi özel sektörü etkilemeyecektir. • Amaç işsizliği azaltılması ve iktisadi büyümenin sağlanmasından ziyade daha çok kişinin istihdam edilmesi ve sosyal düzenin daha müreffeh hale gelmesidir.

kişileri kamu otoritesinin sürdürdüğü süreklilik arz eden aktivitelere dâhil ederek bu program tasarlanabilir. • İş garantisi sağlamanın en kısa ve kesin yoludur. • Bu yaklaşımın dezavantajlı noktası ise kaynak aktarılmadan önce sivil toplum kuruluşları veya diğer kâr amacı gütmeyen sosyal yardım kuruluşlarının çalışmalarının ve yönetimlerinin detaylı bir şekilde incelenerek kamu kaynaklarının farklı amaçlarla kullanılmasının engellenmesidir. • Ayrıca PSE sistemi yaklaşımında çalışan sayısı, ekonomide dalgalanmalar meydana geldiğinde otomatik istikrarlandırıcı işlevi kazanabilir. • İş arama dönemini daha yakından takip eden ve daha fazla yardımcı olan bir sistemdir.	• JG kapsamındaki işlerin üretkenliğinin az olması ve bundan dolayı özel sektörün gelecekte kâr getirecek yatırımlar yapma konusunda cesaretini kırabilme ihtimali söz konusu olsa da, yapılan işlerin çevresel açıdan faydalı olması ve gelecek nesillere fayda sağlayacak şekilde sonuçlar doğurması beklenmektedir. • JG kapsamında yaratılacak işler sermaye ekipmanı, girdi veya yönetim becerisi gerektirecek nitelikte işler de değildir. • İş arama dönemini daha yakından takip eden ve daha fazla yardımcı olan bir sistemdir. • JG sistemi işsizlik telafisinde herkes için eşit düzeydedir. • JG kapsamındaki işlerde çalışanlar özel sektör tarafından sağlanan JG dışı tam zamanlı işlerden istediklerini seçebileceklerdir. Böylece özel sektör işveren kesimi, çalışmak isteyen kişilere kısmi zamanlı iş dayatamayacak ve çalışmak isteyenleri tatmin edecek tam zamanlı iş olanakları sunmak zorunda kalacaktır.
--	--

Kaynak; (Gordon, 1997: 826-8; Harvey, 2012: 1-5; Kaboub, 2007: 12; Minsky, 1986: 343; Mitchell, 1998; Mitchell, 2000; Mitchell ve Muysken, 2004; Mitchell ve Watts, 1997; Mosler, 1998: 159-66; Sawyer, 2003: 3-4; Tcherneva, 2006: 9-12; Wray, 1998: 542)

3.3.4. İş Garantisi Yoluyla Tam İstihdam Yaklaşımına Getirilen Eleştiriler

Yukarda açıklanan dört yaklaşımın da ortak noktası iş garantisi sağlayarak istihdam seviyesini artırmaları ve enflasyon ile büyümeye olumlu yönde etkide bulunmalarıdır. Bundan dolayı söz konusu yaklaşımlara getirilen eleştirileri incelerken sadece İş Garantisi (JG) yaklaşımının adı kullanılacak, eleştirilen konu başlığında farklılıklar söz konusu olduğunda o yönetime ilişkin farklılıklar ayrıca yer alacaktır.

Söz konusu yaklaşıma getirilen eleştiriler aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 9. JG Yaklaşımına Getirilen Eleştiriler

1. Eleştiri	İş Garantisi (JG), istihdamı AD'yi canlandırmak yoluyla artırmaktadır, bu nedenle Keynesyen bir MP veya PP'den farklı bir şekilde işlememektedir.
2. Eleştiri	JG istihdamı artırabilir ancak fiyat istikrarını artıramaz, istihdam hala NAIRU modelinin kısıtlarına tabidir.
3. Eleştiri	JG en hafif tabirle 'çukur açıp kapatma' kapsamında değerlendirilebilir. Bu kapsamdaki işler belki işsizliği ortadan kaldırmakta, ancak eksik istihdam sorunu yaratmaktadır.
4. Eleştiri	Son Çare İşveren (ELR) kapsamında getirilen öneriler maalesef programa konjonktürel dalgalanmalar neticesinde katılımın getirdiği lojistik problemlerini göz ardı etmişlerdir.
5. Eleştiri	JG'yi savunanlar kamunun bütçe kısıtından kaynaklanan kamu finansmanı üzerindeki uzun dönemli etkileri ihmal etmişlerdir.
6. Eleştiri	JG'yi savunanlar bu yaklaşımın dış denge hedeflerini ihlal ettiği gerçeğini ihmal etmektedir.

Kaynak: (Mitchell ve Wray, 2004: 2)

Sawyer (2003), JG'nin istihdamı AD'yi artırmak suretiyle artırdığını iddia etmekte ve JG marifetiyle sağlanan bütün faydaların genel kamu harcamalarını artırmak, vergileri düşürmek ya da "helikopterden para atmak" gibi yöntemlerle de başarılabileceğini belirtmektedir.

Özel sektör resesyon dönemlerinde daraldığında işlerini kaybeden işçiler JG çerçevesinde istihdam edilmekte ve genişleme dönemlerinde ise bu işçiler büyüyen özel kesim tarafından iş havuzu yaklaşımındakinden daha iyi ekonomik şartlara sahip olacak şekilde tekrardan istihdam edilmektedir. Böylelikle tampon stok iş havuzunun boyutu özel kesim performansı ile yakından ilişkili olmaktadır. AD'nin yüksek olduğu durumda bahse konu havuzun büyüklüğü görece küçük; talep düşükken ise görece büyük olacaktır. Ancak, talep seviyesi ne olursa olsun JG modeliyle tam istihdam seviyesi her zaman sürdürülmektedir. Bu çerçevede, JG'nin, Sawyer'ın ileri sürdüğü gibi talebi canlandırmak için basit bir para pompalama olayı olmadığı savunulmaktadır. Kamu otoritesinin bizzat yapacağı mali müdahaleler ile JG havuzunun büyüklüğünü değiştirebilecektir.

Mitchell ve Wray, JG'nin ekonomi için salt “para pompalamak²⁷” olmadığını ileri sürmektedir. Modern kapitalist ekonomide işsizliğin Keynesyen bir perspektiften talep seviyesindeki yetersizlikten kaynaklandığını kabul etmekte, ancak bunun için ekonomiye sadece para pompalamanın etkili bir çözüm olmayacağını savunmaktadır. Bunun için de iki argüman ileri sürülmektedir:

(i) Salt ekonomiye para pompalanarak tam istihdam seviyelerine ulaşılmadan çok önce enflasyon bariyerine ulaşılabacaktır.

(ii) İlkiyle ilişkili olarak bu yöntem ekonomide istihdam anlamında doğru bir eşleşmeyle sonuçlanmayacaktır.

Yani para pompalama politikasından sonra varlık akışı toplumdaki varlıklı kesimden JG sayesinde iş bulan kesime doğru olmayacaktır. Zira ekonomiye yapılan para pompalaması genellikle özel yatırım harcamalarını ve savunma endüstrisini canlandırmaktadır. Ayrıca toplumun zengin kesimlerini hedefleyen vergi indirimi ve savunma endüstrisini hedefleyen harcamalarından oluşan destek paketinin çok az yeni iş yaratabildiği belirtilmektedir. Bu tarz politikalar ile kıyaslandığında JG yaklaşımıyla iyi tasarlanmış bir programın AD üzerinde daha az bir etkiyle, daha başarılı olabileceği söylenebilir. Bu çerçevede, eğer ekonomide istem dışı işsizlik durumu söz konusu ise uygun yöntem JG olmalıdır. JG ile bu sorun aşıldıktan sonra özellikle eğitim ve sağlık gibi durgunluk olan sektörlerde talebin canlandırılması yoluna gidilebileceği vurgulanmaktadır (Mitchell ve Wray, 2004; 3-16).

3.4. TTFF ve DİYFF’NİN KAMU FİNANSMANINA BAKIŞI

DİYFF yaklaşımının savunucularının genel kabul görmesinin önündeki en büyük engel kamu finansmanına ilişkin kavramsal yanlışlardır. Ulusal para ve dalgali kur

²⁷ Pump-priming

rejiminde -eğer gönüllü olarak kendisi tercih etmiyorsa- hiçbir ülke, harcama kısıtı altında değildir. Buna örnek vermek gerekirse, ABD Irak savaşı sırasında bütçe açığı ve borç stokuna ilişkin mali göstergeler hükümetin istekleri doğrultusunda yeniden ayarlanmıştır.

Paranın içsel bir değişken olarak belirlendiği DİYFF yaklaşımında; PP, MP ve ikisi arasındaki ilişkiye dair algımız, Lerner'in 'paranın devletin bir yarattığı' olduğu fikrini aynen kabul etmediğimiz takdirde eksik kalacaktır (Lerner, 1947). Harcamalar hükümetlerin kendi yükümlülüğü olarak kabul edildiğinde, teknik anlamda hükümetin önünde herhangi bir harcama kısıtı da bulunmamaktadır (Woodford, 1998). Bundan dolayı Bernanke, devletin elinde özel ajanların sahip olmadığı bir imkân olduğunu savunur.

TTFF yaklaşımına göre tasarruflar her zaman yatırımın önüne geçer ve kamu açıkları tasarrufları temizleyerek talep açığını kapatır. Bunlar ex-post ilişkiler olsa da, açığa dayalı harcamalar tam istihdam durumunda bile tasarrufların harcanması gerektiğini savunan görüşün aksine yeni tasarruflar yaratmaktadır. Hanehalkı daha sonra bu tasarrufları nasıl değerlendireceğine karar verecektir. Eğer hanehalkı bu tasarrufları nakit olarak tutmak istemezse, faiz getiren alternatiflere yönelir ve kamu borcu artışı sayesinde söz konusu nakitler piyasadan absorbe edilir. Bu şekilde bir tasarruf emiliminin gerçekleşmesi için faiz oranının uyumunun sağlanması gerekmektedir. Burada hem TTFF hem de DİYFF yaklaşımları üç sektörlü denge özdeşliğini kabul etmektedir, ancak aralarındaki farklılık kamu harcamalarının yorumlanmasından kaynaklanır. İki yaklaşım için de, RET sadece ex-post bir hesaplama ilişkisini yansıtmaktadır ve bütçe açıklarının özel sektör aktiviteleri üzerine etkisi hakkında herhangi bir şey söylememektedir (Tcherneva, 2008: 37).

YEU modelinin, TTFF'nin ve DİYFF'nin ortak noktası denge durumunda borcun eninde sonunda birinin elinde kalacak olmasını öngörmeleridir. Aralarındaki farklılık ise, YEU'nun aksine, Post-Keynesyenlerin hükümetin bütçe açığı vererek yaptığı

harcamalardan nihai tüketicilerin nasıl etkilendiği konusunda herhangi bir şey söylememesidir. Ayrıca hükümetin borçları karşılığında piyasaya ödediği para aslında bir enjeksiyondur ve bu durum yüksek borçlu²⁸ olmayan ülkelere refah etkisi meydana getirebilir (Bell-Kelton ve Ballinger, 2005: 141).

3.4.1. Neo-Chartalistlerin Kamu Finansmanı Anlayışı

Neo-Chartalizm, vergi toplamının amacının harcamaları finanse etmek değil, kamu otoritesi tarafından sağlanan paraya talep oluşturmak olduğunu savunmaktadır. Neo-Chartalist görüş devletin keyfi para basma becerisi olduğunu ve bunu bütçe fazlası vererek dolaşımdan geri çekeceğini taahhüt etmeksizin yapabileceği konusunda piyasadaki aktörlerden hiçbirinin şüphesi bulunmadığını savunmaktadır. Piyasa ajanları bu tip yeni kamu yükümlülüklerinin belirli bir sınırı aşıp aşmadığını göz önünde bulundurmaz. Her ajan böyle bir devlet kâğıdını kabul etme koşulları hakkında, söz konusu varlığın beklenen getirisine göre bireysel kararlar verir (Woodford, 2001: 32-3). Kamu kaynaklı para sağlanması, toplumun karşı karşıya kaldığı vergi gibi karşılıksız zorunlulukların ortadan kaldırılmasının bir yoludur ve özel sektörün olmasını istediği net bir tasarruf kaynağıdır. Net finansal varlıkların biriktirilmesi Post-Keynesyen geleneğe göre işsizliğe yol açar, bu nedenle Neo-Chartalistler, kamunun kendi yükümlülüklerinin arzını kısıtlamasının bir gereklilik olmadığını, aksine bunları işsizlikle mücadeleye uygun şekilde arz edebileceğini savunur. Fakat burada kamunun, özel sektöre para sağlayacağı değiş-tokuş şartlarını belirleme zorunluluğu vardır. Yani Neo-Chartalistler, devlet kâğıdını hangi koşullarda kabul edeceklerini söyleyenin özel sektör olmadığını, para sağlayıcı tekelin, yükümlülüklerini, harcama ya da borç vermelerin enflasyona yol

²⁸ Analizde Maastricht kriterlerine göre % 60 borç oranını geçen ülkeler yüksek borçlu olarak kabul edilmiştir.

açmayacağını garanti ederek, ne şekilde dağıtacağına karar vereceğini öne sürmektedirler (Tcherneva, 2008).

3.4.2. İş Garantisinin Bütçe Kısıtı Bakımından Değerlendirilmesi

JG'nin genellikle uzun vadede bütçe ve dış ticaret dengesi üzerinde yaratacağı etkiler nedeniyle sürdürülemez olacağı konusunda eleştirilmektedir. Bu eleştirilere Mitchell ve Wray, dalgalı kur rejimi uygulandığı sürece hükümlan bir devletin bütçesi için sürdürülemezlik sorununun geçerli olamayacağını ve JG programının tamamen bütçe açığıyla finanse edilebileceğini ileri sürmektedir. Ayrıca bütçe açığının içsel bir biçimde kamu-dışı sektörün harcama eğilimi tarafından belirlendiğini ve bu nedenle bütçe açığının döngü karşıtı bir biçimde hareket ettiğini savunmaktadır. (Mitchell ve Wray, 2004).

Ekonomi yavaşladıkça JG havuzu büyüyecek ve bütçe açık vermeye başlayacak, diğer taraftan ekonominin genişlediği durumlarda da JG hatırı sayılır bir büyüklükte olacak ve bütçe fazlasıyla birlikte söz konusu olacaktır. Dolayısıyla bütçe açığı döngüsel bir biçimde ekonomideki dalgalanmalarla ortaya çıkacaktır; JG hiçbir şekilde bütçe açığıyla finansman zorunluluğu getirmemektedir. Kamu harcamalarının finanse edilebilmesi için devletin bono ihracı yapması gerekmektedir. Ancak, Mitchell ve Wray bono ihracının fonksiyonunun kamu harcamalarını finanse etmek olmadığını ve esasen MB'lere kısa dönem faiz oranlarını kontrol etmek için bir araç sunduğunu savunmaktadır. Dolayısıyla bu hususun finansmanla ilişkili olmadığını daha ziyade PP'nin bir parçası olduğunu ileri sürmektedir (Mitchell ve Wray, 2004; Sawyer, 2003).

3.5. ÜCRET-YANLI BÜYÜME MODELİ

Anaakım Stolper-Samuelson modeli, ticaretin serbestleşmesinden sonra faktör fiyatlarının ülkeler arasında eşitleneceği ve ülkeler arasındaki ticaret akımlarının

GOÜ'lerde ücret payını pozitif etkileyeceğini ileri sürmektedir. Ancak bu öngörü gerçekleşmemiştir (Stolper ve Samuelson, 1941: 58-73).

AD seviyesindeki veya tüketim açığındaki boşluk neoklasiklere göre uzun dönem büyümeyle ilgili bir meseledir ve işgücü miktarı ve üretkenlik düzeyi gibi arz yanlı faktörler tarafından belirlenir. Neoklasik modelde firmalar tam rekabet şartlarında, ya da ona yakın saf rekabet şartlarında olduğu için reel ücretlerde meydana gelen artışlar çıktı seviyesinin ve istihdamın azalmasına yol açar. Bunun gerekçesi de azalan getiri ve kâr maksimizasyonu varsayımdır. Sabit fiyatlar ve yüksek marjinal maliyetler, firmaların amacı kâr maksimizasyonu olduğu için, sonuçta üretimi kısımlarına ve istihdamı azalmalarına yol açar. Burada azalan getiri varsayımı terkedilirse ücret-yanlı büyüme için kapı aralanmış olur (Lavoie ve Stockhammer, 2012: 8). Yapılan birçok deneysel çalışmada firmaların tam kapasiteye ulaşmak için sabit marjinal maliyetler ve azalan birim maliyetlerle karşılaştığını ortaya koymaktadır (Blinder, vd., 1998). Bundan dolayı firmalar eğer tam kapasiteye ulaşmak için çabalarsa azalan getiri ile karşılaşmayacaklar ve herhangi bir fiyat seviyesinde üretimlerini kısıtlamak zorunda kalmayacaklardır. Azalan birim maliyetler ile daha fazla çıktı üretilerek satıldığında, birim çıktı başına daha fazla kâr elde edilecek; firmalar azalan verimler nedeniyle üretim ve istihdamı kısımak zorunda kalmayacaklardır. Burada temel sınırlama AD'nin yetersiz olmasıdır ve fakat bu da artan reel ücretler sayesinde telafi edilebilecektir (Lavoie ve Stockhammer, 2012: 8). Reel ücretlerde meydana gelen artış, ulusal gelir içindeki ücret payının artmasına ve firmaların kâr marjlarının azalmasına yol açacaktır. Ücret-yanlı büyüme politikasında uzun dönemli büyüme ücretler üzerinden, talep yanlı ve yeniden dağıtımla gelir dağılımını daha dengeli hale getirerek sürdürülebilir hale dönüştürmesi hedeflenmiştir.

İlk olarak Robert Rowthorn (1981: 3-48) daha sonra da R. Chunder Dutt'un (1984: 25-39) yaptığı analizlerde ücret oranlarında meydana gelen düşüşün AD üzerinde meydana getirdiği etkiyi, ulusal geliri oluşturan kalemlerden tüketim, yatırım ve net

ihracatın gelir dağılımındaki değişime gösterdikleri tepkinin göreceli büyüklüğüne bağlı olduğu tespit edilmiştir. Bu doğrultuda toplam etki eğer negatif ise talep rejimini ücret-yanlı, pozitif ise kâr-yanlı olarak nitelemektedirler. Neo-Kaleckiye modelin daha genelleştirilmiş hali olan Bhaduri ve Marglin modeli ile ülkelerin ücret-yanlı mı kâr-yanlı mı olduğunun ölçümü yapılmıştır. Özlem Onaran ise Bhaduri ve Marglin'in modelini geliştirerek kendi analizini meydana getirmiştir. Bu analizlerde ücret payındaki düşüklüğün tüketim üzerindeki negatif etkisi ile yatırım ve net ihracat üzerindeki pozitif etkisi mutlak değer açısından hesaplanması için bazı denklemsel açıklamalara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu durumu tek ülkeli bir modelde ele alırsak; tüketim (C), yatırım (I) hükümet harcamaları (G) ve net ihracat (NX) toplam hasılanın (Y) bir fonksiyonu olarak alınacak, kâr payı (π), faiz oranı veya döviz kuru gibi diğer dışsal değişkenlerin (z) ile ifade edildiği modelde AD şu şekilde ifade edilebilir.

$$Y = C(Y, \pi) + I(Y, \pi, z_1) + G(Y, z_G) + NX(Y, \pi, z_{NX}) \quad (1)$$

Tüketim kâr oranının negatif bir fonksiyondur. Diğer her şeyin eşit olduğu varsayılırsa yüksek bir kârlılık payı gelecekteki kâr oranlarının yüksek olacağı beklentisini ve kredi bulmanın kolay olduğunu yansıtmaktadır. İhracat göreceli fiyatlara, ithalat birim işgücü maliyetine bağlıdır. Birim işgücü maliyeti ise ücret payıyla (yani $(1-\pi)$) yakından ilişkili olan reel birim işgücü maliyetinin fiyat deflatörü ile çarpılmış halidir. Kâr payındaki değişimin yurt içi hasıla üzerinde uluslararası ticaret kanalı vasıtasıyla etkisi, ülke ekonomisinin dışa açıklığının yanı sıra ihracat esnekliği ve ithalat fiyatlarına da bağlıdır. Englebert Stockhammer ve Özlem Onaran'a (2012: 6) göre sadece dünyaya açık olan küçük ülke durumunda net ihracat tüm sonucu etkileyecek büyük bir etkiye sahip olabilir. Diğer bir ifadeyle net ihracatta meydana gelen değişimin yurtiçi hasılanın dağıtımını etkilemesi büyük ülke durumunda göreceli olarak daha az olacaktır.

Bu açıklamalar doğrultusunda tek ülkeli modelde kâr payında meydana gelen değişikliğin GSYİH üzerindeki etkisi şu şekilde ifade edilebilir;

$$\frac{dY^*}{d\pi} = 1 - \frac{\left(\frac{\delta C}{\delta \pi} + \frac{\delta I}{\delta \pi} + \frac{\delta NX}{\delta \pi}\right)}{\left(\frac{\delta C}{\delta Y} + \frac{\delta I}{\delta Y} + \frac{\delta NX}{\delta Y} + \frac{\delta G}{\delta Y}\right)}$$

(2)

İkinci denklemde yer alan $1/\left(1 - \left(\frac{\delta C}{\delta Y} + \frac{\delta I}{\delta Y} + \frac{\delta NX}{\delta Y} + \frac{\delta G}{\delta Y}\right)\right)$ ifadesi standart

bir çarpandır ve modelde pozitif olduğu kabul edilmektedir. Kâr payında meydana gelen değişikliğin GSYİH üzerindeki etkisi AD'nin belirleyicisi olan kalemlerde meydana

gelen değişikliklerin kısmi etkilerinin toplamını yansıtan $\left(\frac{\delta C}{\delta \pi} + \frac{\delta I}{\delta \pi} + \frac{\delta NX}{\delta \pi}\right)$

ifadesinin sonucunun işaretine bağlıdır. İkinci denklemin üst kısmında yer alan her bir

kesir, kâr payında meydana gelen değişimin kesrin payındaki AD kaleminde meydana

getirdiği etkiyi yansıtmaktadır. Yani belirli bir gelir seviyesindeki gelir dağılımında

meydana gelen değişimin özel talepte meydana getirdiği değişmeyi yansıtmaktadır.

Tüketimin artması kâr-yanlı büyümeye negatif etkide bulunurken yatırım ve ihracatın

artması ise pozitif etkiye sahip olacaktır. Bu değişkenlerin kısmi etkilerinin toplanması

sonucunda ortaya çıkan değer negatif (yani $\frac{\delta C}{\delta \pi}$ nin negatif etkisi $\left(\frac{\delta I}{\delta \pi} + \frac{\delta NX}{\delta \pi}\right)$

toplamının pozitif etkisinden büyük olduğu durum) ise, $\frac{dY^*}{d\pi} < 0$ olacak ve talep rejimi

ücret-yanlı olarak adlandırılacaktır. Aynı şekilde $\frac{dY^*}{d\pi} > 0$ ise talep rejimi kâr-yanlı

olarak adlandırılacaktır (Stockhammer ve Onaran, 2012: 5-6).

3.5.1. Ücret-Yanlı Büyüme Modelinin Değerlendirmesi

Ücret-yanlı büyüme özünde Kaleckiye geleneğe²⁹ dayanmakta ve bu geleneğe göre ücret oranlarının ekonomi içindeki payının yüksek olması makroekonomik açıdan genişletici etkiye sahip olmaktadır. Kalecki modelinde ücret oranlarında artış olduğu zaman efektif talepte de muğlak da olsa artış meydana gelebilmektedir (Kalecki, 1971). Neoliberal politikaların baskın olarak uygulandığı 1980 sonrası dönemde ücret oranları - özellikle GOÜ'lerde- diğer gelir kaynaklarına göre giderek gerilemiş, borç-yanlı büyüme ve kâr-yanlı büyüme eğilimleri de giderek artış göstermiştir (IMF, 2007; ILO, 2008).

Anaakım iktisadın ücretlere bakış açısı bundan önceki bölümlerde belirtildiği gibi tek yönlü ve maliyet odaklıdır. Rekabetçiliğin ve kârlılığın artırılması için azaltılması gereken, diğer maliyet unsurlarından bir farkı olmayan ve insan faktörünün gözetilmediği bir unsurdur. Bu bakış açısına alternatif olarak yukarıda belirtildiği gibi önceleri Kaleckiye model ve devamında Post-Keynesyen modelin ücrete bakış açısı maliyet unsuru olması ve AD'nin kaynaklarından birisi olması bakımından iki yönlüdür. Post-Keynesyen model ilave olarak ücretlerdeki düşmenin yol açtığı ücretler toplamının ulusal gelir içindeki payının düşmesinin yurt içi AD'yi de düşüreceğini, çünkü ücret geliri elde eden kesimin marjinal tüketim eğiminin kâr geliri elde eden kesiminkinden daha yüksek olduğunu savunmaktadır. Bu durumu daha net ortaya koyabilmek için AD'yi oluşturan diğer unsurlar olan yatırım, hükümet harcamaları ve net ihracat ile birlikte ele alıp yeniden bir değerlendirme yapmak gerekir (Stockhammer ve Onaran, 2012: 3-5).

Post-Keynesyen görüş, ücret-yanlı veya kâr-yanlı büyüme politikalarından hangisinin bir ülke için uygun olduğunun tespitinde, o ülkenin kendi parametreleri üzerine yapılacak ampirik çalışmalar neticesinin önemli olduğunu ifade eder. Bu doğrultuda bir ülkenin analiz yapmadan kâr-yanlı büyüme politikasını benimsemesi ve

²⁹ Kaleckiye gelenek Cambridge Üniversitesindeki Robinson, Kaldor, Kalecki ve Goodwin gibi Post-Keynesyen iktisatçılara dayanmaktadır. Bu iktisatçılar 1978 yılında ilk olarak Gordon tarafından yapılan çalışmalardan ilham almışlardır (Palley, 1999).

bunun için ücretleri aşağı yönde baskılaması (yani ücret seviyesi üzerinden rekabete girişilmesi) doğru sonuç vermeyecektir. Bunun nedenlerinin en başında ihracata dayalı büyümenin dış talebe bağlı olması nedeniyle bir doğal sınırı tabi olması gelmektedir. Yani dış talepteki büyüklük miktarı iç talepteki daralmayı dengeleyecek miktarda ise kâr-yanlı büyüme durumu söz konusu olabilir (2012: 14-6).

Tablo 10. Ücret-Yanlı Büyüme Modelinin Hedefleri ve İlgilendiği Konular

İlgilendiği Konular	Hedefler
Büyüme modeli	Tam istihdama dayalı büyüme modeli kurmayı amaçlar.
AD’de Kalıcı Artış	Ücret artışının desteklenmesiyle; • Tüketim artışı • Tüketim artışı sayesinde yatırım artışının hızlanması, • Yatırımlarla birlikte üretkenliğin artması • Üretkenlik artışının da teknolojinin gelişimine etki etmesiyle AD’nin arttırması hedeflenmiştir.
Çalışma Hayatı	Ücret-yanlı büyümenin sağlanabilmesi için sendikaların ve toplu pazarlık kurumlarının güçlendirilmesi gerekmektedir.
Finansal Süreklilik	Finansal spekülasyonların azaltılmasına ve uzun dönemde hissedarların yönetime katılarak finans piyasasında geniş etkilere sahip olmasına yönelik önlemler hedeflemektedir.
Finans Piyasasının Düzenlenmesi	• Finansal sektörün kurallara bağlanması, • Banka bonuslarına kısıtlama, • Finansal maliyet vergisinin konulması, • Döngü karşıtı kredi yönetim politikası, • Vergi cennetlerinin gizliliğinin ortadan kaldırılması, • Gölge bankacılık endüstrisinin düzenlenmesi tavsiye edilmektedir.
Tam İstihdam	Ekolojik kısıtları da gözeterek tam istihdamın sağlanması hedeflenmektedir.
Çalışma Süreleri	Uzun vadede toplam çalışma saatlerinin azaltılması hedeflenmektedir.
Vergi Sistemi	Vergilendirmenin katma değer üzerinden değil yenilenemeyen kaynaklar üzerinden yapılması hedeflenmektedir.

Kaynak: Bu tablo Stockhammer ve Onaran’dan (2012: 16-7) faydalınalarak hazırlanmıştır.

3.5.2. Ücret Payının Azalma Nedenleri ve Toplam Talebe Etkisi

Ücret oranlarının düşmesi dönemsel olarak gelir dağılımının da bozulmaya başladığı zaman dilimlerine isabet etmektedir. Gelir dağılımının bozulmasını ücret oranlarında meydana gelen düşüşün sonucu olduğunu varsayarsak, bu sonucun ortaya çıkmasına; neoklasik teoriye göre teknolojide meydana gelen değişme, ticaretteki ve finansdaki küreselleşme, anaakım dışındaki (heterodoks) iktisatçılara göre finansallaşma, refah devletinin sağlanması için yapılan harcamaların kısıtlanması ve dış dünyaya açıklık, demografik değişiklikler, eğitim, kurumsal nedenler (işgücü piyasalarının esnekleşmesi) neden olmaktadır (Jayadev, 2007: 423-33).

Bu dönüşümü tarihsel olarak ele aldığımızda, 1973 yılından sonra Glyn'in ifadesiyle 'endüstriden kaçış' (ulusal ekonomide endüstri üretimi yerine bankacılık, sigortacılık, finansman vb. gibi hizmet sektörlerine yönelme) başlamış ve endüstri üretimindeki çalışan oranı ABD ve AB'de giderek azalmıştır. Nitelikli işgücüne olan talep 1979'dan sonra artarken, niteliksiz işgücüne olan talep azalmış, niteliksiz işgücü ücretlerinde azalma meydana gelmiş ve işsizlik artmıştır. Glyn, bu alanda yaptığı hesaplamalarda OECD ülkelerinde 25-64 yaş arası nitelikli işgücünün % 84'ünün iş bulunduğunu; niteliksiz işgücünde ise bu oranın % 57 olduğunu ileri sürmektedir. Ayrıca erkeklerin niteliksiz işlerdeki işsizlik oranı ABD ve AB'de artarken kadınların çalışma oranları artmıştır (Glyn, 2006: 107-8). Bu değişimin sebepleri; teknolojik gelişmelerin nitelikli işgücüne talebi artırması, niteliksiz işgücü talebinin düşük ücretle çalışan Asya ülkelerinden karşılanması ve nitelikli işgücü talep eden sektörlerin payının giderek arttığı süreçte niteliksiz işgücü talep eden sektörlerin payının azalmasıdır.

Krugman'ın analizinde nitelikli işgücünün ücreti ile nitelikli olmayan işgücünün ücreti arasındaki farkın MNC'lerin yaygınlaşmasından sonra iyice arttığı, uluslararası ticaretin ücretlerin içindeki ücret farklılığını ve ülkeler arasındaki nitelikli işgücü ücretleri arasında da –öngörülenin aksine- ücret farkını artırdığı sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca bu

durum nitelikli olmayan işgücü işsizliğinin de artışına neden olmuştur (Krugman, 1995: 327-32).

Anaakım iktisat ücretleri sadece maliyet unsuru olarak gördüğünden maliyetlerdeki kısıntı oranı ne kadar yüksekse ihracattaki rekabet gücü ve bu vasıtaıyla yatırımlardaki artış o kadar fazla olacaktır.

3.5.3. Neoliberal Büyüme Politikasının Eleştirisi

Laissez-faire ekonomisi 1980 sonrasında başta finans sektörü olmak üzere birçok sektörde yüksek kârların elde edilmesini sağlamıştır. Reel sektör kârları bu süreçte azalmış kaynaklar daha fazla finans sektörüne kaymıştır. Kısa vadede yüksek kâr elde etme hedefi uzun vadeli ve sürekli ama daha düşük kâr elde etme hedefinin yerine geçmiştir. Böylece yüksek kârlılık-yüksek yatırım arasında korelasyon ortadan kalmıştır ve yüksek kâr oranlarına rağmen bu kârlar yatırımlara yönelmemiş istihdamı ve büyüme yeterince arttırmamıştır (Onaran, 2009a).

Neoliberalizm mevcut ekonomik sorunların çözümü için işgücü piyasasını kuralsızlaştırma, sendikaların pazarlık gücünü zayıflatma ve ücret gelirlerinin ulusal gelir içerisindeki payını azaltma yoluna gitmiştir. Bunun yanında neoliberal düşünce saf rekabet yaratılması için PP ve MP uygulanılmamasını ve ancak böyle etkinlik ve büyümenin artacağını savunmuştur. (2009a: 3). Finansallaşma ve borca-dayalı tüketim sadece kısa vadeli çözüm üretebilmektedir. Ayrıca ücret kısıntılarının yol açtığı bütçe kesintileri ve kamu borç stoku azaltma önlemleri kriz sonrası yenilenme çabalarını zayıflatan etmenlerdir. Neoliberal görüş 1980 sonrasında kişisel borçlanmanın artırılmasına dayalı tüketim artışını ve ihracata dayalı üretim önderliğinde kâr-yanlı büyümeyi teşvik etmiştir. İhracata dayalı büyümeyi kâr-yanlı politika amacıyla birlikte düşünmek gerekmektedir.

Ulusal gelirin yeniden dağıtılması noktasında bu politika önerilerinin anlamı kaynakların ücret elde eden ve diğer düşük gelirli kesimin elinden kâr elde eden kesime doğru geçmesini ve bunun yol açtığı AD daralmasını da borçlanma ile kapatmayı hedeflemektedir. Bu dağıtım politikasını işgücü ve finans piyasalarının düzensizleştirilmesi ve özelleştirmeler ile takviye ederek 2008 ekonomik krizinin oluşması yolundaki taşlar döşenmiştir. İhracat-yanlı büyüme dış talebe bağlı olduğu için dışsal faktörler tarafından kısıtlanma ihtimali vardır. İhracat-yanlı büyüyen ülke cari açık da veriyorsa dövizde meydana gelecek bir krizden daha fazla etkilenir çünkü ihracat-yanlı büyüme krizi dış sebeplere yüklemektedir. İlaveten finansallaşma ve ihracat-yanlı büyüme sonrasında kârlılık ilgili sektörlerde artmıştır ancak bu artış yatırımlara ciddi anlamda yansımamıştır ve sonuçta yaratıcılığı azaltan bir kısır döngüye neden olarak krizin sebeplerinden biri olmuştur (Lavoie ve Stockhammer, 2012; van Treeck, 2010).

AGÜ'ler için ihracat-yanlı büyüme politikası beraberinde MB'ler nezdinde döviz rezervi biriktirmeyi de mecburi kılmıştır. Rezerv biriktirme stratejisi ihracat-yanlı büyüme ve 1980 sonrası finansal serbesti ile birlikte düşünülmelidir. 2000 sonrasında GOÜ'lerde uluslararası sermaye akımlarında yaşanabilecek ani tersine dönüşlerden korumak amacıyla tutulan bu rezervler aynı zamanda bu ülkelerin küresel finans piyasalarına katılmalarına imkân tanır. Ancak bu stratejinin GOÜ'lere olumsuz etkileri de olacağını belirten Rodrik, 2000 sonrası dönemde rezerv biriktiren GOÜ'lerde kısa vadeli dış borç oranının giderek arttığını ve bu nedenle katlanılan maliyetin rezerv elde tutmayla sağlanacak faydadan daha fazla olacağını tespit etmiştir (Rodrik, 2006: 253-66).

İhracat-yanlı büyümenin olumsuz sonuçlarına bakarak ekonomi için zararlıdır gibi bir sonuç çıkarmak yanlıştır. Burada eleştirilen husus ihracat-yanlı büyüme nedeniyle elde edilen gelirin dağıtımında çıkan dengesizliktir. Bu dengesizlik yüksek ve düşük gelirli kesim arasındaki uçurumu daha da arttırdığı için AD'yi toplamda olumsuz etkilemektedir ve bu etkileri yeniden dağıtım politikalarıyla düşük ve orta gelir

düzeyindeki hanehalkına yapılan destekle ancak azaltabilir ve AD daha dengeli hale getirilebilir (van Treeck ve Sturn, 2012: 31). Palley bir adım daha ileri gidip eğer ihracat-yanlı büyümenin AD’de yol açtığı dengesizlik olmasa talep açığının zaman içerisinde kendi kendisine kapanacağını iddia etmektedir (Palley, 2002: 9).

Hanehalkı kesimin borçlanmaya dayalı olarak yapacakları tüketim AD’yi belli bir seviyeye kadar arttıracaktır ve devamında yüksek borç/gelir oranı Palley’in ifadesiyle AD’ye ‘fren mekanizması’ yapacak ve tüketimin kısılmasına neden olacaktır. Ücret ve fiyatlarda düşme meydana geldiği zaman yüksek borç yükünün AD’yi frenlemesi durumu daha da artacaktır (Palley, 1999). Burada hangi seviye borç/gelir oranının aşılması halinde tüketiminin azalacağını ölçümü varlık veya mülkiyet fiyatı artışına ve kredi genişleme mekanizmasına bağlı olduğu için zordur ve ülkeler arasında farklılık göstermektedir. Stockhammer borç-yanlı ve ihracat-yanlı büyüyen ekonomiler ile iç talebe ve az da olsa ihracat-yanlı büyüyen ekonomileri kıyaslamıştır. Çalışmada iç talep rejimine bağlı büyüyen ekonomilerin net ihracattan kaynaklı olumsuz büyümeye maruz kalsa da genel olarak hanehalkı kesimi borç krizi ile karşılaşmamaktadır (Stockhammer, 2012; van Treeck ve Sturn, 2012). Bu süreç kredi promosyon politikalarıyla doğrudan, finansal sektörün kuralsızlaştırılması vasıtasıyla dolaylı olarak, hükümetlerin kontrolünde kolaylaştırılmıştır (Stockhammer, 2010: 5). Raghuram Rajan (2010), hükümetlerin özellikle düşük gelirliyle plan ve program çerçevesinde olmadan kredi verilerek krizin önünün açıldığını, sonra da krizin derinleşmesi sürecinde orta gelir düzeyindeki bireylere kredi verilerek onların endişelerini giderilmeye çalışıldığını vurgular. ABD’deki orta gelir seviyesindeki hanehalkına verilen ev kredileri bu kapsamda değerlendirilebilir. Ancak bu gidişatın ne zaman ki kolay kredi verilmesinin önünü kesen bir hükümetin, aşırı kâr elde etmeyi güdüleyen, rekabetçi ve ahlaki değerleri olmayan bir finansal sektörle karşı karşıya kalırsa bu anlaşmazlıktan krizin ‘hata temellerinin’ doğacağını ileri sürmüştür ve bu tespiti literatüre Rajan Hipotezi olarak geçmiştir.

Rajan'ın hipotezi başta ABD olmak üzere birçok ülkede gelir dağılımı eşitsizliğinin ekonomik krize sebebiyet vermesi ve sürdürülebilir büyümenin önünü kesmesi noktasındaki tartışmaları başlatmıştır. Ancak Rajan, sadece popülist müdahaleleri eleştirdiği ve eşitsizliğin AD üzerinde yarattığı talep açığına değinmediği için Palley tarafından eleştirilmiştir (Hein ve Mundt, 2012; Palley, 2012).

Borç-yanlı tüketim ile desteklenen AD doğrultusunda malların fiyatlarında yurt içinde artış meydana gelmekte ve enflasyona neden olmaktadır. MB'ler de bu süreçte faiz oranlarında artışa giderek onların tüketim ve borç alma isteklerini baltalamaya çabalamaktadır. Ancak özellikle yurtdışından alınabilen düşük fiyatlı mallar sayesinde tüketimi devam ettiren hanehalkı ödemeler dengesinde bozulmaya da neden olmaktadır. Rajan borç-yanlı büyümenin yol açtığı ödemeler dengesi bozulmalarının da 2008 ekonomik krizinin esas nedenlerinden biri olduğunu belirtmektedir (Rajan, 2010: 9; van Treeck, 2010: 3).

Özetle ücret-yanlı büyüme modelinde ücretlilerin marjinal tüketim eğilimi kâr elde edenlerden daha fazla iken kâr-yanlı büyüme modeli iki kesimin marjinal tüketim eğilimi arasında ufak farklılıklar görmektedir. Ücret-yanlı büyümede yatırımın kârlılığa duyarlılığı yüksektir ancak kâr yanlı büyümede yatırımın kârlılığa duyarlılığı düşüktür. Açık bir ekonomide, yüksek net ihracat kazancı fiyat esnekliği/ithalat kazancı gelir esnekliği durumunda kâr yanlı büyüme; göreceli olarak kapalı bir ekonomide, düşük net ihracat kazancı fiyat esnekliği/ithalat kazancı gelir esnekliği durumunda ücret-yanlı büyüme yönünde AD rejimi belirlenir (Hein ve Mundt, 2012: 14; Onaran, 2009b: 4).

SONUÇ

1970'lerin sonundan itibaren GOÜ ve GÜ'ler ithal ikameci endüstrileşme stratejisinden ihracata yönelik büyüme stratejisine geçiş yapmıştır. 1980 sonrasında IMF ve DB tarafından da savunulan ortodoks yapısal uyum programlarına uygun yeni büyüme stratejisi doğrultusunda ülkeler küresel ekonomiye entegre edilmiş, efektif talebin kaynağı iç talepten uluslararası talebe kaydırılmaya çalışılmış ve bunda başarılı olunmuştur. Bu süreçte sermayenin milli gelirden aldığı payı artıran gelir politikaları uygulanmış, işgücü piyasasını esnekletiren düzenlemeler getirilmiş, küresel piyasalara açıklık ve ihracat-yanlı birikim esas alınan politika uygulamaları arasında yer almıştır. Söz konusu yapısal uyum politikalarında MP'nin ihtiyari olarak uygulanmasına karşı çıkılarak bu durumun bütçe açıklarını arttıracığı, dışlama etkisi nedeniyle genişletici etkisinin az olacağı veya hiç olmayacağı savunulmuştur.

Klasik Keynesyen iktisadın aksine neoklasik iktisat yazınında PP'ye, MP'den daha fazla önem verilmiştir. Neoklasik iktisatçıların geliştirdiği YEU modelinde tam istihdam hedefinden vazgeçilmiş ve toplumun tüm kesimlerine benzer ölçüde yansıyacak nitelikte iktisadi büyüme kaygısı güdülmemiştir. Bu anlayışın doğal sonucu olarak da ücret payları giderek azalmış, çalışanların satın alma gücünde gerileme omuştur. YEU modeliyle daha çok kâr-yanlı ve ihracata dayalı büyüme politikası uygulanmış ve bu doğrultuda gelir dağılımı eşitsizliği kâr geliri elde eden kesimin lehine, ücret geliri elde eden kesimin aleyhine değişmiştir.

Neoliberal politikalar firmaların çıkarlarını temsil eder; koordineli politika uygulanmasını engeller ve piyasa etkinliği ile enflasyon karşıtı hedefinin arkasına saklanarak talebi yönetmeye çalışır. Ayrıca akademisyenlerden MB'lere, bütün neoklasik iktisatçılar hep birlikte sıkı PP ve MP'nin gerekliliğini savunurlar. Ancak esas gerekli

olan politika uluslararası koordineli bir şekilde -kemer sıkma politikalarının aksine- genişletici politika uygulamaktır (Onaran ve Stockhammer, 2005a).

Neoklasik iktisat MP'nin AD'ye olumlu etkilerini göz ardı etmektedir. Devletin istikrarla ilgili yüklenebileceği tek rol mali araçlar vasıtasıyla borç şoklarını dengelemektir. Bu noktada otomatik istikrarlandırıcılar iradi politikalara tercih edilmektedir, zira bunlar açıktır ve borç yükünü arttırmamaktadır (Tcherneva, 2008). Ancak aslında doğru tasarlanmış MP vasıtasıyla, hem tam istihdam hedefine ulaşmak için hem de AD'nin esas taşıyıcı unsuru olarak nitelendirilen orta ve düşük gelirli kesimin daha fazla desteklenmesi sağlanarak iktisadi büyümeye yardımcı olunabilir. Ücret geliri elde eden kesimin elde ettiği gelirin büyük bir kısmını tüketecek olması ve bu tüketimin borçlanma ile finansmanı değil de ücret gelirlerindeki artış ile finansmanı sürdürülebilir büyümeyi sağlayan en önemli etkenlerden biri olacaktır.

Kâr geliri elde eden kesim ile özellikle finansal kaynaklardan gelir elde eden kesimin yanında olan ve onları destekleyen politikalara imza atan neoklasik teorinin ve politikanın aksine, kâr ve rant geliri elde eden kesimlerin kontrolü de sağlanmalıdır. Finansal serbestliğin ve deregülasyonun sınırları çizilmeli ve 2008 ekonomik krizine yol açan tezgâh altı ipotek piyasaları³⁰ üzerinden manüplasyon yapılarak çıkarılan ve tüm dünyaya yayılan krizin nedenleri ve bu sürece yol açan neoklasik politikalar doğru şekilde ele alınmalıdır. Bunu yapmak için de neoklasik anlayışın krize yol açan ancak adeta bir 'iman' gibi algılandığı için asla sorgulanmayan politika uygulamalarının (MP'den uzak durma, tam istihdam hedefinden uzaklaşma, dünya ve yurtiçi pazarlarında ücret üzerinden maliyet kısma ve rekabet etme, birincil fazla vermeyi hedefleyen bütçe politikaları ve sadece daha fazla ihracat yapmaya odaklanan -AD'nin diğer parçalarını dikkate almayan- AD anlayışı, MB'lerin kendilerini rezerv biriktirmek zorunda hissetmesi) sorgulanması

³⁰ Subprime mortgage market

gerekmektedir. Bu politikalar özellikle 1980 sonrasında tüm dünya ülkelerine IMF ve DB tarafından ayırım yapılmaksızın tavsiye edilmiş, hiç sorgulanmadan uygulatılmak istenmiş ve uygulatma konusunda başarılı olunmuştur.

2008 ekonomik krizi ekonomi politikasındaki ön kabullere dayalı yaygın inançların sorgulanmasını ve mevcut tehlikeleri ve kısıtlamaları görmemizi sağlamıştır. Bu ön kabullerin aksine daha esnek işgücü piyasasının sağlanması, ücretlerde artışa gidilmesi, iş kanunlarının çalışanlar lehine düzeltilmesi, daha istikrarlı, üretken ve dinamik bir ekonominin kurulmasını sağlayacaktır (Lavoie ve Stockhammer, 2012).

Neoklasik iktisadın doğasında var olan daraltıcı politikaların 2008 ekonomik krizinden önce Ortodoks yapısal uyum politikası olarak uygulanagelip kriz sonrasında da uygulanmaya devam edilmesinin tavsiye edilmesi aslında neoklasik ‘iman’ derecesinin ne kadar fazla olduğunu gözler önüne sermektedir. Diğer taraftan bu ‘iman’ doğrultusunda özellikle AB ülkelerinde kriz öncesi uygulanan kemer sıkma politikalarının krizden sonra da uygulanmaya devam edilmesi Yunanistan, İtalya ve Portekiz gibi ülkelerin 2008 ekonomik krizinin etkilerini ortadan kaldırmada zorlanmalarına yol açması bakımından da eleştirilmiştir.

Ayrıca Alesina ve Ardagna’nın önerdiği kemer sıkma politikaları 2008 ekonomik krizinden sonra IMF tarafından da eleştirilmiştir. Bütçe açığını azaltmaya ve faiz dışı fazla vermeye yönelik politikalar ekonomik daralmaya ve işsizliğin artmasına yol açmaktadır. ABD için yapılan değerlendirmede, bütçe açığında GSYİH’nin % 1’i seviyesinde azalması, çıktı seviyesinin GSYİH’nin % 0,5 oranında azalmasına, işsizliğin 0,3 oranında artmasına yol açmaktadır (IMF, 2010: 113). Bu sonucun bir benzerine Gravelle ve Hungerford’da ulaşmıştır. Alesina ve Ardagna’nın önerdiği kemer sıkma politikaları sonucunda, yine analizdeki ülkeler için aynı yöntemi kullanarak farklı sonuç elde etmiştir. Daraltıcı önlemler ne ekonomik büyümeye yol açmıştır ne de genişletici olmuştur. Ekonomi eğer potansiyel çıktı seviyesine yakınsa (işgücü ve sermaye kullanımı

tam istihdam seviyesindeyse) ancak o zaman daraltıcı politikalar Alesina ve Ardagna'nın öngördüğü şekilde çalışmaktadır. Kriz sonrası dönem gibi çıktı açığı yüksek, işsizlik oranı fazlaysa kemer sıkma politikaları mevcut olumsuz durumun kısa dönemde ekonomik durumun daha da kötüleşmesine yol açmaktadır. Uzun dönemde aşırı bütçe açıkları ve borç stoku elbette büyümenin önündeki en büyük engeldir ancak kısa dönemde de kemer sıkma politikaları büyümeye ve istihdama herhangi bir fayda sağlamamaktadır (Gravelle ve Hungerford, 2013: 9-14).

İkinci eleştiri olarak, AB bölgesinde kriz sonrasında uygulanan kemer sıkma politikaları ve bunların Euro bölgesinde ülkelerin borcunu azaltıp büyümelerini sağlama yönünde herhangi bir sonuç doğurmaması, aksine krizin daha da derinleşmesine neden olması konusundadır. Bu durumun ortaya çıkmasında faiz oranlarının sıfıra yakın olmasının da etkisi büyüktür. Kemer sıkma politikalarının 2008 ekonomik krizi öncesi ve sonrasında, GÜ ve GOÜ'ler üzerindeki etkisi ülkelerin GSYİH büyüme oranları ve brüt borç stokunun GSYİH'ye oranı üzerinden kendini açık bir şekilde göstermiştir.

Post-Keynesyen yaklaşımların şiddetle karşı çıktığı kriz sonrası uygulanan kemer sıkma politikaları aslında borç krizini aşmak yerine, farklı nitelikte ikinci bir krizin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Mali tasarruf politikaları orta ve düşük gelirli kesimi etkilediği için bu kesimin gelir seviyesini azaltır ve marjinal tüketim eğilimi yüksek olan bu kesimin gelirindeki azalma da kalıcı olarak AD'nin daralmasına yola açar ve büyümeyi olumsuz etkiler. Yani tasarruf politikaları üretim karşıtı bir sonuç ortaya çıkarır.

Bugün bu sorun, Euro bölgesinde Portekiz, İtalya, İrlanda, Yunanistan ve İspanya'da şiddetli bir şekilde devam etmektedir. Bu sorunun aşılması için kamu harcamalarında kısıtlamaya giden hükümetler özellikle vergi oranlarında artışa veya orta ve düşük gelirli kesimin kullandığı hizmetler olan sağlık sisteminde, çalışanların ve emeklilerin maaşlarında, sosyal güvenlik harcamalarında ve sosyal yardımlarda kesintiye giderek kemer sıkılmaktadır. Büyüme politikalarının kemer sıkma politikaları ile birlikte

uygulanmasının mantığı, yatırımcıların güvenliğini sağlamak ve düşük faiz oranlarından borçlanma olanağına sahip olunmasını tesis etmektir. Ancak netice umulduğu gibi olamamakta, tasarruf politikaları paranın ekonomi dışına çıkmasına (bir tür sızıntı etkisi) ve ekonomik büyümenin olumsuz etkilenmesine, bunu takip eden daha fazla kesinti/daha çok vergi toplama şeklindeki bir çevrime dönüşmesine yol açmaktadır.

Klasik iktisadın ve zihniyet bakımından ardılı olarak nitelendirilebileceğimiz neoklasik iktisadın özünde var olan daraltıcı ve pasif nitelikli politikalar neticesinde hem ekonomik krizler ortaya çıkmakta hem de gerçekleşen iktisadi büyüme toplumun tüm kesimlerine eşit ölçüde yansımaya orak orta ve düşük gelirli kesimin aleyhine olmaktadır. ABD, 2008 ekonomik krizinden sonra neoklasik iktisadın daraltıcı politikalarını bir kenara bırakarak krizden çıkma konusunda AB ülkelerinden daha fazla mesafe kat etmiştir. Kriz sonrası mevcut durum neoklasik iktisadın daraltıcı zihniyetine ve ihtiyari politika savunmasına karşı, gerek kriz öncesinde krize neden olan sebepler, gerek de kriz sonrasında hala uygulanılmaya devam edilen daraltıcı kemer sıkma politikaları ve gayriihtiyari politika önerileri nedeniyle, yukarda yer alan eleştirileri yapmayı gerekli kılmaktadır. Bu noktada Post-Keynesyen iktisat MP'yi bir araç olarak kullanıp tam istihdamı sağlamayı hedeflemesi ve ücret-yanlı büyüme ile gelir dağılımındaki bozulmayı engelleyerek uzun vadeli sürdürülebilir bir iktisadi büyümeyi sağlamaya çalışması, önceliklerinin toplumun tamamının yararına olacak politikalar üretmek olması bakımından önemlidir.

KAYNAKÇA

- Alesina, A. ve Ardagna, S., (2010), Large Changes in Fiscal Policy: Taxes versus Spending, **Tax Policy and the Economy**, Brown Jeffrey R.(Ed.), University of Chicago Press, Cilt: 24, s. 1-15.
- Alesina, A. ve Perotti, R., (1996), Fiscal Adjustment in OECD Countries; Compositions and Macroeconomic Effects, IMF Working Paper, Cambridge, NBER Working Paper Series.
- Alesina, A. ve Tabellini, G., (2005), **Why is Fiscal Policy Often Procyclical?**, Cambridge, Harvard University.
- Allsopp, C. ve Vines, D., (2005), “The Macroeconomic Role of Fiscal Policy”, London, Oxford Review of Economic Policy, Sayı: 4, Cilt: 21, s. 486.
- Arestis, P., (2007), **What is the New Consensus in Macroeconomics? Is There a New Consensus in Macroeconomics**, London, Palgrave Macmillan.
- Arestis, P., (2009), **Fiscal Policy within the New Consensus Macroeconomics Framework**, Cambridge Centre For Economic and Public Policy, Cambridge, University of Cambridge.
- Arestis, P. ve Sawyer, M., (2003), The Case for Fiscal Policy, Washington D. C., The Levy Economics Institute of Bard College.
- Arestis, P. ve Sawyer, M., (2004), **Re-examining Monetary and Fiscal Policy for the 21st Century**, Northampton, Edward Elgar Publishing Limited.
- Auerbach, A. J., ve Kotlikoff, L. J., (1987), **Dynamic Fiscal Policy**, New York, Chambridge University Press.
- Bağımsız Sosyal Bilimciler, (2009), **Türkiye’de ve Dünya’da Ekonomik Bunalım, 2008-2009**, İstanbul, Yordam Kitap.

- Barro, R. J., (1974), Are Government Bonds Net Wealth, “Journal of Political Economy”, Cilt: Kasım-Aralık, Sayı: 82, s. 1115-16.
- Barro, R. J., (1989), The Ricardian Approach to Budget Deficits, “Journal of Economic Perspectives”, Cilt: 3, Sayı: 2.
- Bayramoğlu, S., (2002), Küreselleşmenin Yeni Siyasal İktidar Modeli: Yönetişim, Praksis, Cilt: 7, s. 39-40.
- Bell-Kelton, S., ve Ballinger, R., (2005), The Monetary Policy Outcomes Curve: Can the Size and Structure of Public Debt Undermine Policy Objectives?, **The New Monetary Policy**, Arestis, P., Baddeley, M., ve McCombie, J. S. L.(Ed.), Northhampton, Edward Elgar, s. 141.
- Bernanke, B. S., (2004), The Great Moderation, Eastern Economic Association, Washington D. C., The Federal Reserve Board.
- Blanchard, O. J., Chouraqui, J. C., Hagemann, R. ve Sartor, N., (1990), The Sustainability of Fiscal Policy: New Answers to an Old Question OECD Economic Studies, Paris, OECD, Cilt: 15.
- Blanchard, O. J., (2008), The State of Macro, Working Paper Series, Cambridge, MA, National Bureau of Economic Research.
- Blinder, A. S. ve Solow, R. M., (1974), **Analytical Foundations of Fiscal Policy**, Washington, Brookings Institution.
- Blinder, A. S., Canetti, E. R. D., Lebow, D. E. ve Rudd, J. B., (1998), Asking About Prices: A New, New York, Rusell Sage Foundation.
- Blyth, M., (2013), **Austerity the History of a Dangerous Idea**, New York, Oxford University Press.
- Botman, D. ve Kumar, M. S., (2006), Fundamental Determinants of the Effects of Fiscal Policy, IMF Working Paper, Washington D. C., International Monetary Fund, Cilt 6, Sayı: 72.

- Briotti, G., (2005), Economic Reactions to Public Finance Consolidation: A Survey of the Literature, Occasional Paper Series, Frankfurt, European Central Bank, Sayı: 38.
- Buiter, W. H., Corsetti, G. ve Roubini, N., (1993), “Excessive Deficits: Sense and Nonsense in the Treaty of Maastricht”, Cheltenham, Edward Elgar Publishing Ltd, Cilt: 1, Sayı: 39, s. 57-60.
- Buiter, W. H., (1985), “A Guide to Public Sector Debt and Deficits”, New Haven, Economic Policy, Cilt: 1, Sayı: 1, s. 612-14.
- Buiter, W. H., (2003), “Ten Commandments for a Fiscal Rule in the E(M)U”, Cambridge, Oxford Review of Economic Policy, Cilt: 19, Sayı: 1, s. 88-91.
- Bukowski, S. I., (2006), “The Maastricht Convergence Criteria and Economic Growth in the EMU”, Perugia, Università di Perugia, Dipartimento Economia, Sayı: 24, s. 8-9.
- Burnham, P., (2000), Globalisation, Depoliticisation and 'Modern' Economy Management, **The Politics of Change: Globalization, Ideology and Critique**, Bonefeld, W. ve Psychopedis, K.(Ed.), Palgrave Macmillan, s. 129-68.
- Camacho, C. M. ve Nieto, J. A. R., (2009), Finansal Sermayenin Küreselleşmesi: 1997-2008, **Finansallaşma ve Kapitalizmin Krizi**, Lapavistas, C. (Ed.), Yordam Kitap, s. 225-256.
- Carare, A. ve Stone, M., (2003), Inflation Targeting Regimes, IMF Working Paper, Washington, IMF, Cilt: 3, Sayı: 9.
- Coenen, G. ve Straub, R., (2005), “Does Government Spending Crowd in Private Consumption? Theory and Empirical Evidence for the Euro Area”, IMF Working Paper, Washington D. C., International Monetary Fund, Cilt: 05, Sayı: 159, s. 2-8.

- Colander, D. ve Matthews, P., (2004), *Hans Integrating Sound Finance with Functional Finance*, Middlebury, Middlebury College Department of Economics.
- Crawford, C., (2011), “The Repeal Of the Glass-Steagall Act and the Current Financial Crisis”, *New York, Journal of Business & Economics Research*, Cilt: 9, Sayı: 1, s. 127-32.
- Davidson, P., (1994), **Post Keynesian Macroeconomic Theory**, Vermont, Edward Elgar.
- Dolls, M., Fuest, C. ve Peichl, A., (2010), *Automatic Stabilizers And Economic Crisis: US Vs. Europe*, National Bureau of Economic Research, Cambridge, NBER Working Paper Series.
- Dominique, L. ve Dumenil, G., (2004), **Roots of the Neoliberal Revolution, Capital Resurgent**, Massachusetts, Harvard University Press.
- Dumenil, G. ve Levy, D., (2005), *Neoliberal Counter-Revolution, Neoliberalism; A Critical Reader*, Saad-Filho, A. ve Johntson, D.(Ed.), Ann Arbor, Pluto Press, s. 7.
- Dumenil, G., (2007), *Neo-liberalism under US Hegemony: The Crisis of te Late 2000s, The Crise of Financialization*, SOAS.
- Dutt, A. K., (1984), “Stagnation, Income Distribution and Monopoly Power” London, *Cambridge Journal of Economics*, Sayı: 8, s. 25-39.
- EC, European Commission Stability and Growth Pact, Publication: http://ec.europa.eu/economy_finance/economic_governance/sgp/index_en.htm. adresinden alındı. (Erişim Tarihi: 20.12.2015).
- Eggerston, G. B., (2006), *Fiscal Multipliers and Policy Coordination*, *Journal of Economic Perspectives*, New York, Federal Reserve Bank of New York Staff Reports, Cilt: 3, Sayı: 2.

- Eisner, R., (2003), The NAIRU and Fiscal and Monetary Policy for Now and Our Future: Some Comments, **Reinventing Functional Finance**, Nell E. J. ve Forstater M.(Ed.), Northhampton, Edward Elgar, s. 91-115.
- Emil, F. ve Yılmaz, H. H., (2003), Kamu Borçlanması, İstikrar Programları ve Uygulanan Maliye Politikasının Kalitesi; Genel Sorunlar ve Türkiye Üzerine Gözlemler, Ankara, ERC Working Paper.
- Emmerson, C., Frayne, C. ve Love, S., (2001), The Government's Fiscal Rules, Institute for Fiscal Studies. London, The Institute for Fiscal Studies, Sayı: 16.
- Fischer, S., (2012), The Washington Consensus, **Global Economics in Extraordinary Times: Essays in Honor of John Williamson**, Bergsten, C. F. ve Henning, C. R.(Ed.), Cambridge, Peterson Institute for International Economics, s. 12-19.
- Fontana, G., (2009a), Whither New Consensus Macroeconomics? The Role of Government and Fiscal Policy in Modern Macroeconomics, Levy Economics Institute of Bard College, Leibniz, Publication: <http://hdl.handle.net/10419/31530> adresinden alındı. (Erişim Tarihi: 18.02.2016).
- Fontana, G., (2009b), **Money, Uncertainty and Time**, Abington, Routledge.
- Fontana, G., (2009c), The Unemployment Bias of the New Consensus View of Macroeconomics, **Unemployment: Past and Present**, Arestis P. ve McCombie J.(Ed.), Basingstoke, Palgrave Macmillan, s. 3-4.
- Forstater, M., (1999), Functional Finance and Full Employment: Lessons from Lerner for Today?, Levy Economics Institute of Bard College, Hudson Levy Economics Institute, Publication: <http://www.levyinstitute.org/pubs/wp272.pdf> adresinden alındı. (Erişim Tarihi: 18.02.2016).
- Freeman, R. B., (2010), "It's Financialization!", International Labour Review, International Labour Organization, Cilt: 2, Sayı: 149, s. 165.

- Friedman, M., (1968), “The Role of Monetary Policy”, The American Economic Review, Cilt: 1, Sayı: 58, s. 388-97.
- Glyn, A., (2006), **Capitalism Unleashed; Finance Globalization and Welfare**, Norfolk, Oxford University Press.
- Goldsmith, R. W., (1969), **Financial Structure and Development**, Yale University Press.
- Goodhart, C. A. E., (2008), **The Continuing Muddles of Monetary Theory: A Steadfast Refusal to Face Facts**, London, London School of Economics.
- Gordon, W., (1997), “Job Assurance: The Job Guarantee Revisited”, Journal of Economic Issues, Association for Evolutionary Economics, Cilt: 31, Sayı: 3, s. 826-28.
- Gordon, R. J., (2000), **Was There a Macroeconomic Free Lunch?, Currency Crises**, Krugman, P.(Ed.), Chicago, The University of Chicago Press, s. 248-49.
- Gore, C., (2000), “The Rise and Fall of the Washington Consensus as a Paradigm for Developing Countries”, Great Britain, Elsevier Science Ltd., Cilt: 5, Sayı: 28, s. 789-91.
- Gravelle, J. G. ve Hungerford, T. L., (2013), Can Contractionary Fiscal Policy Be Expansionary?, Washington D. C., Congressional Research Service.
- Gürkan, C., (2016), "Current Critical Approaches in Fiscal Theory and Policy", EJOVOC, Cilt: 6, Sayı: 2, s. 28-29.
- Gürkan, C. ve Karahanoğulları, Y., (2014), “Neoliberalizmin Krizi ve Kamu Maliyesi”, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı: 27, s. 1-19.
- Harvey, P., (1989), **Securing the Right to Employment: Social Welfare Policy and the Unemployed in the United States**, Princeton, Princeton University Press.

- Harvey, P., (2012), Back to Work: A Public Jobs Proposal for Economic Recovery, Demos, Publication:
[http://www.demos.org/sites/default/files/publications/Back_To_Work_Demos.p](http://www.demos.org/sites/default/files/publications/Back_To_Work_Demos.pdf)
df adresinden alındı. (Erişim Tarihi: 30.01.2016).
- Hein, E. ve Mundt, M., (2012), Financialisation and the Requirements and Potentials for Wage-led Recovery – A Review Focussing on the G20, Geneva, International Labour Organisation.
- Hemming, R., (2008), Fiscal Discipline, Stabilization and Institutional Reform, Fiscal Policy: Fiscal Elements of Growth and Development, Ankara, Central Bank of the Republic of Turkey.
- Hemming, R., Kell, M. ve Mahfouz, S., (2002), The Effectiveness of Fiscal Policy in Stimulating Economic Activity- A Review of the Literature, IMF Working Paper, International Monetary Fund, Cilt: 2, Sayı: 208.
- Hemming, R., Mahfouz, S. ve Schimmelpfennig, A., (2002), Fiscal Policy and Economic Activity in Advanced Economies, IMF Working Paper, Washington D.C., International Monetary Fund, Cilt: 2, Sayı: 87.
- ILO & IMF, (2010), The Challenges of Growth, Employment and Social Cohesion, Oslo, International Labour Organization ve International Monetary Fund.
- ILO, (2008), Income Inequalities in the Age of Financial Globalization, Geneva, World of Work Report.
- IMF, (2007), The Globalization of Labor, World Economic Outlook (April), Washington D. C., International Monetary Fund.
- IMF, (2010), Will It Hurt? Macroeconomic Effects of Fiscal Consolidation-World Economic Outlook (April), New York, International Monetary Fund.
- IMF, (2012), Growth, Resuming and Dangers Remain, World Economic Outlook (April), New York, International Monetary Fund.

- IMF, (2013a), Fiscal Monitor (October), New York, International Monetary Fund.
- IMF, (2013b), World Economic Outlook (October), New York, International Monetary Fund.
- IMF, (2016), World Economic Outlook, New York, International Monetary Fund.
- Jayadev, A., “Capital Account Openness and the Labour Share of Income”, Cambridge, Cambridge Journal of Economics, Sayı: 31, s. 423-33.
- Kaboub, F., (2007), Employment Guarantee Programs: A Survey of Theories and Policy Experiences, The Levy Economics Institute Working Paper Collection, New York, The Levy Economics Institute of Bard College, Sayı: 498.
- Kalecki, M., (1971), **Selected Essays in the Dynamics of the Capitalist Economy**, Cambridge, Cambridge University Press.
- Kapoor, R. ve Debrun, X., (2010), Fiscal Policy and Macroeconomic Stability: Automatic Stabilizers Work, Always and Everywhere, Authorized for distribution by Luc Everaert, IMF Working Paper Washington D. C., International Monetary Fund, . Cilt: 10, Sayı: 111.
- Kneeshaw, J. T. ve Bergh, P. Van den, (1989), Changes in Central Bank Money Market Operating Procedures in the 1980s, Basel, Bank for International Settlement.
- Krugman, P. R., (1992), **Currencies and Crises**, Massachusetts, The MIT Press.
- Krugman, P. R., (1995), Growing World Trade Causes and Consequences, Brooking Papers on Economic Activity, Cambridge, Brooking Institute, Sayı: 1.
- Krugman, P. R. ve Wells, R. (1997), **International Economics**, New York, Worth Publishers, Second Edition.
- Lapavistas, C., (2009), Finansallaşmış Kapitalizm: Kriz ve Finansal Müsadere, **Finansallaşma ve Kapitalizmin Krizi**, Lapavistas, C. (Ed.), Yordam Kitap, s. 25-75.

- Lavoie, M., (2011), **The Monetary and Fiscal Nexus of Neo-Chartalism: A Friendly Critical Look**, Third International School on Keynesian Macroeconomics, Berlin.
- Lavoie, M. ve Stockhammer, E., (2012), Wage-led Growth: Concept, Theories and Policies, Geneva, ILO.
- Lerner, A. P., (1943), "Functional Finance and the Federal Debt", Social Research, Cilt: 10, Sayı: 1.
- Lerner, A. P., (1947), "Money as Creature of the State", The American Economic Review, Cilt: 37, Sayı: 2, s. 23-31.
- Lloyd, P. J. ve Maclaren, D., (2000), "Openness and Growth in East Asia After the Asian Crises", Journal of Asian Economics, Cilt: 1, Sayı: 11, s. 89-105.
- Lucas, R. E., (1975), "An Equilibrium Model of the Business Cycle", Chicago, Journal of Political Economy, Cilt: 6, Sayı: 83, s. 1113-44.
- Lucas, R. E., (1976), Econometric Policy Evaluation: A Critique, Carnegie-Rochester Conference Series of Public Policy, North Holland Publishing Company.
- Marglin, S. ve Bhaduri, A., (1990), Profit Squeeze and Keynesian Theory, **The Golden Age of Capitalism. Reinterpreting the Postwar Experience**, Marglin, S. ve Schor, J.(Ed.), Oxford, Clarendon, s. 77-98.
- Mathieu, C. ve Sterdyniak, H., (2010), European Debt Crisis and Fiscal Exit Strategies, OFCE Working Paper No: 11.
- Mayer, T. (2003), The Monetarist Policy Debate: An Informal Survey, Department of Economics Working Papers, California, University of California, Sayı: 39.
- McKinnon, R. I., (1973), **Money and Capital in Economic Development**, Washington D. C., Brookings Institution.
- Meyer, L. H., (2001), Does Money Matter?, Federal Reserve Bank of St. Louis, Cilt: 83, Sayı: 5.

- Minsky, H., (1965), **The Role of Employment Policy, Poverty in America**, Gordon M. S.(Ed.), San Francisco, Chandler Publishing Company, s. 134-45.
- Minsky, H., (1986), **Stabilizing an Unstable Economy**, New Haven, Yale University Press.
- Mitchell, W. F., (1998), “The Buffer Stock Employment Model and the NAIRU, the Path to Full Employment”, Journal of Economic Issues, Cilt: 32, Sayı: 2, s. 1-14.
- Mitchell, W. F., (2000), The Job Guarantee and Inflation Control, Callaghan, Centre of Full Employment and Equity.
- Mitchell, W. F. ve Muysken, J., (2008), “Full Employment Abandoned: Shifting Sands and Policy Failures” Working Papers, Callaghan, Centre of Full Employment and Equity, Cilt: 08, Sayı: 01, s. 2-3.
- Mitchell, W. F. ve Watts, M., (1997), “The Path to Full Employment”, Sydney, Australian Economic Review, Cilt: 31, Sayı: 4, s. 441.
- Mitchell, W. F. ve Wray, L., (2004), Randall Full Employment through Job Guarantee: A Response to Critics, Centre of Full Employment and Equity Working Paper, Missouri-Kansas, Centre of Full Employment and Equity, Publication: <http://www.cfeps.org/pubs/wp-pdf/WP39-MitchellWray.pdf> adresinden alındı. (Erişim Tarihi: 10.04.2016).
- Mohun, S., (2006), “Distributive Shares in the US Economy, 1964-2001”, Oxford, Chambridge Journal of Economics, Sayı: 30, s. 347.
- Mosler, W. (1998), “Full Employment and Price Stability”, Journal of Post Keynesian Economy, Cilt: 2, Sayı: 20, s. 159-66.
- Ngai, V., (2012), Stability and Growth Pact and Fiscal Discipline in the Eurozone, Pennsylvania, Huntsman Program in International Studies and Business.
- OECD, (1994), Organisation of Economic Cooperation and Development Jobs Study, Paris, Organisation for Economic Co-operation and Development Publishing.

- OECD, (2003), *Privatising State-Owned Enterprises: An Overview of Policies and Practices in OECD Countries*, Paris, Organisation for Economic Co-operation and Development Publishing.
- Onaran, Ö., (2009a), *Wage Share, Globalization, and Crisis: The Case of the Manufacturing Industry in Korea, Mexico, and Turkey*, Amherst, PERI.
- Onaran, Ö., (2009b), *From the Crisis of Distribution to the Distribution of the Costs of the Crisis: What Can We Learn from Previous Crises about the Effects of the Financial Crisis on Labor Share?*, Amherst, PERI.
- Onaran, Ö. ve Stockhammer, E., (2005a), “Two Different Export-Oriented Growth Strategies: Accumulation and Distribution a la Turca and a la South Korea”, *Emerging Markets Finance and Trade*, Cilt: 41, Sayı: 1, s. 65-89.
- Orbán, G. ve Szapáry, G., (2004), **The Stability and Growth Pact from the Perspective Of the New Member States**, Michigan, William Davidson Institute.
- Orhangazi, Ö., (2008), **Financialization and the US Economy**, Cheltenham, Edward Elgar Publishing.
- Özdemir, D., (2002), “Küreselleşme, Ekonomik Büyüme ve Çok Uluslu Şirketler”, *Doğu Batı*, Ankara, Felsefe Sanat ve Kültür Yayınları, Cilt: 5, Sayı: 18, s. 242-43.
- Palley, T. I., (1999), “Conflict, Distribution and Finance in Alternative Macroeconomic Traditions”, *Washington D. C., Review of Radical Political Economics*, s. 5-32.
- Palley, T. I., (2002), “Economic Contradictions Coming Home to Roost? Does the U.S. Economy Face a Long-term Aggregate Demand Generation Problem?”, *Journal of Post Keynesian Economics*, Sayı: 25, s. 9.
- Palley, T. I., (2010), *The Simple Macroeconomics of Fiscal Austerity, Public Sector Debt and Deflation*, Düsseldorf, IMK Working Paper: 8.
- Palley, T. I., (2012), **From Financial Crisis to Stagnation: The Destruction of Shared Prosperity and the Role of Economics**, Cambridge University Press, 2012.

- Papadatos, D., (2009), Günümüz Kapitalizminde Merkez Bankacılığı; Enflasyon Hedeflemesi ve Finansal Krizler, **Finansallaşma ve Kapitalizmin Krizi** Lapavistas, C. (Ed.), Yordam Kitap, s. 171-202.
- Payzanoğlu, D., (2009), İstikrar ve Büyüme Paketi Kuralları Türkiye'de Borç Sürdürülebilirliğini Garanti Altına Alır Mı?, Ankara, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası.
- Phelps, E. S., (1967), “Phillips Curves, Expectations of Inflation and Optimal Unemployment over Time”, London, Blackwell Publishing, Cilt: 34, Sayı: 135, s. 275.
- Phillips, A. W., (1958), “The Relation Between Unemployment and the Rate of Change of Money Wages in the United Kingdom, 1861-1957”, London, Economica, Cilt: 25, Sayı: 100, s. 283-99.
- Posen, A., (2008), “The Future of Inflation Targeting”, Washington D. C., Challenge, Cilt: 51, Sayı: 4, s. 5-20.
- Rajan, R., (2010), **Fault Lines: How Hidden Fractures Still Threaten the World Economy**, Princeton University Press.
- Rodrik, D., (1998), “Why Do More Open Economies Have Bigger Governments?”, Journal of Political Economy, Sayı: 106, s. 1027.
- Rodrik, D., (2006), “The Social Cost of Foreign Exchange Reserve”, Boston, International Exchange Reserve, Cilt:20, Sayı: 3, s. 253-66.
- Rogoff, K., (1985), “The Optimal Degree of Commitment to an Intermediate Monetary Target”, Quarterly Journal of Economics, Boston, John Wiley and Sons Inc., Cilt: 100, Sayı: 4, s. 1170-75.
- Rowthorn, R. D., (1981), “Real Wages and Economic Growth”, Thames Papers in Political Economy, Cilt: Autumn 1-39, Sayı: 18, s. 3-48.

- Sawyer, M., (2003), “Employer of Last Resort: Could It Deliver Full Employment and Price Stability?”, Leeds, Journal of Economic Issues, Cilt: 37, Sayı: 4, s. 2-37.
- Sawyer, M., (2013), The Problematic Nature of the Economic and Monetary Union, Financial Crisis, Labour Markets and Institutions, Fadda S. ve Tridico, P. (Ed.), New York, Routledge Taylor & Francis Group, s. 79-85.
- Schaechter, A., Kinda, T., Budina, N. ve Weber, A. (2012), Fiscal Rules in Response to the Crisis—Toward the “Next-Generation” Rules A New Dataset, IMF Working Paper, Washington D. C., International Monetary Fund, Cilt: 12, Sayı: 187.
- Schuknecht, L., (2004), EU Fiscal Rules, Issues and Lessons From Political Economy, Working Paper Series, Frankfurt, European Central Bank, Sayı: 421.
- Schwartz, A. J., (1998), **Why Financial Stability Depends on Price Stability, Money Price and the Real Economy**, Wood, G.(Ed.), Northampton, Edward Elgar, s. 34-39.
- Shaw, E., (1973), **Financial Deepening in Economic Development**, New York, Oxford University Press.
- Smithin, J., (2006), **The Theory of Interest Rates, A Handbook of Alternative Monetary Economics**, Arestis, P. ve Sawyer, M.(Ed.), Cheltenham, Edward Elgar, s. 278-85.
- Stiglitz, J. E., (2009), “The Global Crisis, Social Protection and Jobs”, International Labour Review, Cilt: 148, Sayı: 1-2, s. 46-69.
- Stockhammer, E., (2010), Financialization and the Global Economy, Workingpaper Series, Amherst, Oxford University Press, No: 240.
- Stockhammer, E., (2012), Why Have Wage Shares Fallen? A Panel Analysis of the Determinants of Functional Income Distribution, Geneva, ILO Working Paper.

- Stockhammer, E. ve Onaran, Ö., (2012), Wage-led Growth: Theory, Evidence, Policy, Political Economy Research Institute, Massachusetts, UMASS, Cilt: November 13, Sayı: 300.
- Stolper, W. F. ve Samuelson, P. A., (1941), “Protection and Real Wage”, Review of Economic Studies, Sayı: 9, s. 58-73.
- Struthers, F, (2003), Gemech and John The Mckinnon-Shaw Hypothesis: Thirty Years on: A Review of Recent Developments in Financial Liberalization Theory, Development Studies Association Annual Conference, Glasgow, University of Paisley.
- Tabb, W., (1999), “Labor and Imperialism of Finance”, New York, Monthly Review, Cilt: 5, Sayı: 51, s. 1-13.
- Taylor, J. B., (1997), Econometric Models and the Monetary Policy Process A Comment, Carnegie-Rochester Conference Series on Public Policy: 47, North-Holland Publishing.
- Taylor, J. B., (2000), “Discretionary Fiscal Policies”, Journal of Economic Perspectives, Cilt: 14, Sayı: 3, s. 34-35.
- Tcherneva, P. R., (2006), “Universal Assurances in the Public Interest: Evaluating the Economic Viability of Basic Income and Job Guarantees”, Int. J. of Environment, Workplace and Employment: Center for Full Employment and Price Stability, Cilt: 2, Sayı: 1, s. 9-12.
- Tcherneva, P. R., (2008), The Return of Fiscal Policy: Can the New Developments in the New Economic Consensus Be Reconciled with the Post-Keynesian View?, The Levy Economics Institute of Bard College, New York, The Levy Economics Institute, Sayı: 539.

- Temurlenk, M. S. ve Başar, S., (2012), “Türkiye İçin Enflasyonu Hızlandırmayan İşsizlik Oranı (NAIRU) Tahmini”, İzmir, Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt: 27, Sayı: 1, s. 71-72.
- Tobin, J., (1993), “Price Flexibility and Output Stability: An Old Keynesian View”, New Haven, Journal of Economic Perspective, Cilt: 7, Sayı: 1, s. 45-61.
- Tobin, J., (1997a), “Supply Constraints on Employment and Output: NAIRU versus Natural Rate”, New Haven: Cowles Foundation Paper, Sayı: 1150, s. 2-20.
- Tobin, J., (1997b), **The Macroeconomics of Savings, Finance and Investment**, Ann Arbor, University of Michigan Press, Comment. In: R. Pollin (ed).
- UNCTAD, (2002), United Nations Conference On Trade And Development, World Investment Report, New York, Geneva, United Nations Published.
- van Treeck, T., (2010), “Why the Stability and Growth Pact does not Work”, Corporate Strategy and Industrial Development, Sayı: 25, s. 2-34.
- van Treeck, T. ve Stürn S., (2012), Income Inequality as a Cause of the Great Recession? A Survey of Current Debates, Geneva, Conditions of Work and Employment Series No: 39.
- Veld, J., (2010), Larch, M. ve Vandeweyer, M., (2010), “Automatic Fiscal Stabilisers: What They are and What They Do?”, European Economy, Brussels, Directorate-General for Economic and Financial Affairs, Cilt: April, Sayı: 452, s. 16.
- Vera, L. V., (2009), Fiscal Policy, Ciudad Universitaria Research Papers, International Encyclopedia of Public Policy, Publication: http://www.leonardovera.com/research_papers/PKE8 adresinden alındı. (Erişim Tarihi: 10.11.2016).
- Virén, M., (2005), Government Size and Output Volatility: Is There a Relationship?, Discussion Papers, Helsinki, Bank of Finland, Sayı: 8.

- Whyman, P., Burkitt, B. ve Baimbridge, M., (2005), “Post-Keynesianism and a Neo-liberal EMU: The Case for Economic Independence”, Routledge, Taylor and Francis Inc, Cilt: 11, Sayı: 4, s.263.
- Williams, S., (2008), From the 1974-75 Recession to the Volcker Shock. A Critique of Crisis Theory, Publication: <https://critiqueofcrisistheory.wordpress.com/the-five-industrial-cycles-since-1945/from-the-1974-75-recession-to-the-volcker-shock> adresinden alındı. (Erişim Tarihi: 14.03.2016).
- Williamson, J., (2004a), Practitioners of Development, the Washington Consensus as Policy Prescription for Development, Washington, Worldbank and Oxford University Press.
- Williamson, J., (2004b), **The Washington Consensus as Policy Prescription for Development**, Washington, Worldbank and Oxford University Press.
- Woodford, M., (1998), Control of the Public Debt :A Requirement for Price Stability, Princeton University Working Paper, Cambridge, National Bureau of Economic Research, Publication: <http://www.nber.org/papers/w5684.pdf> adresinden alındı. (Erişim Tarihi: 09.03.2016).
- Woodford, M., (2001), Fiscal Requirements for Price Stability, Journal of Money, Credit and Banking, Cambridge, National Bureau of Economic Research, Cilt: 33, Sayı: 3, Publication; <http://www.nber.org/papers/w8072.pdf> adresinden alındı. (Erişim Tarihi: 26.09.2016).
- Wray, L. R., (1998), **Understanding Modern Money**, Cheltenham, Edward Elgar.
- Wray, L. R., (2008), “Lessons from the Subprime Meltdown”, Kansas City, Challenge, Cilt: 51, Sayı: 2, s. 44-53.
- Wren-Lewis, S., (2000), “The Limits to Discretionary Fiscal Stabilisation Policy”, Oxford, Oxford Review of Economic Policy, Sayı: 16, s. 92-104.

Zeza, G., (2012), “The Impact of Fiscal Austerity in the Eurozone”, Review of Keynesian Economics Northampton, Edward Elgar Publishing Ltd, Cilt: Autumn, s. 37-54.

ABSTRACT

This thesis makes an inquiry into neoclassic economics and its fiscal policy that dominated the post-1970 period and the critical arguments of Post-Keynesian economics. During this period, monetary policy-centered New Classical Economy and New Economic Consensus as well as the growth and employment policy recommendations of Post-Keynesian theory, which has generated interest in Keynesian economics again, are examined. The thesis emphasizes the importance of Post-Keynesian theoretical criticisms of orthodox economics and fiscal theory in terms of their potential to be applied to the real problems of economy.

In light of this, it is found that economic growth and employment-oriented approaches that Post-Keynesian theory brings into to fiscal policy offer strong alternatives to austerity policies implemented in the post-2008 economic crisis period.

Key words: New Economic Consensus, Wage-Led Growth, Job Guarantee, Post-Keynesian Theory

ÖZET

Bu tezde 1970 sonrası döneme egemen olan neoklasik iktisat ve onun maliye politikası anlayışı ile Post-Keynesyen iktisadın eleştirel argümanları ele alınmıştır. 1970 sonrasında para politikası odaklı Yeni Klasik Ekonomi ve Yeni Ekonomik Uzlaşısı ile geri plana itilmiş Keynesyen iktisadı yeniden uyandıran Post-Keynesyen teorinin istihdama ve büyümeye odaklanan politika önerileri incelenmiştir. Tez Post-Keynesyen teorinin ortodoks iktisat ve maliye teorisine getirdiği eleştirilerin uygulamaya dönük politikalar açısından önemini vurgulamaktadır.

Bunun izinde, Post-Keynesyen teorinin maliye politikasına getirdiği büyüme ve istihdam odaklı yaklaşımın 2008 krizi sonrası uygulanan kemer sıkma politikalarına güçlü bir alternatif sunduğu tespit edilmektedir.

Anahtar kelimeler: Yeni Ekonomik Uzlaşısı, Ücret-Yanlı Büyüme, İş Garantisi, Post-Keynesyen Teori